

KERTTU SIKKA & JAANO RÄSSA

ODÜSSEUST ASENDAMAS EHK OLLA MENTORIKS NOORTELE

Käesolev raamatuke annab ülevaate Caritase poolt loodud (ja alates 2006 Kuriteoennetuse Sihtasutuse all jätkuvast) mentorlusprogrammist, mis on orienteeritud noortele, keda suunavad mentorluse peamiselt alaealiste komisjonid koolis mitte käimise jt seaduserikkumiste pärast.

"Kuid ahhailastest tõusis nüüd Odüsseuse truu sõjakaaslane ning sõber Mentor, kellele, lahkudes maalt, Odüsseus valvata hoolsalt kõik maja andnud ja rauka seal kuulata käskinud ainult. Nõu heasoovlikult andes ta kõigile nõnda nüüd ütles..." (2:224jj)

Odüsseus lausus: "Appi nüüd, Mentor, siia! Ja nüüd pea sõpra sa meeles! Palju sa saand minult head; eakaaslased olnud me kumbki." (22:207jj) Homerose "Odüsseia"

Koostajad: Kerttu Sikka, Jaano Räsä

Mentorlusprogrammi põhilised partnerid:
HTM Koolivõrgu Büroo
Tallinna linn
Tallinna alaealiste komisjonid
Tartumaa alaealiste komisjon
Kriminaalhooldusosakonnad
Põhja Politseiprefektuur

Mentorlusprogrammi on rahastanud:
Phare Access 2002
Hollandi Suursaatkond Tallinnas
Tallinna linn
Haridus- ja teadusministeerium

Jagatakse tasuta. Käesoleva materjali mittekommertslik paljundamine on lubatud. Lisateave mentorlusest www.kesa.ee ja kesa@kesa.ee

Sisujuht

Tänuõnad.....	2
Tõrjume või töötame?.....	2
Oleme olemas, anname iseennast.....	3
Mentorlus meie praktikas.....	4
Algus.....	4
Tegevused.....	5
Kes olid meie mentorid.....	6
Kes olid meie noored.....	7
Taustauuringu tulemused.....	8
Mentorite ja noorte lood.....	9
Sulev & Kalev.....	9
Kessu & Tripp.....	12
Märt & Margus.....	15
Mia & Annika.....	18
Hanna & Kristiina.....	23
Kärt & Ott.....	25
Hinnangud ja "teised meist".....	27
Noore hinnang mentorile.....	27
Tagasiside mentoritelt.....	27
Supervisioonide summa summarum.....	29
Politsei nägemus.....	31
Hea algatuse toetuseks.....	32
Alaealiste komisjoni kokkuvõte.....	32
Kool ja noor.....	33
Lisad: mentorluse blanketid ja vormid.....	34
Leping mentoriga.....	34
Aruandlusjuhend.....	35
Mentori ajatabel.....	35
Kuuaruanne.....	36
Programmi aruanne.....	36
Lapse tausta ankeet.....	37
Mentorite baaskoolituse kava.....	38

Tänuõnad

Siinkohal esmalt programmi-poolsed tänuõnad eeskätt meie mentoritele, ilma kelleta järgnevaid lehekülgi poleks:

Anne-Lii Rello, Aleksandr Masljonov, Annika Antšak, Alina Reinart, Annika Toivi, Dmitri Pavlov, Edward Kess, Egle Puhk, Ele-Marit Eomoi, Erkki Pikk, Helen Talli, Indrek Kokk, Juhan Aus, Kadri Kalamees, Kaia Enni, Kristel Ambre, Kristi Liivanurm, Liisa Kähr, Margit Laidvee, Maria Gustavson, Mariann Maasi, Martin Eber, Meelika Pau, Merike Kärm, Merle Ameljushenko, Merlin Pärn, Märt Melsas, Natalja Nikolajeva, Ott Vääk, Piret Rebassoo, Rainer Talu, Siilas Kask, Taimo Laane, Tiiu Aasmäe, Veronika Kalmann, Ülle-Krista Annuk.

Samavõrd siirad tänuõnad kuuluvad veel eeskätt teistele Caritase Kuriteoennetuse keskuse töötajatele, kes seotud mentorlusega – Elar Tamme, Hanna-Liisa Ennet, Helen-Liis Ridbeck – ning kõigile teistele, kes koolitajate, lektorite või abistajatena on meie programmi senisel teostamisel kaasa löönud:

Aare Vilu, Aino Popova, Andreas Kraas, Ants Eglon, Anu Leps, Dei Altsaar, Helen Haab, Igor Skirta, Jaak Raie, Jako Salla, Jim Hilborn, Jüri Ennet, Kai Luik, Kalle Laane, Kersti L. Kask, Ly Kallas, Maris Kaurov, Mart Kõrre, Monika Siemann, Nikolai Puškarjov, Rait Kuuse, Sirje Hänni, Tanel Mätlik, Terje Maurer, Urmas Ait, Urmas Sadam, Urmel Reinola, Vilve Mill.

Last but not least – tänuõnad kuuluvad ühele noorele Timole, kellela see programm poleks sündinud. Jõudu ja tarkust Sulle!

Tõrjume või töötame?

Ants Eglon

HTM Koolivõrgu Büroo üldhariduse osakonna juhataja

Tänases Eesti ühiskonnas on küllaldaselt valuteemasid, mis erinevaid inimrühmi erinevalt puudutavad. Teatud mõttes lootusetuse näitajaks on kujunenud aasta-aastalt süvenev nende noorte hulk, kes koolialistena langevad koolist välja, ilma et nad oleksid omandanud põhihariduslikke teadmisi. Taolistest noortest on ajapikku, tegelikult 10-15 aasta jooksul, kujunenud riskirühm, kes suuresti ei tule toime iseenda ja oma elu korraldamisega meie ühiskonnas. Paljude aastate näitajad ja tulemused annavad selgelt teada, et igal aastal langeb põhikoolist välja ca 1000 õpilast. Neist 2/3 on poisid, kes juba on või muutuvad nõ probleemseteks noorteks, kelle sotsialiseerumisprotsessid kujunevad väga keeruliseks ja sageli ebaõnnestunuks.

Tuleb välja, et meie tänane üldhariduslik kool ei ole võimeline õpetama ja kasvatama ennekõike poisse. Sisuliselt tõrjub kool tänaseid probleemseid lapsi, tekitades juurde suure hulga ühiskonnast võõrdunud inimesi. Nende noorte valikud kujunevad sageli karmideks: kas identifitseerida end seaduskuulekate kaaslastega või nende meestega, kelle elutee üks osa kulgeb vanglatrellide taga. Ei ole raske mõista, et selliste noorte tõrjumine või isoleerimine on tõsine ühiskonna sotsiaalse toimetulematuse näitaja. Kas me tahame või ei taha, kuid tunnistagem endale ausalt – tänased riskilapsed on homse ühiskonna täiskasvanud liikmed, kellel sageli inimlike valikuid polegi. Tänaõsed probleemsed noored vajavad abi, mitte kaelast ära saatmist, nagu seda teevad meie koolid ja sageli ka perekonnad. Liigagi sageli on määravaks saanud ka lapsevanemate võimetus või tahtmatus.

Seetõttu tuleb kõrgelt hinnata Caritase noorte töötajate (ning mentorite ja vabatahtlike) jõupingutusi ja ettevõtmisi nende noortega – eriti noormeestega –, kes on probleemsed oma käitumisega. Lisaks muudele kuriteoennetuslikele tegevustele on just mentorluse kaudu toodud sellele raskele põllule tööle uusi harijaid. Caritase poolt käivitatud mentorlusprogrammis on mentorite leidmisel ja koolitamisel põhiraskus suunatud sellele, et leida iga noore jaoks temale sobiv kaaslane ja sobivad tugitegevused. Tegevustes on kujunenud peamiseks teadmise, et noorukil on ennekõike sotsiaalse lävimise ja identifitseerimise vajadus. Suur osa mentorite tööst on rakendatud noorte tahtejõu kujundamisele ja süvendamisele. Tahtejõuetule noorele ei lähe peale ei õppimis- ega töövõimaluste loomine. Igapäevaselt raskeks tööks nendele inimestele, kes noortega tegelevad, on kujunenud uute hoiakute ja väärtushinnangute omaksvõtu saavutamine. Selleks on noori vaja motiveerida ja kannustada, neid pikalt ja pidevalt aidata.

Mentorite läbi rakendatava noorte sotsiaalse toimetulekuprogrammi nurgakivi on eelkõige see töö, mis aitab võita noorte respekti ja usaldust. Mentoritele on saanud selgeks teatud põhiteadmised, millele tugineb kogu edaspidine töö noorega: vundamendiks on nõ probleemse noore suutlikkus muuta iseennast; teiseks järgneb samavõrd praktiline teadmine nende noorte puhul: ilma välise abi ja toeta ei suuda nad iseennast muuta.

Jõudku see teadmine iga pedagoogi ja sotsiaaltöötaja teadvusse ning praktikasse igapäevatöö korraldamisel noortega.

Oleme olemas, anname iseennast

Jaano Räsä

Kuriteoennetuse Keskuse direktor

Mentorluse juured ulatuvad antiiksesse Kreekasse. Homerose "Odüsseia" annab edasi, et Odüsseus oli palunud oma ustaval sõbral Mentoril kanda hoolt tema majapidamise ja eriti tema poja Telemachose eest, kuni Odüsseus ise oma pikal teekonnal viibib. Mentorist sai noore Telemachose igakülgne kasvataja ja rollimudel. Mentori välimust kasutades rääkis noorega ka tarkuse ja sõjakunsti jumalanna Pallas Athena: "Ja tõttas ta juurde Athena, võttes Mentori näo ja ka rääkides Mentori moodi...". Mentor oli seega suure tarkuse vahendajaks, usaldusväärse sümbol, keda jumalannagi kopeeris (või oli see vastupidi?). Selline on siis see tugev mentori võrdkujund, mille muistsed kreeklased meile on jätnud, hooliva täiskasvanu olemasolek noore jaoks. Mentor on inimene, kes asendab noorele seda lähedast hinge, kes mingil põhjusel oma rolli täita ei saa või ei suuda – abi vajavad nii väikesed kui suured.

Tore ja kerge on olla hea inimene heade ja toredate inimeste seltskonnas. Tore on südamliselt vestelda maailma hädadest, tunda kaasa viletsatele ja vaestele – olla nii siiras ja südamliselt ja kaasatundev, nii empaatiline. Õilis on kuuluda klubidesse ja ühendustesse, mis tegutsevad üllaste eesmärkide nimel, kus räägitakse nii iseenda kui maailma parandamisest. Tore on tegeleda toredate noortega, kes võtavad vanematelt õppust.

Aga elul on ka teine pool, mis pole sugugi nii roosiline ja millega selle eeltoodud poole inimesed tegelikult kokku puutuda ei taha. Meie Kuriteoennetuse Keskusesse üldiselt ilusate siniste silmade eest ei satuta, peab olema tõsisem põhjus. Noori suunavad kas politsei või alaealiste komisjonid, vähemal määral kriminaalhooldus ja lastekaitse ning sotsiaaltöötajad – vahel toovad aga lapsi kohale nende vanemadki, kes tunnistavad oma jõuetust.

Teine kategooria on need noored, kel omal tõesti probleeme polegi. Lihtsalt keskkond ja tegevused on sellised, mis köidavad. Ja asjalikum sõber aitab sillutada teed asjalikumate tegevuste juurde. Need riskinoored, kes on meie juures "kodustunud", leiavad omale paremaid sõpru ja toovad ise kaasa oma vanu kaaslasti ning koos hakkavad nad lävima teistsuguse kontingendiga. Taolise integratsiooni üle on meil kõige enam hea meel.

Kogu meie areneva ja üha enam tõusuteele pürgiva elu kõrval peab siiski mainima, et meie riskinoored – kui nad on ka juba täisealised – ei ole peaaegu keegi 9. klassi lõpetamisest kaugemale jõudnud, valdavalt maadlevad meie poisid ja tüdrukud oma 8. või 9. klassiga, pahatüht madalamagagi. Ning samas astuvad nemadki ühel hetkel ellu nagu nende eakaaslastest ülikoolilõpetajad – ja kõigi jaoks peab selles sootsiumis olema oma koht. Nendega aga, kellega pole eelnevalt kodus piisavalt tööd tehtud, on vaja intensiivselt tegeleda veel mitte kuid, vaid aastaid.

Minu jaoks sai mentorluse mõte alguse ühest väga konkreetsest noorest, kelle politsei naised suunasid meile M-matkale (militaarvatkad) ning kes oma super-hüperaktiivsuse poolest pooltosinale omasugusele silmad ette annab. Poiss polnud juba tüki ajal koolis käinud... ning kuna tekkis hea personaalne kontakt, hakkasin teda hommikuti kooli viima, et rüblük saaks uuesti jalad alla ja ületaks hirmud (nii kaaslaste kui õpetajate ees) ning tekkis uuesti õpiharjumus.

Lühiajaliselt õnnestus teatavat edu saavutada, ent ka langus oli kiire tulema. Mis parata, imerohud on muinasjuttudes. Ent too igahommikune kooliviimine näitas kätte, et üks täiskasvanu saab hommikul ikka üldiselt vaid ühte last kooli viia, rohkem neid hommikusi tunde lihtsalt pole... Mis tähendab, et meil tuleb leida ja kaasata rohkem neid inimesi, kes kasvõi mõned tunnid suudaks pühendada tegelemisele talle (algelt) võõra inimesega.

Sellest ühe rüblüku kaasusest sai siis meie keskuses alguse suundumus valdavalt senisest väikeste rühmadega tegelemise valdkonnast nõ 1-1 töö poole ja esmalt saime inspiratsiooni ameeriklaste JUMPist (*Juvenile Mentoring Program* nende justiitsministereumi tellituna). Eesmärgiga aidata kooli tagasi seal harva või üldse mitte käivad noored, ent samas luua nendega ka selline side, mis tuleks kasuks pikemaajalise suhtlemise puhul. Lisaks tekkis erihuvina mõte aidata kaasa meie alaealiste komisjonide tööle ja pakkuda enam võimalusi Alaealise mõjutusvahendite seaduses (AMS) ette nähtud mõjutusvahendite rakendamiseks. Olime tegelikult veendunud selles, et asi õigustab end ja kui seda õnnestub natukenegi praktiseerida, siis on võimalik suhteliselt kiirelt välja töötada sobiv metoodika.

Hetkel võime julgelt öelda, et tegelikult ületas ootused: väljalangemisi ning äralangemisi ja õigusrikkumisi oli programmi pilootjärgu kestel tunduvalt vähem kui alul kartsime. See mudel, mis meil on noortementorluse osas olnud töös, pole kindlasti ainuke võimalikest antud sihtrühma puhul, ent ta on siiski tõhusalt toiminud ja soovime teistegi meid järgida.

Juba poolteist aastat on möödunud sellest, mil tekkis too esmane tõuge, hetk, mil üks poiss ütles, et kui mina teda kooli viiksin, siis ta nõustuks sinna uuesti minema. Mainitud noor on nobedasti peajagu pikemaks sirgunud, mõistust tuleb aga selles pubekaeas kupli alla oluliselt aeglasemalt juurde – eks ole see aeg kulgenud tõusude ja mõõnadega, nagu paljude teistegi noortega meie võrgustikus. Ise pole ma endaga kui mentoriga küll eriti rahul, arenemisruumi on palju. Aga kui juba oled kellegagi selliselt emotsionaalselt seotud, siis kauaks. Eks me areneme siis koos.

Kuid rahul võib olla (ühes oma heade kolleegidega) hetkel sellega, et on õnnestunud luua keskkond ja värvata ning aheldada teiste inimeste teenistusse terve hulk mentoreid, kes igaüks ühte sellist noort endaga või ümbritsevaga kimpus tegelast aitavad. Võime olla rahul, et viimase aasta jooksul on välja töötatud sobiv metoodika, mida võib julgelt laiendada mujalegi maakondadesse, et tekiks kohalikud huvigrupid, kes oma kodukandis nii tahaksid kui oskaksid erinoorsootööd teha. Ning meie eriliseks väärtuseks on meie mentorid, kes tunnevad endas soovi ja võimet jätkata.

Ettevõtetu jätkusuutlikkuse seisukohast on hetkel veel kindlust vähe. Esmastest üksikutest projektidest on moodustunud süsteemne ja meie jaoks selge metoodikaga programm, mida me mingil määral kindlasti jätkata suudame, seda eeskätt pealinnas. On tekkinud mitmeid huvigruppe mujal Eestis, kellele püüame soovitud tuge ja juhendust pakkuda. Kuid programmi tervikuna saame hoida käigus

ikka läbi hulga väiksemate projektide, mis annavad killukese suurde mosaiiki juurde, mida me siis oma programmina suuremate ja üldisemate eesmärkide nimel koos hoiame. Kindel soov ja lubadus on, et jätkame ja laieneme.

Üheks inimlikuks tavapuuduseks on, et lahendusi tahetakse väga kiirelt saada – meie noorte puhul ei maksa seda lootagi. Teiseks samaväärseks on lootusetuslik või eitav suhtumine – nahunii ei saa nendest (enam) asja. Kolmandaks puuduseks on, et väga paljud inimesed soovivad töötada mõnusalt üheksast viieni ja ülejäänud aja muidugi puhata oma pikast ja raskest tööst, “elada endale”. Kui inimesed pole valmis end enamaks panustama, siis rasketes eluvaldkondades midagi erilist üles ei ehita ja rasketes inimesi suurt ei aita.

Samas, meie väärtuseks on inimesed, kes ei ela üksnes iseendale, kes annavad ennast, kelles endis ja kelle kaasabil saab olema rohkem INIMESI.

Mentorlus meie praktikas

Kerttu Sikka

Mentorlusprogrammi juht

Programmi alguskuudel helistas mulle üks alaealiste komisjoni sekretär palvega eraldada tema poolt saadetakse, mitmeid kordi alaealiste komisjonist läbi käinud noorele Raulile oma mentor – lisades juurde, et kuna Rauli sõbrale Villemile oli paar kuud tagasi oma mentor määratud, kellega Villem ise väga rahul oli, marssis Raul ühel päeval oma kooli sotsiaaltöötaja uksest sisse ja küsis, millal tema oma mentori saab... Rauli soov sai täidetud ja oma mentori ta sai. Nii Rauli kui Villemiga jätkavad nende mentorid tegelemist vähemalt sügiseni, mil mõlemad noori ootab ees kooli vahetus.

Neid kordi, kus ma pidin seoses meie noortega tunnistama, et võib-olla tõesti olen ma natuke „sinisilmne” ja naiivne, eeldades, et kõik noored on toredad ja vahvad, oli väga üksikuid – pigem see teadmine minus hoopis kinnistus.

Ma arvan, et rohkem kui mina ei ole selle programmiga keegi rahul. Olles kõrvalt näinud kõiki neid pisemaid ja suuremaid edusamme, suhete paranemisi vanematega, kooliprobleemidele lahenduste leidmisi, õigusrikkumiste vähenemisi – on mul ääretult hea meel, et see programm alguse sai ja et sellega on seotud just sellised inimesed nagu praegu.

Kui ma varem seoses oma eelneva töökogemuse ja koostööpartneritega teadsin täiesti kindlalt, millise alaealiste komisjoni sekretäri juurde ma oma lapse (kui ta kunagi sündima peaks ja tal selline vajadus tekkima peaks) saadaksin, siis nüüd on lisaks sekretärile olemas ka parkümmend mentorit, kelle hoolde ma ta usaldaks ja ma loodan, et neid tuleb aina juurde.

Sellel ongi asi justkui ära öeldud...

Aga nüüd asja juurde...

Algus

Pärast mitmeid programmi käivitamisele eelnenud ümarlaudu ja nõupidamisi sai otsustatud, et meie prioriteediks on anda tuge ja võimalust arenemiseks alaealiste komisjonide töös, mõjutusvahendite paremaks rakendamiseks – niisiis keskendusime koostööle viimastega. Esialgne sihtgrupp sai paika pandud koos Tallinna linna alaealiste komisjonide sekretäridega: 12-15 aastased noored, kellel on probleeme koolikohustuse täitmisega.

2004 augusti lõpus algas tõsisem kavandamine: hakkasime otsima mentoreid ja suurte vaidluste (miks eelistame meesterahvaid, vanusepiirangud, kas võtta mentoriteks tudengeid ja nii edasi ja edasi) tulemusena saatsime tõenäoliste potentsiaalsete mentorite külastatavatesse listidesse ja sobivatele kodulehtedele laiali järgmise kuulutuse:

Caritas Eesti, koostöös mitmete erinoorsootööga tegelevate institutsioonidega, avab pilootprogrammi MENTORLUS tugirühmad Tallinnas ja Tartus!

Meie sihtrühmaks on noored alates 10. eluaastast, keda suunavad programmi alaealiste komisjonid ja keda väljakoolitatud mentorid peavad aitama tagasi kooliteele või olema neile personaalselt abiks muude probleemide lahendamisel.

Kava kohaselt töötab üks mentor ühe noorega.

Mentorid saavad esmase baaskoolituse ja hiljem regulaarselt jätkukoolitusi, mis õpetavad nii probleemnoortega tegelemist kui iseenda ja ümbritseva mõistmist.

Ootame mentorikandidaadiks isikuid, kes:

- on soovitatavalt meesterahvad (kuid julgustame ka hakkajaid naisi);
- on eelistatult vähemalt 22 a vanad;
- omavad eelnevat kogemust noorsootöö, sotsiaaltöö, justiitsüsteemi või jõustruktuuride vallast;
- esitavad soovituskirja ühelt ülalnimetatud valdkonnas töötavalt inimeselt;
- on seesmiselt motiveeritud töötama riskinoortega, kes kuuluvad alaealiste komisjonide sihtrühma;
- on valmis panustama vähemalt 3 tundi nädalas üks-ühele tegevuseks neile usaldatud noorega, millele lisanduvad koolitusteks ja ühisüritusteks planeeritud ajad.

Mentorikandidaat võib meilt oodata:

- *esmast tihedat ja huvitavat 3-päevast koolitust;*
- *meeldivat seltskonda;*
- *võimalust osaleda Eesti jaoks uudse metodoloogia väljatöötamises;*
- *aktiivseid ja kolesterooli drastiliselt põletavaid ühisüritusi;*
- *rahalist stipendiumi.*

CV ja soovituskiri esitada...

Avaldusi laekus 41 – millest 36 meile sobisid ja nendega saigi toimuma esimene baaskoolitus, mille käigus andsime ülevaate mentorluse ideest kui sellisest, meie nägemusest mentorluse pilootprogrammist Eestis, tutvustasime erinorootööd ja kriminaal-preventsiooni Eestis ja sellega seotud institutsioone.¹ Samuti rääkisid mitmed oma ala spetsialistid tulevastele mentoritele erivajadustega lastest, nendega suhtlemisest ja nende eripäradest. Läbi viidi mitmeid rühmatöid, et panna tulevased mentorid võimalikult reaalsetesse olukordadesse.

Mitmete arutelude tulemusena pandi paika ka reeglid mentoritele, millest kinnipidamine oli kohustuslik:

1. mentor peab olema noorele telefonitsi / e-mailitsi kättesaadav;
2. oma elukohta mentor noorele ei avalikusta, välja arvatud erandjuhtudel;
3. mentor ei tohi oma kohtumistele noorega saata enda asemel kedagi teist;
4. ühistel kohtumistel ei tohi üldjuhul viibida ei mentori ega noore sõbrad ja pereliikmed;
5. mentor peab pidama regulaarset kontakti noore vanematega (vähemalt kaks korda kuus);
6. mentor ei tohi oma noorele anda raha;
7. mentor ei tohi osta noorele kingitusi (sünnipäevad ja jõulud on erandid).

Tegevused

Oktoobri alguses läks laiali esmane teade alaealiste komisjonidele, et selline programm hakkab toimima ja lapsi on võimalik saata – meie esimene noor laekus Haabersti linnaosast ja läbi kogu programmi oli ka Haabersti alaealiste komisjon Mustamäe alaealiste komisjoni kõrval üks aktiivsemad nii noorte suunamisel kui ka nende vastu huvi tundmisel.

Et saada programmi noorte kohta ühtset ja meile vajalikku infot, töötasime koostöös alaealiste komisjonidega välja mentorluse programmi suunatava noore ankeedi, millele komisjonid vajaduse korral lisasid juurde ka muid materjale – näiteks kooli poolseid iseloomustusi, kokkuvõtteid eelnevate komisjonide otsustest, lastekaitse töötajate hinnanguid jne (suunamisankeet lisas).

Pärast suunamisankeetide meieni laekumist otsustasime koos koolitajate-ekspertide ja grupijuhtidega, kellel mingi piilt mentoritest juba olemas oli, milline laps millisele mentorile sobiks – peamisteks kriteeriumiteks oli ühiste hobide, tegevuste olemasolu ning „kõhutunne”. Kuna mentorite arv oli piiratud, siis ei olnud alati võimalik paare ühiste huvide põhjal moodustada, kuid mentori-noore paari oleme pidanud muutma vaid kahel juhul (!), mil mentoril noorega kontakti saada ei õnnestunud.

Kui mentorile oli laps leitud, siis sõlmisid Caritas ja mentor ka omavahelise lepingu (vt lisasid), kus sätestati ära poolte õigused ja kohustused.

Siinkohal esitame nende kohta vaid olulisemaid kommentaare:

Luu kontakt noore hooldaja(te)ga ja jagada neile informatsiooni noorega tehtava töö ja ürituste toimumise kohta.

Tavaliselt toimus noore ja mentori esimene kokkusaamine noore kodus, et kohe alguses luua kontakt ka noore hooldajatega ja saada ülevaade kodusest olukorrast.

Luu kontakt noore klassijuhatajaga.

Kuna kõigil meie programmi noortel oli probleeme koolikohustuse mittetäitmisega, siis oli kooliga kontakti loomine ääretult oluline. Alati ei piiratud kontakti loomisel klassijuhatajaga, vaid tegeldi ka kooli sotsiaaltöötaja, psühholoogi ja õppealajuhatajaga. Mitmel juhul saavutati kokkulepe klassijuhatajaga, et ta koheselt kas siis telefoni või e-maili teel teada annab, kui noorel koolis mingid probleemid – puudumised, koolikorra rikkumised – tekivad. Mitmetele mentoritele võimaldati ka ligipääs e-kooli, et nad saaksid noore hinnatel ja koolis käimistel silma peal hoida.

Esitada iga kuu programmijuhile tegevusaruanne eelmise kuu tegevuste kohta ning ajatabel, millest nähtub noorega eelmisel kuul tegeldud tundide arv.

Aruandluse blanketid olid mentoritele ette antud ja samuti ka põhjalik juhend, miks aruandeid vaja, kuidas neid täita ja millal esitada (vt lisasid).

Peamised tegevused, mida noored ja mentorid oma tegevuskuude jooksul tegid, olid järgnevad:

- erinevate muuseumide, näituste külastamine;
- kinokülastused;
- õppimine – tundus suuremal määral kui programmi alguses eeldasime;
- erinevad sportlikud tegevused – ujumine, suusatamine, jõusaali külastamine, tervisejooks;
- erinevate koolide külastamine – mitmed mentorid külastasid oma noortega kutsekoole, et näidata noorele erinevaid võimalusi haridustee jätkamiseks.

¹ Hiljem võtsime erandkorras programmi juurde mitu mentorit ilma baaskoolitusega, kuid kõik nad omasid head erialast ja kogemuslikku tausta ning neile oli programmi töötajatel olulised asjad võimalik kiirelt ära seletada ja nad hakkasid osalema jätkukoolitustel.

Lisaks igapäevastele tegevustele organiseerisime nii noortele kui ka mentoritele nii ühisüritusi kui ka neid ettevõtmisi, mis olid mõeldud ainult mentoritele (kõikide toimunud ürituste üles loetlemine läheks väga pikaks, seega on siin toodud vaid põhilised).

Üritused noortele:

- noorte ja mentorite ühismatk – populaarseim neist oli 2-päevane talvine matk Männikul ööbimisega metsas, mille käigus orienteeruti, matkati;
- filmiõhtud – Tegi Pätti filmide erinevate osade vaatamiseks;
- töotalgud Pirita Kloostri varemetes, Pärnus üleujutuse kahjude likvideerimiseks, Muhu saarel vana taluhoone renoveerimiseks;
- koolivaheaja laagrid – koostöös Pirita Linnaosa valitsusega pakuti mentorluse programmis osalevatele noortele võimalust käia nende poolt korraldatavates koolivaheaja laagrites, kus toimusid kohtumised erinevate noortele oluliste inimestega, prooviti erinevaid spordialasid, kuhu noor igapäevaelus ei satu jne;
- noorte ja mentorite lõpuüritus – orienteerumismäng ja köieharjutused, grillimine;
- mitmed noored võtsid ja võtavad siiani aktiivselt osa Caritase poolt pakutavatest tegevustest – lasketreeningutest, ekstreemgrupi tegevustest ja militaarmatkadest.

Üritused mentoritele:

- baaskoolitus – vt eespool ja koolituskava lisas;
- erikoolide ja vanglate külastused;
- psühholoogia alased koolitused – käsitleti järgnevaid teemasid: noorele piiride panemine, moraali tasandid ja selle mõõtmine, ennasthävitatav käitumine ja mentori läbipõlemine;
- muud jätkukoolitused: eriti seikluskasvatuse teemal seda soovivad mentoritele;
- mitmed supervisioonid erinevatele gruppidele. Igal grupil oli oma superviisor, kellega oli võimalik individuaalselt suhelda ja supervisiooni saada ning kes viis läbi ka tervele grupile supervisiooni. Igal grupil toimus vähemalt kaks grupisupervisiooni ning juuni keskel toimus ka lõpusupervisioon, mille käigus superviisor suhtles iga mentoriga personaalselt ning kus mentorid andsid hinnangu kogu programmile – plussidele, miinustele, kitsaskohtadele;
- murede-rõõmude õhtud – kuna grupisupervisioon oli mentoritele ettenähtud iga kahe kuu tagant, siis nendel kuudel, mil supervisiooni ei toimunud, korraldasime mentoritele omavahelised murede-rõõmude õhtud, kus kõik said ära rääkida, mis neil rääkimist vajab ja üheskoos neile lahendusi leida.

(Eraldi võib veel mainida kokkusaamisi mentorlusaluste noorte vanematele, millele küll ei tulnud palju osalejaid, ent need kes tulid, said sellest palju tuge ning meie järele head tagasisidet.)

Lisaks supervisioonidele ja murede-rõõmude õhtutele „kiasas“ grupijuht kõiki mentoreid paar korda kuus ka telefonitsi / e-mailitsi, eesmärgiga saada teada, kuidas kellelgi läheb, kas nad vajaksid mõne programmi tugigrupi liikme abi, kas on mingeid probleeme, mille lahendamisele grupijuht kaasa aidata saaks.

Suhtlemine noort programmi suunanud institutsiooniga oli peamiselt grupijuhtide ülesandeks – osad mentorid küll omasid otsekontakte suunanud institutsiooniga ja teavitasid neid jooksvalt oma noore tegevustest, kuid üldiselt oli suunajate huvi suhteliselt leige.

Mentoritel tegevuse käigus tekkinud probleemid jagunesid kolme peamisesse gruppi:

Probleemid noorega. Pea kõigil mentorluspaaridel tekkis mingil hetkel, peamiselt suhte alguses, seis, kus noor hakkas kokkusaamisi vältima ja ei pidanud kinni mentorile antud lubadustest. Lahenduseks oli see, kui mentor järjekindlalt üritas noorega kontakti võtta nii läbi kooli, kodu kui ka sõprade. 95% juhtudest sai asi positiivse lahenduse ja noor, nähes, et mentorist nii kergesti lahti ei saa, loobus ka vastavaid katsetusi tegemast.

Probleemid kooliga. Mitte kõigil mentoritel ei läinud kooliga suhtlemine libedalt – tihti oli meile suunatud noor kooliprobleemide käes vaevelnud juba aastaid ning kool oli juba proovinud teha kõik, mis tema võimuses, ning noorest ja tema probleemidest suhteliselt väsinud ja sellest tulenevalt ka mitte eriti koostööaltnid.

Probleemid perega. Sarnaselt koolidele olid ka mitme noore pered pidevatest probleemidest väsinud ja ka lootuse kaotanud, et midagi muutub. Väga tihti pidi mentor lisaks oma noorele motiveerima ka tema vanemaid.

Kes olid meie mentorid

Nagu paljude teiste sarnases valdkonnas tegutsevate puhul, oli ka meie programmis naissoost isikuid rohkem kui meessoost (26 naist, 11 meest), peamiselt olid nad vanuses 22–30 (24 mentorit), kuid kõige noorem oli 21 aastane ja kõige vanem 48-ne. Kuna programm nõudis mentoritelt ka päris palju oma vaba aega, siis oli kõige rohkem vallalisi ja lasteta inimesi – kuid ka need 10 mentorid, kes olid lapsevanemad, said oma tööga imehästi hakkama.

Kõigil mentoritel oli kõrgharidus olemas või omandamisel, mitmel neist on ka magistrakraad. Enim oli meil sotsiaaltöö alase haridusega mentoreid (8), järgnesid juriidilise haridusega mentorid (4) ning noorsootöö alase ja meditsiinilise haridusega inimesed (mõlemaid 3). Suurim oli meil nende mentorite hulk, kelle töökohaks oli politsei (6) või siis kool (5 õpetajat, 1 sotsiaalpedagoog), kolmandal-neljandal kohal olid kriminaalhooldajad ja erinevate projektide juhtimisega seotud inimesed – mõlemaid neli, samuti oli mentoreid, kes põhitöökohaga olid noorsootöötajad, juhiabid, turvamehed jne.

Üheks mentoriks kandideerimise tingimuseks oli eelneva kogemuse olemasolu noorsootöö-, sotsiaaltöö- või justiitsi valdkonnas ja see kogemus oli ka 32 mentoril olemas; neil viiel, kellel kogemus puudus, oli selle eest väga suur tahtmine ning ka see sobis meile.

Peale pilootprogrammi lõppu on soovi mentorlusega jätkata avaldanud 18 mentorit, mis teeb mitte jätkajate arvuks 19, kellest 10 on Tartu mentorid, kus programmi edasiseks jätkamiseks vahendid hetkel puuduvad.

Programmist lahkus omal soovil 5 mentorit – 1 juhul kolis mentor teise linna, kuid tunneb siiani huvi oma endise noore vastu ja võimaluse korral osaleb ka meie ühisüritustel, 3 mentori töökoormus suurenes programmi toimumisajal nii palju, et mentorid leidsid, et programmis jätkamine antud ajahetkel on võimatu, ning üks mentor lahkus seoses terviseprobleemidega.

Kes olid meie noored

Kokku käis programmist läbi 39 last – 24 poissi ja 15 tüdrukut.

Kui esialgseks programmi sihtrühmaks olime määranud 12–15 aastased noored, siis programmi käigus selgus, et kõige rohkem leidsid alaealiste komisjonid vajadust sellise programmi järgi 16 aastastele noortele – neid osales meie programmis 12 ehk siis ligi 30% programmi osalejate koguarvust. 12 aastaseid suunati meile 1, 13 aastaseid 3, 14 ja 15 aastaseid mõlemaid 8, 16 aastaseid 12 ning 17 aastaseid 7.

Enamik programmis osalenud lastest suunati meile alaealiste komisjonide kaudu – 36 last, 2 last jõudsid programmi lapsevannema soovil ning 1 lapse suunas kriminaalhooldus.

Kõikidel lastel esines suuremal või vähemal määral koolikohustuse mittetäitmine, enamikel lisandusid ka mingid muud probleemid – politseiasjad, koolikorra rikkumine jne. Rohkem kui pooltel lastel oli koolikohustuse mittetäitmine või regulaarne puudumine kestnud vähemalt 2 õppeaastat, ühel noorel aga ka juba esimesest klassist alates ehk siis 9 aastat.

1 laps tuli meile pärast erikoolist lahkumist – et ennetada võimalikke probleeme ja aidata tal kohaneda eluga väljaspool erikooli režiimi.

Natuke alla poole meile suunatud lastest (16) pärines perest, kus pereliikmeteks oli ema ja õed-vennad, teise suure osa moodustasid lapsed perest, kus mõlemad vanemad koos elasid (7) ning lapsed perest, kus üks vanematest oli kasuvanem (5-l juhul). Oli ka noori, kes elasid vanematest eraldi oma poiss-sõbraga (3) ja ka neid, keda kasvasid vanavanemad (2)

Seisud programmi lõppedes

Kool:

10 noort jäid klassikursust kordama, neist 1 on alates sügisest tänu mentori tegevusele koduõppel;

5 noort lõpetasid klassi;

5 noort jäid klassikursust kordama ja jätkavad sügisel oma kooliteed täiskasvanute gümnaasiumis;

5 noort jäid hoolimata aeg-ajalisest kooli külastamisest klassikursust kordama ning alustavad uut õppeaastat uues koolis neist 2 noort Ristiku Põhikoolis ja 1 noort Puiatu Erikoolis;

5 noore kooli saamine programmi jooksul ei õnnestunud ja sügisel alustavad nad uues koolis, 2 noort Vastseliina Internaatkoolis;

4 noort jäid suvetööle ja nendest kolm läbisid selle edukalt ning viiakse edasi järgmisesse klassi, 1 noore suvetöö lõpptulemus ja edasi pääsemine selgub augustis.

Muud tulemused:

15-l noorel on paranenud läbisaamine oma vanema(te)ga – seda nii noore enda kui ka tema vanema(te) hinnangul;

Mitmel noorel on paranenud hinded – seda nii seepärast, et on olemas keegi, kes senisest enam aitab ja toetab neid koolitöös ning ka sellepärast, et mitmel juhul on tänu mentori tegevusele suurenenud kooli poolne abi ja tähelepanu programmis osalevale noorele;

Mitmed noored on tänu mentorite tegevusele jõudnud vajaliku meditsiinilise abi ja nõustamiseni.

Õigusrikkumised

Analüüsi nii programmi eelse kui kestel toimunu osas viis läbi politsei ja on see on esitatud allpool.

Taustauuringu tulemused

Mentorid tegutsesid kokku kolmes grupis – kaks nendest Tallinnas ja üks Tartus. Allpool vaatleme, millega olid nad varem hakkama saanud ja kuidas oli õigusrikkumistega programmis viibimise ajal, seega näitame võimalikult täielikku pilti, mida konkreetse noore kohta omatakse.

Kõikidest noortest koos

Enne: 39st lapsest, kes programmis osalesid, ei olnud mingeid kokkupuuteid politseiga jm rikkumisi vaid 7 lapsel. 32 lapsest, kellel rikkumised erinesid, oli rekordimeheks 17 aastane noormees 12 erineva rikkumisega.

Programmis: rikkumisi esines 12 lapsel – 39 lapsest 27-l ei ole viimase 7 kuu jooksul esinenud mingeid rikkumisi.

Allpool aga rikkumised arvulises kokkuvõttes (kusjuures mitmed noored panid toime mitu erinevat rikkumist):

Süüteo liik	Enne	Programmis
Alkoholiga seotud	12	2
Tubakaseaduse rikkumine	24	6
Pisivargused	13	0
Muud süüteod	6	4
Liiklusalased rikkumised	1	2
Kriminaalkuriteod	16	5

Siin on loetletud need süüteod, mille puhul on määratud karistus või on asi veel menetlusjärgus.

Tartu grupp oli politseilises mõttes natukene kergem, need noored suunati küll programmi alaealiste komisjoni kaudu, aga nende varasemad süüteod olid väiksemad. Põhiline oli siiski koolikohus-tuse mitte täitmine, kodust ära jooksmine jms. Programmi oli suunatud kokku 11 noort. Tartu noortest ei omanud politsei registris ühtegi eelnevat rikkumist 2 noort, kriminaalhoolduse all oli 1 Tartu mentorlusalune.

Programmi jooksul tabati alkoholijoobes 1 noor, suitsetamisega jäid vahele 2 noort ja lisaks pandi toime 3 muud õigusrikkumist: avaliku korra rikkumine, heakorra rikkumine ja võõras korteris lärmamine.

Tallinna gruppidesse kuulus kokku 26 sellist noort, kes osalesid programmis (2 kiirelt väljalangenut siin ei arvestata). Nendest vaid 5 ei omanud mingit patutegu politsei registrites, mis annab juba iseenesest tunnistust kontingendi raskusest.

Tallinna noorte puhul torkab silma, et osa suunatud noori olid väga rasked juhtumid, kes omasid juba mitmeid kuritegusid oma registris. Ka muude õiguserikkumiste osas torkab silma väiksem hulk väga süstemaatilisi "tegijaid".

Programmis oleku jooksul panidki kuritegusid toime just need noored, kellel oli juba varasem kogemus ja pikem „karjäär”.

Mentorluse pilootprogrammi tegevusaeg on kahtlemata liialt lühike, et teha mingeid paikapidavamaid järeldusi, kuid kindlasti võib väita, et valitud on õige meetodika ja selle süstemaatiline juurutamine kannab vilja. Millised võivad olla süütegude vähenemise protsendid, saab ehk hakata ütlema nii paari aasta möödudes, kui konkreetsete noored on juba pikemat aega olnud tegelemise ja vaatluse all ning on võimalik moodustada referents-gruppe ja viia läbi nii intervjuudel põhinevat kui statistilist analüüsi.

Mentorite ja noorte lood

Mentoritel tuli igakuiselt täita üsnagi põhjalikke tegevusaruandeid, millest ja millele lisanduvatest materjalidest on allpool väike seleksioon. Valitud on tavaliselt kas üks või paar ilmekamat kuuaruannet. Seejuures tuleb toonitada, et kuuaruanded ei olnud sugugi ainus viis ja ainus kord, mil toimus sidepidamine mentoriga tema noore asjus – telefonitsi ja ka näost näkku suhtlesid programmi töötajad mentoritega vahel lausa ülepäeviti, vastavalt vajadusele. Esmatasandi aruanded, igauks omalaadne, vastavalt mentorile ja noorele ja nende tegevustele, on väga väärtuslikuks infoallikaks programmi jooksva ja perspektiivsel juhtumikorraldusel.

Teiseks näitame, millised olid aruanded alaealiste komisjonidele, mis esitati suunamisperioodi lõppedes.

Kolmandatest isikutest lugejatel, kelle ette me need lood toome, palume arvestada, et tegu on tekstidega, mille viimistluse osas pole mentorid pidanudki vaeva nägema, tähtis oli vaid informatiivne sõnum korraldajatele edasi anda. (Samas, kui kätkeme siia ka ametlikke dokumente, siis nende sisu ja vorm pole toimetajate vastutusel.) Mentoritel oli lubatud esitada oma osa kiirelt kirja pandavas kõnekeeles, mis võimaldas neil oma aega natukenegi kokku hoida ja pingutusi vältida paberitöö juures.

Siinkohal aga ei püüagi me öelda, nagu poleks neid tekste toimetatud – kohati on redaktori käsi olnud väga kõvasti küljes. Osalt konsulteerisid mentorid ise oma noortega üle, milliseid isiklikke aspekte peaks välja jätta, teisalt vaatasid toimetajad, mis kokkuvõtteks on vajalik ja kasulik lugejale ning mis ei kompromiteeri ega kahjusta kedagi. Muudetud on nimed ja muudki asjaolud, kuid põhiolemuselt on tegu ikka selle tekstiga, mis meile aruande jaoks on esitatud ja asja *sisu* edastatakse tõetruult.

Igakuiste aruannete poole pealt nõudsimel meie lisaks siintooduile veel ka detailseid aja- ja kulutabeleid (meie mentorite surma- piin ja meie endi koormuse tipp!), kuid kuna pole kavatsust sellist põhjalikku praktikat jätkata ning ei soovita taolist liigset bürokraatiat ka teistele, siis pole neid kõnealuseid vanu vorme siin esitletud ega ära toodud.

Sulev & Kalev

Mentor: Sulev

Laps: Kalev

Sulev on 24-aastane politseinik, kellel on noorsootöö alane haridus ja kes on selles valdkonnas erinevate projektidega tegelenud 2,5 aastat.

Kalev on 12-aastane noor, kes suunati programmi alaealiste komisjoni poolt seoses koolikohustuse mittetäitmisega. Komisjoni otsusena määrati Kalevile kolm mõjutusvahendit: viimane hoiatus, kohustus koolis käia ning suunamine Caritase mentorlus-programmi.

Hetkel on Kalev suvetööl ning augustis selgub, kas ta pääseb edasi järgmisesse klassi. Sulev ja Kalev tegutsevad koos ka suvekuudel.

Iseloomustus koolist

X Gümnaasiumi 5-a klassi õpilane Kalev omab probleeme hinnete ja koolikohustuse täitmisega. Ta puudus 2004/2005 õa. I. veerandil põhjuseta 15 tundi ja ta sai direktori käskkirja 12.10.2004. Puudulikud hinded olid eesti keeles, kirjanduses, inglise keeles, matemaatikas, ajaloo ja muusikas. Käitumine ja hoolsus hinnati mitterahuldavaks.

II. veerandil sai ta käskkirja suitsetamise eest (9.11.2004), kuid jätkas vaatamata noomitustele ja vestlustele suitsetamist. Puudulikud hinded olid teisel veerandil eesti keeles, inglise keeles ja ajaloo. Käitumine ja hoolsus hinnati mitterahuldavaks.

III. veerandil oli puudulik hinne vaid ajaloo, kuid käitumine ebaõpilaslik (terroriseeris kaasõpilasi), mistõttu kutsuti kokku lastevanemate koosolek ja otsustati panna Kalev kaheks nädalaks individuaalõppele. Kuna Kalevile meeldib eelkõige kaasõpilaste seltskond, aga mitte õppimine, siis tähendas see tema jaoks karistust. Kahjuks ei andnud see tulemusi, sest 25.04.2005 sai ta 25 põhjuseta puudunud tunni eest jälle direktori käskkirja.

Põhjuseta puudumised jätkuvad, tunde külastab Kalev valikuliselt, tunnis käitub ebaõpilaslikult, kaasa ei tööta. Tunnis õppevahendid puuduvad. Klassis Kalevil sõpru ei ole, kaasõpilased on tema suhtes ükskõiksed, sest nad on väsinud tema ebaõpilaslikust käitumisest. Õpetajate sõnul tunnis Kalev ropendab, käitub ettearvamatult ja teatraalselt. Taotleb õpetajate heakskiitu iga tehtud sammu eest, kuid õppetöö vastu huvi puudub.

Õppeaasta algusest saadik on klassijuhatajal kontakt emaga, kohtunud on mitu korda. Ema on mures ja jõuetu, ta on proovinud Kalevit karistada, kuid see ei ole andnud tulemusi. Kalev käis ka Alaealiste Komisjonis, kus talle määrati mentor – Sulev. Viimasel ajal ei morjenda Kalevit miski, ta naerab kõige üle ja on ükskõikne.

Klassijuhataja

Mentori 1. tegevuskuu aruanne

Kohtumised noorega (aeg, koht, tegevus):²

Sain alguses kokku programmijuhiga ja sain teada, et mina hakkam mentoriks 11-aastasele poisile, nimega Kalev. Infot Kalevi kohta ei olnud mulle vaja, kuna seoses oma tööga teadsin Kalevist päris palju. Seoses poisi õigusrikkumistega olin kohtunud ka tema emaga. Olin kohe nõus pakkumise vastu võtma.

9. kuupäev: pidime Kaleviga kell 15:00 kokku saama minu töökohas. Ta ei ilmunud kohale.

11. kuupäev: kell 18:00-20:30. Leppisin kokku, et lähen kell 18:00 Kalevi koju. Rääkisin mentorlusest Kalevi ja tema emaga. Eelnevalt olin koolist järele küsinud Kalevi hinded ja üldise käitumise. Klassijuhataja ütles, et Kalevil olid tunnistusel ühed ja kahed. Tööõpetus oli kolm. Puudub tundidest (viimastest) ja suitsetab. On ka käskkirja saanud suitsetamise pärast.

² Selles esimeses aruandes on küsimused blankettidelt toodud nende täisvormis, edaspidi juba lühendatult. Täielikud vormid on lisades.

Panime Kaleviga paika põhilised reeglid ja kaugemad eesmärgid. Leppisime kokku, et saame kokkulepitud ajal kokku, ei unusta kohtumisi, tuleme kohtumistele üksi. Kalev püüab käia koolis kõik tunnid ning õppida paremini ja käitub koolis korralikult.

Leppisime kokku, et hakkame koos õppima, kuna emaga vesteldes selgus, et ema on kaua tööl ja ema ei oska poega õppimises aidata. Peamised raskused on matemaatika, ajalugu, loodusõpetus. Kalev tuleb pärast kooli politseiosakonda ja püüame seal õppida ja pärast läheme välja midagi tegema.

Uuris ka, mida meeldiks tal teha. Lemmikuteks olid: jõusaal, bowling, keegel, savi, kart, kino, ujumine, megazone, piljard.

14. kuupäev: kell 11:00-16:30. 11:00-15:00 olime Pirital mentorite ja noorte üritusel. Kalev tahtis kaasa võtta sõbra. Tuletasin meelde reegleid ja ta leppis sellega.

15:00-16:30 õppisime matemaatikat ja ajalugu. Leppisime kokku, et kohtume järgmisel päeval kell 15:30 politseiosakonnas, kus õpime loodusõpetust, et saaks järeltöö ära teha ja ajalugu.

15. kuupäev: Kalev pidi tulema osakonda, et õppida. Ei tulnud kohale. Õhtul koju helistades ei osanud Kalev midagi vastata, miks ta ei tulnud.

Klassijuhatajaga rääkides selgus, et ka kool püüab nüüd Kalevit jälgida. Kalevil on vihik, kuhu iga õpetaja kirjutab Kalevi käitumise tunnis. Teisipäeviti näitab Kalev vihiku õppealajuhatajale ette.

17. kuupäev: kell 17:30-19:00. Kalev pidi tulema osakonda kell 15:30. Tuli aga 17:30. Vaatasime koos, mis järgmiseks päevaks õppida on. Rääkis ka sellest, et kokku lepitud ajal peab ikka kohale tulema. Õppisime matemaatikat. Leppisime kokku, et kohtume 2 päeva pärast, et minna Jüri noortekeskusest vaatama.

19. kuupäev: Kalev ei tulnud kohale, ta helistas ise ja palus vabandust, et ta ei tulnud. Leppisime kokku, et saame kokku järgmisel päeval tema juures.

20. kuupäev: kell 12:00-19:00. Õppisime matemaatikat kella 12:00-14:00. Siis läksime kinno. Vaatasime Shrek 2. 17:00-19:00 õppisime loodusõpetuse tunnikontrolliks. Leppisime kokku, et ta peab korrutustabeli selgeks õppima. Järgmisest nädalast hakkame korrutustabelit õppima.

Suhtlemine noore võrgustikuga (kellega, millal, miks, kokkuvõte):

Kohtunud olen Kalevi emaga, koolis õppealajuhatajaga ja telefonitsi olen sidet pidanud Kalevi klassijuhatajaga. Kuupäevaliselt mul ei ole neid kirjas. Helistan nädalas u kaks korda klassijuhatajale, et küsida Kalevi käitumise kohta koolis ja kas on probleeme.

Tekkinud probleemid (kirjeldus, võimalikud lahendusvariandid):

Esimestel päevadel ei olnud probleeme. Mõne päeva möödudes ei pidanud Kalev kokkulepitud ajast kinni ja ei ilmunud kohale või tuli 2-tunnise hilinemisega. Selgitasin talle siis, et ajast tuleb ikka kinni pidada.

Emaga ükskõiksus poja õppimisse ja probleemidesse. Ema vabandab ennast sellega, et käib tööl ja koju jõuab kella 18 ajal. Kui ma helistan emale, siis ta kunagi ei tea, millega Kalev tegeleb või kus ta hetkel viibib. Mina arvan, et lapsevanema kohus on seda teada. Pean juhtima lapsevanema tähelepanu sellele.

Koolis oli Kalev probleemse käitumisega. Helistati koju ja paluti emal kooli tulla, et vestelda. Kalevi ema oli klassijuhatajale ütelnud, et mina (kui mentor) lähen hommikul kell 8 kooli. Koolist üteldi siis, et ikka lapsevanem peab tulema. Emale tuleb selgeks teha, et mina ei ole selleks, et tema laps üksi korralikuks kasvatada. Ka ema peab seda tahtma ja selle nimel pingutama.

Muudatused noore käitumises (millised, mis suunas, millest võivad olla tingitud):

Kalevile meeldib nüüd matemaatika ülesandeid lahendada. Enne tegi ta neid väga harva ja siis ka kalkulaatoriga. Ka koolist olen saanud väga positiivset tagasisidet. Koolis tehti Kalevile käitumise päevik, kuhu iga aine õpetaja kirjutab tunni lõpus oma hinnangu Kalevi käitumise kohta.

Muud mõtted-ettepanekud:

Tegevusi on minul Kaleviga olnud selle pärast suhteliselt vähe, et olen talle ütelnud: kui oled tubli, siis käime soovitud kohtades. Väga palju aega kulub mul Kaleviga õppimisele. Tuleb kasvatada õppimisharjumust. Siis alles saab rääkida erinevatest ajaviitelistest tegevustest.

Mentori 4. tegevuskuu aruanne

Kohtumised noorega:

9. kuupäev: Kohtusime Kaleviga X Gümnaasiumis. Kuna Kalevil on probleeme ka suitsetamisega, siis arvasin, et ka temal oleks hea näha seda filmi, mis on valminud koostöös Tervise Arengu Instituudiga. Seal räägivad noored suitsetamisest ja ka arstid suitsetamise mõjust noore organismile. Ines ja Jaagup Kreem esinevad ka seal videos.

Kutsusin Kalevi seda filmi hommikul kell 08:00 vaatama, kuna ma pidin seda filmi näitama vanemate klasside õpilastele. Kalevil oli hommik vaba ja ta tuli kohale. Pärast filmi vaatamist rääkisime kooli asjadest. Suuremaid probleeme Kalevil enda arvates ei ole.

12. kuupäev: kell 14:00-17:30. Vestlesime Kaleviga probleemidest, millest õpetaja on mulle rääkinud. Kalev pidi koolis ikka käituma halvasti. Kalev rääkis, et ta püüab käituda korralikumalt ja neil on tulemas klassiõhtu, kuhu õpetaja ei taha teda lubada tema käitumise pärast, aga arvatavasti ta ikka saab minna (Kalevi enda arvamus). Küsisin Kalevilt, et kas ma ka hinnete lehte näeksin, kuna teadsin, et ta pidi selle saama reedel. Kalev ütles, et saavad alles esmaspäeval. (Selgus, et nii see ka on.)

Rääkis Kaleviga suusatamisest: selgus, et ta ei ole kunagi enne suusatanud. Küsisin, et kas koolis ei ole kehalises kasvatuses kohustuslik suusatamine. Ei pidavat olema. Otsustasime suusatama minna ja käisime suusatamas Nõmme Spordikeskuses kus Kalevile väga meeldis suusatada. Terve päev oli Kaleviga väga positiivne ja suhteliselt paljudel teemadel saime rääkida.

16. kuupäev: kell 16:00-18:30. Õppisime Kaleviga matemaatikat, kuna tal ei olevat muud vaja õppida (tippnurdade leidmine). Vaatasin ka tema päevikut. Hinded olid normaalsed, mitterahuldavaid hindteid ei olnud, samuti ei olnud ka märkuseid. Hinnetelehest tegin ka omale koopia.

Kui oli õpitud, hakkasin rääkima käitumise probleemidest, mis on koolis tekkinud. Küsisin Kalevilt, miks klassikaaslaste vanemad tahavad teha lapsevanemate koosolekut – väidetavasti Kalev kiusab nende lapsi nii palju, et need ei julge ja ei taha enam koolis käia. Kalev oli alguses väga solvunud ja raevukas nii õpetaja kui minu peale. Püüdsin Kaleviga rääkida, et tal ei ole õigust teisi kiusata ja ütlesin ka seda, et tema ema peab minema sinna ja kas tal on hea, kui tema ema süüdistatakse tema enda tegude pärast. Kalev sai minu arvates aru, et on valesti käitunud. Kalev rääkis ise, et kuna ta ei olnud korralikult käitunud, siis ei lubatud teda klassiõhtule. Ma ütlesin talle, et tal ei ole põhjust olla kellegi peale pahane. Iseennast tuleb muuta, et kõik muutuks paremaks. Lepisime kokku, et ta püüab ennast ikka natukenegi kontrollida. Muidu lähevad asjad hullemaks ja ta võidakse kooli õpilaste nimekirjast kustutada. Seda ta ei soovinud.

23. kuupäev: 17:00-18:00. Kuna eelmisel päeval oli lapsevanemate koosolek, siis rääkisin Kalevi ja tema emaga, et kuidas koosolek oli ja mis otsustati. Lapsevanemad ei tahtnud Kalevit karistada. Otsustati siis, et kui õppenõukogu tehakse, arutatakse Kalevi individuaalõppesse panemist. Kuna Kalev koolis käib, aga teeb lollusi, siis see oleks temale nagu karistus, et ta ei saa teistega suhelda.

Muud kontaktid noorega:

2. kuupäev: helistasin Kalevile, et küsida, kuidas koolis läheb ja kas on tekkinud probleeme. Midagi märkimisväärset ei toimunud. Kindlat põhjust helistamiseks ei olnud. Helistan vahest ka niisama, et kui tal peaks olema probleeme (Kalev ei saa oma telefoniga välja helistada).

8. kuupäev: helistasin Kalevile, et kutsuda teda järgmisel päeval kooli saali kella 08:00-ks. Rääkisin ka, et mis teemast filmi ma näitan jne. Kalev lubas tulla.

15. kuupäev: helistasin kell 15:30 Kalevile, et küsida, kuidas koolis läks. Kõik oli tema arvates korras. Hetkel oli ta sõbranna Linda juures. Leppisime kokku, et saame järgmisel päeval kokku.

Suhtlemine noore võrgustikuga:

10. kuupäev: helistasin õpetajale, et küsida Kalevi kohta. Õpetaja ütles, et käitumisega on tal endiselt probleeme, käitub vahel täiesti võimatult. Reedel pidi hinnetelehe saama. Kalevi sõbranna Linda pidi ka nüüd üle pika aja jälle koolis käima.

15. kuupäev: helistas Kalevi klassijuhataja. Soovis rääkida suurest probleemist, mis on tekkinud nüüd seoses Kalevi käitumisega koolis. Lapsevanemad tahavad korraldada koosolekut, et arutada Kalevi käitumist. Lapsed kurdavad, et Kalev kiusab neid koolis. Lapsed pidid kartma koolis olla siis, kui Kalev koolis on. Kalev ei peksa neid, aga kiusab ja on tülikas. Lapsed ei saa rahulikult koolis õppimisele keskenduda. Lapsevanemate koosolek pidi toimuma 22. kuupäeval. Arvasime klassijuhatajaga mõlemad, et tegelikult oleks ka Kalevil sinna vaja minna: ehk muutub ka tema käitumine talutavamaks, kui lapsevanemad ise räägivad temaga.

Õpetaja rääkis, et Kalev oli olnud väga solvunud, et teda klassiõhtule ei lubatud. Kogu klass oli selle vastu olnud, kuna Kalevi käitumine on vahel talumatu. Klass oli nii palju vastu tulnud, et anti Kalevile katseaeg: kui ta käitub korralikult, siis saab loa tulla klassiõhtule. Aga kuna käitumine ei paranenud, siis otsustati, et ta ei saa sinna minna.

15. kuupäev: Kalevi ema helistas ja küsis, et kas ma juba tean lapsevanemate koosoleku toimumisest Kalevi pärast. Ema arvates võiks saada kuidagi nii, et Kalev vabandab teiste laste ees. Ütlesin oma arvamuse välja: minu arvates peaks ikka selle koosoleku ära tegema, kuna Kalevi käitumine koolis ei muutu muidu paremaks. Ema oli sellega nõus ja ütles, et käib seal ära. Sellest me ei rääkinud, kas ta võtab Kalevi kaasa sinna või mitte.

Muudatused noore käitumises:

Väga hea meel oli mul selle üle, et saime Kaleviga rääkida suitsetamisest – Kalev suitsetab. Ta väidab, et teeb umbes 1-2 suitsu nädalas. Kui vahest raha ei ole, siis ei tee üldse. Kalev ütles ka koha, kus ta seda suitsu ostab. Ta pidavat minema kioski ukse taha ja koputama ja sealt siis müüja annab. Plaanis on politseil seda kindlasti kontrollida.

Veel rääkis Kalev oma koolikaaslasest ja kunagisest heast sõbrast Olev. Viimane pidi ikka poodidest varastama. Rääkisin ka Kalevile, et kuna Olev on 14-a, võib Olev hakata Kalevile ütleva, mida varastada, kuna Olev saaks ise trahvi juba. Kalev lubas, et ei hakka varastama. Rääkis ka, kust ja mida Olev varastanud on. See jutuajamine oli minu arvates väga hea. Kalev sai kellelegi olulistest asjadest rääkida ja tundus, et seda oli tal vaja ka teha.

Hinnang suhtele noorega:

Suhted Kaleviga on head. On häid päevi, kus saab temaga arutada väga tõsiseid asju. Vahest aga on Kalev väga tujukas ja jonnib. Samas olen kindel, et mind ta aktsepteerib ja austab. Usaldus on ka kasvanud. Olen praeguse olukorraga rahul.

Hinnang superviisorilt

Mentor seadis kohe juhtumi alguses väga selged eesmärgid ning on ka nende saavutamise suunas sihikindlalt liikunud. Põhitegevus oli noorele õppimise juures toetuse pakkumine ja kontrolli tagamine. Kooliga on saavutatud hea kontakt. Oluline oli selge kohtumiste sagedus.

Üks probleem ilmnis, kui ema tahtis mentorile anda suuremat vastutust poisi suhtes ning palus tal minna lastevanemate koosolekule. Lahendus leiti kooli toetusel – ema läks ikka ise kohale.

Noore hinded on paranenud. Oluline oleks samalaadilise toetuse jätkumine, mille käigus antakse õpitulemuste eest vastutus järk-järgult noorele, vähendades aeglaselt tempos kontrolli osakaalu. Järgmise probleemina on mentor esile toonud noore käitumise koolis. See on pikemaajalisem probleem ning siin tavavestlus ei aita. Vajalikud on oskuslikud küsimused, mis panevad noore nägema vajadust muutuse järgi ning tundma endas jõudu, et ta suudab muutuda.

Sulev vajaks täiendavat koolitust, mis laseks tal ennast kindlamini tunda nõustavate vestluste läbi viimisel ning mõista noorele omast lolliivat käitumist teiste inimeste juuresolekul. Sulevi näol on tegemist perspektiivika ning arenguvõimelise mentoriga.

Kessu & Tripp

Mentor: Kessu

Laps: Tripp

Kessu on 25-aastane kriminaalhooldaja, kes varem töötas sotsiaaltöötajana koolis. Kessul on sotsiaaltöö ja lastekaitse alane kõrgharidus ning erinevad kogemused sotsiaal- ja noorsootöö vallas alates 2001. aastast.

Tripp on 16-aastane noor, kes on meile suunatud alaealiste komisjoni poolt seoses koolikohustuste mittetäitmise ja vargustega – varem on ta viibinud juba ka Puiatu Erikoolis. Komisjon määras Tripile 4 mõjutusvahendit – kohustus koolis käia, kohustus kodus elada, kohustus osaleda mentorlusprogrammis ning suunamine psühhiaatrilise ja narkoloogilise hinnangu saamiseks vastavate spetsialistide juurde.

Sügisest ootab Trippi ees koolivahetus, Tripp ja Kessu tegutsevad edasi ka suvekuudel.

Mentori 1. tegevuskuu aruanne

Kohtumised noorega:

Kuigi sain esmased teadmised Tripist juba 04. kuupäeval, lükkus meie kokkusaamine edasi minust mitte sõltumatul asjaoludel. Nimelt selgus 11. kuupäeval, esmasel telefonivestlusel emaga, et Tripp on kodust jooksus. See vältas 5 päeva. Seega, meie esimene kohtumine leidis aset **15. kuupäeval** õhtupoolikul Tripi kodus ja ema juuresolekul. Tegin ettepaneku kohtuda kodus, kuna eeldasin, et see on Tripile turvaline keskkond ja niiviisi kohtun ka emaga. Muidugi arvestasin võimalusega, et Tripp on ema juuresolekul vaoshoitum, kui tavaliselt. Eriti silmas pidades viimaste päevade sündmusi. Kuid see oli ka osati taotluslik, et aimata ema ja poja vahelisi suhteid. Kõigile kohtumise osapooltele sai edastatud informatsioon mentorluse programmis toimuva kohta ja vahetatud kontaktandmeid. Kohtumine kestis u. tund aega.

17. kuupäeval kohtusin Tripiga juba neutraalsemal pinnal. Seda alaeesmärgiga külastada vanalinna vaateplatvorme ja luua elementaarne side Tripiga. Võrreldes esimese kohtumisega oli vahe märgatav. Kui tol korral suunasin mina vestlust ja esitasin küsimusi, siis nüüd kasutas Tripp juhust ja oli põhikõneleja. Lasin sellel kõigel rahumeeli toimuda ja sain vastutasuks tänuväärset informatsiooni Tripi tegemiste kohta tema enese pilgu läbi. Muidugi suurel määral oli Tripi jutt üles ehitatud nõu mittesoovilike käitumismustrite rõhutamisega. Näiteks kirjeldas Tripp väga avameelselt oma kokkupuuteid alkoholiga. Samuti peatus ta Puiatu teemadel ilma, et ma vastavat ettepanekut oleksin teinud. Üldjoontes jäin ma ka teise kohtumisega rahule. Ilmselt ka Tripp, kuna leidis minus erapooletu ja mitte hukka mõistva kuulaja. Kohtumine kestis u. 2 tundi.

25. kuupäeval toimus minu töökohas (X Gümnaasiumis) kell 18.00 Playback - bändide jäljendamise võistlus. Mõtlesin, et see oleks sobiv võimalus tutvustada Tripile ka seda poolt, millega ma igapäevaselt tegelen (kooli sotsiaaltöö) ja ühtlasi ka oma töökohta. Kutsusin ta veidi varem kohale, et ta võiks näha erinevate vanuseastmete proove ja et oleks võimalik temaga ka natuke vestlust arendada. Tripile ilmselt meeldis tehtu ja nähtu, sest koheselt avaldas ta soovi X Gümnaasiumisse õppima asuda (!). See näitab veelikord probleemi olemasolu praeguses koolis. Seda suhetes nii klassikollektiivi, kui õpetajatega.

30. kuupäeval kohtumise aluseks võtsingi järeldused eelmisest kohtumisest ja tegin (mitteformaalselt) ettepaneku kaardistada Tripi kooliprobleem. Ta oli ettepanekuga nõus. Niisiis kirjutasimegi mõlemad endile üles Tripi kooliprobleemi ja sellega seonduva. Tundus, et Tripile pakkus teema huvi, kuigi eeldasin vastupidist. Ta avaldas soovi kirjutandu koju kaasa võtta ja see järgmiseks kohtumiseks iseseisvalt läbi mõelda. Eriti näis teda mõtlema panevat pikem peatumine suhetel klassikaaslastega. Tema hindas seda eelkõige neutraalseks (a lá: tal on suva, mis teised temast mõtlevad. Teda ei huvita, mida nad teevad. Ta ei lähe nendega lambist Harry Potter'i teemadel rääkima). Lõpuks jõudsimme arutelu käigus ühisele järeldusele, et tegemist on siiski tõrjuva suhtega. Seda nii tema kui klassikaaslaste poolt ning see ei ole normaalne situatsioon. Üritasin Tripile mõista anda, et ei pea olema parimad sõbrad, kuid elementaarne läbisaamine peaks siiski olema. See oli minu hinnangul hea järeldus. Tegin sellest tulenevalt tagasihoidliku ettepaneku külastada (minu poolt) ka Tripi kooli. Tal ei paistnud selle vastu midagi olevat. Küsisin ka nõusolekut kohtuda kooli sotsiaaltöötaja ja kooli psühholoogiga. Küsimus oli nii püstitatud nii, et ta pakuks ise need variandid välja (kellega võiksin sinu koolis kohtuda). See õnnestus ja ta oli mu ettepanekutega nõus. Kõne all olev üritus peaks aset leidma 3. kuupäeval järgmisel kuul, peale tunde.

Muud kontaktid noorega:

Esimesel kohtumisel kodus sai vahetatud kontakte ja kokku lepitud võimalike suhtlusliinide osas edaspidi. Rõhutasin nii Tripi kui ema juuresolekul, et peamine side on mul poisiga. Kõik muud kontaktid on tagasiside saamiseks ja asetleidnud sündmuste kinnituseks. Kõik osapooled näisid sellega nõustuvat. Tahtsin, et Tripp oleks teadlik minu kontaktidest ka teda ümbritsevate inimestega, kuid et tema on selles ahelas esikohal, rõhutamaks tema enese olulisust teel muutustele.

Andes oma meiliaadressi, järgnes küsimus, kas tegemist on ka messenger'i aadressiga. Minu jaatavale vastusele pakkus Tripp välja, et võiks ka seda suhtlemiseks kasutada ja andis vastu ka oma aadressi (Tripil on kodus interneti kasutamise võimalus – arvuti on tema ja õe toas). Siiski otsustasin, et esimest kontakti sel teel tuleb oodata Tripilt. Seda ei pidanud õnneks kaua ootama, esimene vestlus msn'is leidis aset juba järgmisel päeval (Tripi algatusel). Nii ongi, et messenger'is suhtleme praktiliselt ülepäeviti. Leian selle tänuväärse allika olevat. Eelkõige suhtluses noortega, kus võibolla silmside puhul ei juleta nii avameelsed olla.

Kuna Tripil isiklikku telefoni ei ole (väidetavalt see varastati) ja kodune telefon puudub, on telefoni teel suhtlemine Tripiga raskestatud. Ainuke viis on seda teha läbi ema mobiili. Siiski on lootust, et lähipäevil Tripp saab uue telefoni. Numbri ta mulle juba andis – oma algatusel. Ja lubas koheselt teada anda, kui see muutuma peaks.

Suhtlemine noore võrgustikuga:

Alaealiste komisjoni sekretär (kohumised 04. ja 09.kuupäeval. Kirjalik tagasiside 26. kuupäeval).

Oma esimesed teadmised Tripist sain 04. kuupäeval, kus minuni jõudis alaealiste komisjoni sekretäri poolt kirjutatud iseloomustus. 09. kuupäeval kohtusin alaealiste komisjoni sekretäri Tripi küsimuses juba füüsiliselt. Tutvusin tema toimikuga ja tema isikut puudutavate dokumentidega. Samuti valgustas AK sekretär üksikasjalikumalt Tripi perekondlikku tausta ja minevikku suhetes alaealiste komisjoniga. Kuigi tutvusin ka kõigi eelnenu materjalidega, otsustasin lähtepunktiks võtta siiski viimase komisjoni istungi, kus oli arutlusel järjekordne koolikohustuse mittetäitmise küsimus.

Tripi ema (kohtumine 15. kuupäeval; telefonitsi sellele eelnevalt ja järgnevalt paaril korral).

Tripi emaga vestlesin telefoni teel veel enne, kui olin Tripi endaga kohtunud. Ema on siiani jätnud suhteliselt äraootaval seisukohal oleva lapsevanema mulje. Ilmselt on Tripi probleemid teda juba piisavalt heidutanud, et võiks tekkida eelarvamusi suhte kõigesse, mida Tripiga ette on püütud võtta. Kohtumisel 15. kuupäeval (ka Tripiga esimene kohtumine) avaldas ta siiski lootust toimuva suhtes (mentorluse programm). Samas iseloomustas ta oma suhteid pojaga pigem kriitiliselt. Läbisaamine on, kuid soojad suhted jäävad minevikku. Ilmselt võis olla ka tegu eelnenu sündmuste järelkajast – Tripp oli kodust jooksus.

Kooli sotsiaaltöötaja (planeeritav kohtumine 03. kuupäeval järgmisel kuul; regulaarne kirjavahetus u. 2x nädalas ja kontaktid telefoni teel).

Kohtumisel AK sekretäri Tripiga sain ka kooli kontaktandmed ning võimaliku koostööpartneri koolist – kooli sotsiaaltöötaja. Kuna alles hiljuti (käesoleval õppeaastal) vahetus Tripi klassijuhataja, leidsime arutelu käigus AK sekretäri, et parimaks kontaktisikuks koolist oleks siiski sotsiaaltöötaja, kuna ta on Tripi käekäiguga oluliselt paremini kursis. Kooli sotsiaaltöötajana on ta kasutanud Tripi juhtumi puhul ära oma võimalikud ressursid. Kuna poiss on läbi teinud ka erikooli kadalipu (viibis Puiatus 7. kassis, mille seal ka lõpetas), ongi mentorluse programmis osalemine nõ. viimane päästerõngas. Tuleb tõele au anda, et see avaldab ka teatud laadi survet nii minu tegevusele Tripiga kui ka mingite tulemuste võimalikkusele.

Samuti on plaanis veel käesoleval nädalal luua kontakt kooli psühholoogiga, keda Tripp on ise jutu sees maininud, kui ühte võimalikku kontaktisikut koolist.

Isafiguuriga seni kokkupuudet puuduvad. Tundub, et Tripile on ta oluline. Seega ei välista ma võimalust kontakti luua, kui selleks võimalus avaneb.

Kõik ülejäänud tegelased kuuluvad juba otseselt Tripi sõprusringkonda ja leian, et enne sinna ei trügi, kuni Tripp pole vastavat ettepanekut teinud. Tean vaid seda, et sõpru tal on. Peamiselt väljaspool kooli ja peamiselt temast vanemad. Kõige vanem neist on väidetavalt 29. Ka väidab Tripp, et koolimuresid on neist vaid ühel. Siiski pean vajalikuks mingisugusegi side loomist selle sõprusringkonnaga. Muide, Tripp ise on rõhutanud kooliprobleemide puudumist kui positiivset seika tema tutvusringkonnas. Ka on ta ise rääkinud vajalikkusest lahti saada tuttavatest, kellel selles liinis probleeme esineb.

Tekkinud probleemid (kirjeldus, võimalikud lahendusvariandid):

Oma suhtes Tripiga ei ole ma esialgu kohanud muid probleeme peale olemasolevate. Tundub, et poiss aktsepteerib minu isikut mentori rollis ja pole mu tegevusele siiani negatiivset vastukaja andnud. Meeldiv on tõsiasi, et Tripp peab kinni kokkulepitud kohtumistest (ilmub lubatud kellaajaks kohale), kuigi paralleelselt on probleem koolikohustuse täitmisega. Võibolla näitab see tendentsi paremuse poole. Põhjust ei tasu otsida suutmatusest või laiskusest, vaid millestki muust...

Ei saa aga tähelepanuta jätta viimasel ajal ilmnenu Tripi terviseprobleeme. Alatasa on tal nohu ja kõhib raskelt. Ma pole veel jõudnud järeldust teha, kas need on tõsised või tekkinud üldise mittepositiivse olukorra foonil. Soov on nendest emaga rääkida, et selgusele jõuda.

Muudatused noore käitumises:

Kuna Trippi on eelnevalt iseloomustatud kui väga avameelset ja jutukat poissi, siis suhetes endaga olen seda võinud kinnitada. Samas on märgata pärast viimaseid kohtumisi muutust vastupidises suunas. Loodan, et tegemist on sisemise analüüsi tekkega, mitte enesesse kapseldumisega. Alust selliseks oletuseks annab asjaolu, et Tripp osaleb jätkuvalt dialoogis. Lihtsalt sellist vähemolulist juttu on meie vestlustes vähemaks jäänud.

Muud mõtted, ettepanekud:

On soov jätkata oma senist tegevust Tripiga ja leida uusi väljundeid selle parendamiseks. Praegu on veel suhteliselt vara, et teha põhjapanevaid järeldusi. Küll aga näib, et esialgu on kontakt loodud ja esialgu see kestab. Loodetavasti saab seda täiendades rajatud piisavalt tugev baas tõsisemate eesmärkide püstitamiseks ja saavutamiseks.

Mentori 5. tegevuskuu aruanne

Kohtumised noorega:

Kuigi eelmine kuu lõppes üsna trööstitult (ühtegi reaalselt kohtumist Tripiga aset ei leidnud), oli maikuus selles osas mõningasi muutusi. Toimus kaks kohtumist. Mõlemad neist ka Tripi initsiatiivil algatud.

27. kuupäeval - Leidis aset kohtumine Tripiga (ja tema sõbraga) minu töö juures. Seda Tripi ettepanekul ja kuna omakasu ikka ka peab natuke mängus olema, oli poistel nimelt soov mult patse saada. Mingi sõbra pool aset leidva D'n'B (drum and bass ☺) ürituse jaoks, mis pidi samal õhtul aset leidma... Olen mõlemale neile neid patse ka varem teinud (1 kord), mil need ilmselt muljet avaldasid ja nad nendega ilma tegid. Kuna olin ise samal õhtul Tartusse sõitmas ja oli pisut kiire, palusin poistel enda töö juurde tulla, kus siis läheda lobisemise saatel need patsid valmisidki. Kõige selle kokkuleppimine leidis aset sama päeva msn'i vestluses.

Selgus ka, et Tripp ise liigub 28. kuupäeval Lõuna-Eesti kanti ja jutu jätkuks arvas ta, et ta võiks mulle pühapäeval helistada, et Tartus kokku saada (jällegi omakasupüüdliku eesmärgiga - et ma talle pärast nälguripäevi lõunas süüa ostaks ☺). Näib nagu Lõuna-Eesti kommuun on taas soosikute nimekirjas. Mõni aeg selle rahvaga ei suheldud. Tean ka, et Tripi teine sõber on viimasel ajal oma aadressiks valinud Lõuna-Eesti kandi. Suhted temaga on Tripil küll jahenenud, sest Tripi sõnutsi pidi tal pealinnas nii palju jamasid olema, et ei julge siia lähedalegi tulla – arvete klaarimisi ja võlgnevusi pidi suisa selliseid olema, et ta Tripi jutu kohaselt ta maha võidakse lüüa. Kogu kohtumine kestis u. 2 tundi. Poistel kiiret ei olnud. Minul oli ☺.

29. kuupäeval - Leidiski aset lubatud kohtumine Tripiga Tartus. Algul arvas ta, et see võiks toimuda kuskil keset päeva, aga kuna mõlema asjatoimetused aega venitasid, jäi ka kohtumine õhtusse. Kuna Tripp liikus oma marsruudil pöidlaküüdi abil ja sellisele reisimisviisile on omane päevane (valge) aeg – autod lihtsalt ei võta õhtul peale – arvas Tripp, et kuna käes juba õhtu (kell oli siis u. 18 paiku), võiks ta koos minuga bussiga tagasi Tallinnasse sõita. Sai talle ka süüa ostetud ja tundus tõesti, et ta oli nälgine. Nii muu seas mainis ta, et kohtlen teda, nagu venda. Mina selle peale `silda` ei visanud ja arvasin, et tal juba on üks öde, vast sellest piisab... Bussisõit kestis 2,5 tundi ja selle ajal toimunud keskustelu oli pingevaba ning muretu. Tallinnasse jõudes läksime laiali lubadusega kontakti hoida.

Muud kontaktid noorega:

Ka see kuu sai peamiseks infovahetusallikaks msn. Võibolla see tähelepanek ei oma erilist tähtsust, aga mulle tundub, et viimane ots on Tripp msn`is oluliselt tihedam külaline, kui vanasti. Ka vastab ta kõnetamisele meelsasti. Reeglina suisa heatujuliselt. Üldiselt katsun ise kontakte alustades neid suhteliselt harva teha ja hoian madalat profiili, et mitte liialt `pinda käia`.

Samuti vastab ta viimasel ajal tihemini telefonikõnedele, mida mina talle teinud olen (ütleme nii u. 9-l juhul 10nest ☺). Ka nende puhul katsun mitte liialdada ja teen seda siis, kui on konkreetselt põhjust või täidan varem antud lubadusi.

Suhtlemine noore võrgustikuga:

Suhtlemine noore võrgustikuga oli sel kuul minimaalne. Õnnestus pidada üks lühike vestlus Tripi teise sõbraga (msn`is), aga asi piirdus ainult sellega, et viimane palus mul hinnata (soovitavalt 7mega) oma värskemat pilti rate.ee`s.

Tripi sõbraga, kes mult ka patsid sai, kohtusin siis, kui Tripi pool leidis aset lahe pannkoogipärastlõuna (vist 3. tegevuskuul). Tundub, et temaga Tripp viimasel ajal ka läbib tihemini.

Tripi emale olen sellel kuul saatnud kaks sõnumit. Üks loengu kohta vanematele (mis Keelutsoonis toimus) ja teine palvega, et Tripp mulle helistaks. Mõlemad sõnumid jõudsid ilmselt küll kohale (sain saateraportid), aga jäid vastukajata.

Tekkinud probleemid:

Probleeme leiduks, aga ma julgeks väita, et nendega on võimalik toime tulla küll. Või siis `läbi ajada`, nagu Tripile tavaks on.

Muudatused noore käitumises:

Võiks öelda, et oleks nagu tekkinud mingi sulamine. Mulle võibolla tundub, aga Tripp oleks justnagu minuga suheldes vahetum, kui enne.

Muud mõtted-ettepanekud:

Loodan kõike paremat ja ei tõrju Tripi kontakte (ning otsin neid ilmselt isegi) vaatamata sellele, et projekt lõppema hakkab...

Hinnang superviisorilt

Mentor on hea varasema töökogemusega. Oskas luua noorega kontakti. Vahepealse väsimuse hetkel oskas mentor asjalikult ära kasutada superviisori-nõustaja abi. Põhiküsimuseks oli leida üles ning mentori jaoks ära märgistada pisikesed edusammud suhtes noorega ning mõelda läbi edasine taktika.

Hea kontakti saavutas mentor ka noore võrgustikuga.

Kuna antud noore puhul oli tegemist juba pikka aega kestnud koolikohustuse mitte täitmise ning käitumishäiretega – siis polnud õige loota muutust nendes küsimustes kiiresti. Noore puhul on tegemist emotsionaalselt endasse sulgunud ning palju pinnapealseid suhteid omava isikuga. Siin on oluline leida „päästik“ noore emotsionaalse maailmani ning elueesmärgini.

Kuna mentori ja noore suhted on toimivad, tuleks jätkata sama noorega.

Kessu vajaks mentorina ka nii co- kui supervisiooni, mis on abiks noore käitumise „tõlkimisel“ ning pakus toetust positiivsete olukordade ära tundmisel ning tunnustuse saamisel

Väljavõte ühest MSN-vestlusest

Kessu ja Tripp 01.04.2005, kell 11:26

TRIPP: tere
KESSU: oi! Teretere!
KESSU: nu mis teoksil?
TRIPP: kle midagi
TRIPP: ma Pärnus niisama
TRIPP: jõime viina just
KESSU: vovv.. nii vinged mehed ..
KESSU: mis puhul siis? Ja kellega, kui küsida tohib?
TRIPP: mina M. N. O. ja P.
TRIPP: maitia niisama eilsest jäi yle
KESSU: Eile oli miski pdu w?
TRIPP: mitte pidu just aga midagi siukest jah...
KESSU: Kle, kas saa nüüd kolidki meil sinna w?
TRIPP: ei
TRIPP: ma lihtsalt olen siin
TRIPP: ma ei tea

TRIPP: midagi targemat pole tlns teha
 TRIPP: naq mulle meeldib Pärnus sitaks rohkem kui Tallinnas
 KESSU: no, võta sabast kinni - teeme midagi tarka!
 KESSU: Ma küll viina suga jooma ei hakkaks, aga
 KESSU: midagi ehk mõtleks kahepeale välja
 TRIPP: maitia mulle naq pms Pärnu meeldib sitaks rohkem
 TRIPP: maitia
 TRIPP: maitia oleks siin äääästi kaua naq
 KESSU: nojah. Ma saan aru. Noorus. Sõbrad. Rändamise himu. See kõik on mingi hetk väga oluline...
 KESSU: Aga ma väidan, et üht-teist peale selle on veel
 KESSU: Sul praegu ilmselt mitte?
 TRIPP: on ikka
 TRIPP: ikka*
 KESSU: naq nt?
 TRIPP: maitia õppimine on ntx oluline.....
 KESSU: Aga..
 TRIPP: aga ma ei saa sellega hakkama nii et tuleb leida mingid muud asjad millega tegeleda

Märt & Margus

Mentor: Märt

Laps: Margus

Märt on 35-aastane politseinik, kes on töötanud erinevatel ametikohtadel ja kokku puutunud nii noorte kui suurte probleemsetega. Mentoriks olemisel on tema puhul erilisteks lisaväärtusteks lai huvialade ring, mida ta ise harrastab ja saab seetõttu ka edasi anda positiivset pisikut.

Margus on 17-aastane noor, kes suunati programmi alaealiste komisjoni poolt seoses koolikohustuse mittetäitmisega ja mitmete muude rikkumistega (suitsetamine, vargus). Tema elus on mänginud tugevat rolli perekonna düsfunktsionaalsus ja kerge mõjutatavus kaaslaste poolt.

Hetkel on tänu mentori ja programmi laiema võrgustiku abile tekkinud Margusel selged huvitegevused, uued sõbrad ja ka kindel suund: uus kool. Siin allpool ei ole kajastatud kõiki tegusid Marguse paturegistrist, kuid võib öelda, et ta oli vangikongile väga lähedal ja hetkel tundub see (sellise käitumise jätkumise hädaoht) olevat möödas.

Iseloomustus koolist

Margus X õpib käesoleval õppeaastal X gümnaasiumi 8b klassis.

2001/2002 õppeaastal jäi Margus 7. klassikursust kordama. Olles teist aastat 7. klassis tundus algul, et õppimine hakkab minema ja käitumisega ei olnud väga tõsiseid probleeme, kuigi korrarikumisi tundides esines. Uute klassikaaslastega sai ta alguses täiesti normaalselt läbi. Teise veerandi lõpuks oli tunnistusel kaks puudulikku hinnet.

Alates kolmandast veerandist aga hakkas õppimine allamäge minema. Probleeme tekkis ka tundides käimisega ja käitumisega, kuigi peab mainima, et sel perioodil Margus puudus põhjuseta siiski väga üksikutest tundidest.

2002/2003 õppeaasta lõpuks oli Marguse tunnistusel 7 puudulikku hinnet ja käitumine mitterahuldav. Käitumise hinne oli tingitud peamiselt tundide segamisest. Kuna õppimine teda ei huvitanud, siis tegeles poiss tundides kogu aeg kõrvaliste asjadega, segades samal ajal pidevalt kaasõpilasi. Samuti puudusid tal pidevalt õppevahendid.

Kuna seadusjärgselt kolmandaks aastaks klassikursust kordama ei olnud võimalik Margust jätta, siis viidi ta üle kaheksandasse klassi.

Paari esimese nädalaga oli selge, et Margus õppima ei kavatse hakata. Tal puudusid õppevahendid, tundides segas õpetajaid ja klassikaaslasi. Tundidesse läks suvalisel ajal ja lahkus, millal heaks arvas. Sageli ta üldse tundi ei läinud, hulkudes samal ajal mööda koolimaja ja segades erinevate klasside õppetööd – rebis lahti klassiruumide uksi, karjus, läks ka suvalise klassi tundi ja ei allunud õpetajate ja teiste koolitöötajate korraldustele, jooksis koridorides eest ära ja nii edasi. Vene keele tunnis hüppas ta lausa koos Villemiga klassi aknast mitu korda välja ja õpetaja ei suutnud neid mingil moel takistada. Kuna koolimajast tundide ajal lahkuda ei tohi, siis väljapääsemiseks kasutas ta koos Villemiga söökla aknaid ja tagaust. 9. oktoobril töid nad kaasa päevalille seemnete koori ja loopisid neid värskest pestud koridori põrandale ja seda koristaja silme all, kes põrandat just pesi.

Kõike eelpool öeldut arvesse võttes pöördusime abi saamiseks 10.10.2003 aasta politsei poole. Margus oli koos emaga sinna välja kutsutud ja andis lubaduse edaspidi tundides käia ja korralikult käituda, kuid kõik see vaid lubaduseks jäi. Poisi õppimises ja käitumises ei toimunud mingisugust muutust. Endiselt ei käida tundides, on jäänud turvamehele vahele kooli territooriumil suitsetamisega, jookseb mööda koolimaja, käitub kooli töötajatega üleolevalt ja ülbelt, lausa irvitab näkku, kui teda keelata. Vene keele õpetajale tegi ta tunnis ettepaneku tema armukeseks hakata, millest õpetaja X, tuntud vene keele õpikute autor, sai täieliku vapustuse. Koolitädi suhtes käitus ta lausa vägivaldselt, lükates ta peaaegu trepist alla. Mitu korda käis ta koos sõpradega ka õhtuti koolimajas ja põgenes siis valvuritädi eest läbi akna. Teise veerandi lõpul ei olnud tal tunnistusel ühtegi positiivset hinnet ja puudunud oli ta põhjuseta 95 tundi, lisaks lugematu arv hilinemisi ja omavoliliselt tunnist poole pealt lahkumisi. Sellel veerandil on Margus puudunud juba 27 tundi. Klassikaaslased on sellest tüdinud, sest oma minekute ja tulekutega häirib ta kogu klassi tööd, samuti segab ta pidevalt tundi, kui kohal on.

Marguse ema on kõikidest probleemidest teadlik. Me oleme võtnud mitmesuguseid meetmeid, et panna poissi õppima, tundides käima ja korralikult käituma, kuid mingisuguseid tulemusi ei ole need andnud. Suur probleem on aga selles, et ema kipub ka Margust õigustama, süüdistades kooli ja õpetajaid, kes pidavat olema liiga vanad, et õpilasi mõista ja kes pidavat Margust nimme kiusama. Kõik korralikkumised (kaasõpilastele pähe sülitamised, koolitadi terroriseerimised) olevat tema meelest lihtsalt poisilikud tembud ja üldse mitte pahatahtlikud teod.

Loomulikult on näha, et ema jõud ja võim poisist enam lihtsalt üle ei käi ja kõigi teiste süüdistamine on ainult eneseõigustus. Ma ei saa öelda, et ema ei oleks üritanud midagi ette võtta, aga tulemusi lihtsalt ei ole.

Kõige rohkem teeavad aga muret Marguse põhjuseta puudumised tundidest, sest sisuliselt on ta koolikohustuse mittetäitja.

Eespool öeldut arvestades palume alaealiste komisjoni alaealise Marguse küsimust komisjoni istungil arutada ja rakendada meetmeid tema korrale kutsumiseks, kuna kooli võimalused on ammendatud.

Õppealajuhataja

Mentori 2. kuu tegevusaruanne

Kohtumised noorega:

02. kuupäev - Kohtumine noorega, külastasime Caritase ruume Tulika 33b-2, tutvustasin talle erinevaid võimalusi veeta vaba aega, samuti rääkisime lähemalt eelseisvast matkast, mis Caritase poolt organiseeritakse. Valisime noorele sobilikku matkarõivastust, vestlesime teemal: mis oskusi oleks tarvis sellisel talvisel matkal. Noor oli sellistest üritustest huvitatud.

11. kuupäev - Kohtumine noorega. Sõit koos hoolealusega Männiku piirkonda, kus tutvusime matkapiirkonnaga ja oletatava ööbimiskohaga. Vestlesime teemal: ajateenistus noore inimese arengus ja kaitsväe doktriin, NATO osa selles.

15. kuupäev - Kohtumine noorega Öismäe piirkonnas. Vestlesime teemal: noorte kuritegevus, autode ärandamine kui ühiskonna poolt mitte aktsepteeritud tegevus. Noor rääkis puhtsüdamlikult oma kuritegelikust lähiminevikust ja sellest, et on oma vigadest õppust võtnud ja sooviks, et ka teised ja endised sõbrad teeksid seda.

20. kuupäev - Kohtumine noorega, sõit Tabasallu ja tagasi. Vaatasime erinevaid elamuid ja vestlesime teemal: milline oleks sinu elu tulevikus, millised oleks väljavaated selle saavutamiseks. Elu põhiväärtused ja ohud nende saavutamisel.

25. kuupäev - Kohtumine noorega. Sõit koos noorega Jürisse, tema töökohta, vestlemine tema tädiga, kes on tema töödandja. Tädi iseloomustas Margust kui usinat ja õpihimulist noormeest, kellel on potentsiaali edasi õppida kelneriks ja baarmeniks. Lisas veel, et Margus on saanud täiskasvanumaks kui ta oli veel 1,5 aastat tagasi.

28. kuupäev - Kohtumine noorega Caritase ruumides. Vestlesime väikese seltskonnaga läbiviidud matka teemal, mängisime coronat ja lauatennist. Matk meeldis kõigile noortele, kõik ootavad pikisilmi uusi üritusi. Noor hakkab käima avatavas tiirus laskesimulaatori treeningutel.

Muud kontaktid noorega:

Polnud.

Suhtlemine noore võrgustikuga:

27. kuupäev - Vestlesin noore klassijuhatajaga telefoni teel, kes rääkis, et Margus käib koolis, kuid puudub aeg-ajalt tundidest, kuna tunneb ennast reaalinnetes nõrgalt, sest puudub eelnev põhi. Muidu koolikorda ei riku ja kaasõpilasi ei terroriseeri. Probleemiks on see, et peatselt saab täis tema koolikohustuse iga ja siis ei saa enam keegi sundida teda koolis käima ning teisalt on ka koolil lihtsam temast lahti saada.

Tekkinud probleemid:

Noor oleks huvitatud Caritase poolt korraldatavates matkades osalemisest, kuid sooviks sellest pikemalt ette teada.

Hinnang suhtele noorega:

Noorega läbisaamine on hea. Minu hinnangul on ta puberteedist välja kasvanud, täidab koolikohustust normaalselt, põhjuseta puudumisi üldiselt ei esine. Mõned üksikud hiinemised välja arvata.

Muud mõtted-ettepanekud:

Kas Caritas annaks noorele tõendi selle kohta, et ta teeb koostööd antud ühingu? Tõend oleks lisamiseks kohtutoimikule, mis näitaks, et noor on ennast parandanud ja oma vigadest õppust võtnud. Kohtus hinnatakse seda kui kergendavat asjaolu.³

Noore kodu külastamine on planeeritud märtsi kuusse.

Caritase mentorlusprogrammi aruanne alaealiste komisjonile

Tegelemise periood: jaanuar – juuni 2005⁴

Kokkuvõte kohtumistest noorega

Kohtumised toimusid regulaarselt iga nädal vähemalt korra või paar. Kevade poole pigem kord nädalas, kuna noorel tekkis võimalus minna kooli kõrvalt tööle, ning tänu sellele ei olnud kuigi sageli võimalust kohtuda. Kuigi oli ka erandeid, mis kujutasid endast koos erinevatest üritustest osavõtmist.

³ Arvestades noore käitumist ja progressi, anti talle – küll natukene hiljem, pärast pikemat programmis osalemist – Caritase poolt vägagi positiivne iseloomustus. Noorel seisab ees kohtuprotsess varasemate, mentorluseelsete tegude eest.

⁴ Kirjutati mentori poolt ja kinnitati enne ärasaatmist programmijuhi poolt.

Regulaarsetel kohtumistel jõime Statoili bensinijaamas kohvi, vaatasime Õismäe skateboardi rajal sõitjaid ning vestlesime elu erinevatel teemadel. Samuti sõitsime ringi kohtades, kus noor oli sooritanud erinevaid õigusrikkumisi, analüüsisime neid ja rääkisime võimalikest alternatiivsetest võimalustest. Käisime ka piljardit mängimas või muidu vaatamisväärsustega tutvumas.

Kokkuvõtte suhtlemisest noore võrgustikuga

Korra vestlesin noore klassijuhatajaga, uurisin, millised on noore põhilised probleemid ja kas on aja jooksul toimunud ka mingeid muutusi. Vastastiku suhtlemine oli sõbralik ja andis hulga informatsiooni noore kalduvustest ja tema sõprusringkonnast.

Vanema ja kuritegeliku sõpruskonnaga ma ei ole suhelnud, kuna ei pea seda noore seisukohalt eetiliseks – see võib neile jätta noorest vale mulje.

Küll aga suhtlesin noore lähedase sõbra ja kahe klassikaaslasega kellega noor käib koos Caritase poolt organiseeritud huviringides. Nimelt airsoft relvadega lasketreeningul ja matkadel. Samuti olen kaasanud neid noori airsoft klubide mängudele. Noored on nendest entusiastlikult osa võtnud ja üritustega rahule jäänud. Sellised üritused aitavad noorel tihendada sidemeid oma uute sõpradega ja nõrgendada või kaotavad endisi kuritegelikke sidemeid.

Minu hinnangu kohaselt suhtleb noor endiste sõpradega väga harva, enamasti jääb see tere-nägemist tasemele.

Vanemate suhtumine mentorisse, nooresse; muutumised suhtumises programmi ajal

Noore vanem suhtub minusse igati positiivselt. Kuna noor on pärit poolikust perest, teda kasvatab ainult ema, siis on tal laste jaoks suhteliselt vähe aega. Isaga kohtub noor juhusliku graafiku alusel. Üldiselt ei ole noorele isa mingi autoriteet. Puudub lähedane side ja intiimne lähedus. Sellepärast ei ole ma pidanud vajalikuks temaga kontakti astuda.

Seega toetab ema igati minu suhtlemist noorega, ei tee takistusi kohtumistele tulekul. Nende omavaheline suhtlemine on suhteliselt leige, kuna elatakse ühetoalises korteris koos: ema, õde ja Margus. Samuti pole noor eriti huvitatud oma õe käekäigust, väites et neil mõlemal on oma elu ja tegemised.

Noor on suhtunud programmi igati positiivselt. Kohe alguses võttis osa erinevatest laagritest ja matkadest. Samuti käib kohusetundlikult treeningutel, kui just ei ole tööga hõivatud.

Märgata on kohusetunde kasvu ning aktiivset positiivset ellusuhtumist. Noor on jõudnud täiskasvanute elu lävepakule ja tema jaoks ei ole olulised puberteedieas kehtivad käitumismudelid ning normid.

Kokkuvõtte tekkinud probleemidest ja nende lahendustest

Tekkinud probleemid lahendasime noorega jooksvalt. Algne suurim probleem oli noore kooliskäimine. Kuna klassikaaslased on oma arengult tunduvalt nooremad, siis polnud tal nendega erilist sidet. Samuti hakkas teda tugevalt häirima klassikaaslaste lärmamine, mis ei lase keskenduda õpingutele. Seega leidsime, et parim lahendus oleks jätkata oma õpinguid täiskasvanute gümnaasiumis.

Muudatused noore käitumises programmis osalemise jooksul

Suhtlemisel noorega toimus pööre paremuse poole. Noor on jõudnud oma puberteediea lõppfaasi ja on astumas täiskasvanute ellu. Tema mõttemaailm ei ole enam sarnane tüüpilisele noorele vaid sarnane juba täiskasvanu mõttemaailmale, seda iseloomustab omadus analüüsida oma käitumist ja oskus teha erinevaid valikuid, mis oleks elus edasijõudmisel olulisem. Samuti tasakaalustatud käitumine, hariduse hindamine hakkamine ja soov jätkata oma õpinguid õhtukoolis. Seejärel omandada endale ametikoolis eriala. Soov saavutada elus endale püstitatud eesmärgid.

Hinnang suhtele noorega

Läbisaamine noorega on hea ja usalduslik. Arutame erinevaid asju, nii elu healt kui ka pahupoolelt – kuidas suhelda ühiskonna ja eraldi indiviidiga.

Noor vajaks veel tuge, kuna saabuv sügis on tema jaoks teatud mõttes pöördeline ja ta soovib tõsimeeli minna täiskasvanute gümnaasiumisse haridusteed jätkama.

Ettepanekud edasiseks tegevuseks noorega

Teen ettepaneku jätkata mentorluselast koostööd hoolealusega jälgimaks, et noor ei langeks oma valitud teest kõrvale, läheks sügisel kokkulepitult Täiskasvanute Gümnaasiumi ning ei hakkaks suhtlema oma endise sõprusringkonnaga.

Hinnang superviisorilt

Mentor on kohusetundlik, käinud kõigil supervisioonidel ning koolitusel Pärnus. Ta ei lähenenud küll probleemidele loominguks, kuid oli väga järjekindel. Kuna huvitub psühholoogiast, siis püüdis kõike analüüsida. Mentoritööd teeb lootuses, et suudab kuritegusid ennetada, nõ. maailmaparandaja tüüp. Kuna igapäevatöö on masendav, siis loodab mentorluse kaudu saada veidigi positiivseid noote. Mentor kohtub noorega ka edaspidi ning on huvitatud tema käekäigust.

“Mis minuga juhtus?”⁵

Õppisin ma kuni kuuenda klassi alguseni keskmiselt ja mu suhtumine asjadesse oli enamvähem hea. Ma olin koos ühe poisiga, kellel õppimine oli tähtis ja ta ka ajas mulle alati seda peale et ma tööd ära teeks ja oli abiks. Hiljem 7. kl ma taga koos ei istund ja eriti ei suhelnud – ei teagi mix? Siis, kuna minu suhtumine oli ükskõikne, suhtusid ka õpsid minusse ükskõiksel! Ja ma puudusin ja sain rohkem kahtesi ja siis muutus kõik ükskõikseks!!!

⁵ See essee paluti kirjutada noorel endal ning siin on jäetud muutmata kogu kirjastiil. Palusime tal lihtsalt ja ausalt öelda oma sõnadega, mis oli tema elus enne ja kas on nüüd olnud ka mingit muutust.

Minu üks olukord juhtus tunnis, kui olin 7kl-8kl vahepeal. Oli vene keele tund, kus tekkis ebaviisakas sõnavahetus – õpetaja vist pani hindeks mulle „ühe“ töös kus ma olin võib-olla spikkerdand või lihtsalt panin soga sinna. Ütsin hetkelise mõtte mis pähe tuli, et tuleme sulle kurikatega ukse taha, ja hilem saime teada et ta võttis seda tõsiselt – muidugi naersime selle üle kuna ei uskund seda ja noomitusi me ei võtnud kuulda – ei kottind!!

Teine olukord oli, kus me õpsiga joutsime kuidagi sellise teemani et ma ütsin talle et sa võid mu armukeseks hakkata – sellepeale ta ei näidand välja erilisi emotsioone. Ju ta võttis seda südamesse kuna oli nõrk õps sellise klassiga koos töötamiseks, läks ka kiiresti endast välja. Jah, need olid siis need sõnad mis jäid õpsile meelde ja mille peale ta solvus!!!

Siis jõudsin komisjoni ja sain hoiatuse. See ei mõijund mulle. Kokkuvõttes kõik jama algas 7nda kl algusest kus läksid alla hindded, tekkisid põhjuseta puudumised ja uued nii-öelda sõbrad tekkisid lambist kuskilt Õismäelt, olime siis nendega koos päevast päeva ja istusime ja passisime mõttetult.

Ükskord keegi mõtles välja et võiks auto rottida ja sellega rallima minna. Oligi kaks tüüpi kes siis sisse murdsid ja juhtmed kokku löid ja autoga teised eemalt peale võtsid. Siis keegi ütles et Harku taga on rajad ja seal ei käi mendid. Ja siis oli esimene auto, hiljem teine, ja lõpuks võtsid mendid kinni pool bandet ja pool oli kuskil mujal. Ja need kes kinni nabiti rääkisid kõik teised ka sisse!!! Siis jäi pättused seisma, keegi ei rääkindki enam et võiks auto ärandada ja mina sain sellest aru, et oli siis vaja rsk! Ja hakkasin ühe sõbraga väljas käima ja läksin iga päev umbes 10nest koju.

Veel samal ajal määrati komisjonis mentorluse programm ja läksin ka sealtkaudu laskmistrenni. Ja oligi käisin koolis rohkem – peale kooli sain sõbraga kokku siis käisime kahekesi trennis ja veel mentori nõuandeid kuulsin umbes 2 korda nädalas ja olin 10nest kodus ja hakkasin ka töö käima!!! Ja nüüd käingi tööl, trennis, Caritase matkadel ja mõni päev saan ka puhata Näiteks rannas käija!!! Nüüdsest lähen täiskasvanute gümnaasiumisse, et käija tööl ja koolis!!!

Nii et hakkas ka vaikselt mõistus peresest pähe lööma!!! Sain aru mis on õige ja vajalik ja ka sõbrad vahetusid! Nüüd on mul ka eesmärgid tekkinud! Kõigepealt kavatsen lõpetada üheksanda klassi ja kui tunnen et olen võimeline edasi õppima ja saan hakkama sellega, siis ka lähen edasi 10,11,12 klassi! Kõige esimeseks hakkam autojuhi lube tegema. Kui tuleb selleks esimene võimalus, siis lähen alustuseks ettekandja kursustele, siis kelneri kui selleks on võimalused ja ka baarmeni kursusteni tahan jõuda! Üks kindel eesmärk on mul jõuda hea palga eest töötada kuskil öö clubis show baarmenina ja siis edasi juba vaatab mis saab!

Mia & Annika

Mentor: Mia

Laps: Annika

Mia on 22-aastane spetsialist, kes töötab finantsvaldkonnas ning kes on lõpetanud haldusjuhtimise eriala X ülikoolis. Mial on mitme aasta pikkune kogemus noorsootöö valdkonnas.

Annika on 15-aastane noor, kes on meile suunatud alaealiste komisjoni poolt seoses koolikohustuste mittetäitmise ja suitsetamistega.

Sügisel ootab Annikat ees koolivahetus ning Mia ja Annika tegutsevad edasi ka suvekuudel.

Iseloomustus koolist

Annikale olen klassijuhatajaks olnud vaid aasta. Eelmisel õppeaastal ei käinud Annika peaaegu üldse koolis. Selle õppeaasta algus pakub veidi paremat pilti, kuigi esimesel veerandil puudus põhjuseta 40 tundi. Peamiselt esimesed ja viimased tunnid aga vahel ka päeva keskel.

Tundides kipub ikka lobisema ja veidi tundi segama küll, kuigi tõsisemaid korrarikumisi pole. Kohusetundega Annika just hiilata ei saa – alatasa hilineb tööde esitamisel, hilineb tundidesse ning hilineb ka kokkusaamistele, näiteks koolisotsiaaltöötajaga.

Ise ta suurt vestlema ei kipu. Puudumisi ei seleta kuidagi, küsimustele vastab sageli õlgu kehitades või lihtsalt „ma ei tea“.

Suhelnud olen Annika emaga (peamiselt telefonitsi), kellest tundub, et ta ei oma kontrolli tütre liikumiste kohta.

Klassijuhataja

Mentori 1. tegevuskuu aruanne

Kohtumised noorega:

07. kuupäev. - Esimene kokkusaamine Annika pool. Vestlesime ligi kolm tundi. Rääkisime ta hobidest, põhjustest, miks on jätnud pooleli tantsimise ja teised huvialaringid; sellest, mis toimub suuremates kaubanduskeskustes ja mis on tema lemmikud rates. Kohtumine lõppes ägeda tüliga ema ja Annika vahel, olin lepitavas rollis, sest olin üllatunud ega osanud midagi peale hakata.

15. kuupäev. - Kohtumine Annika juures kodus; üle kolme tunni pikkune jutuaamine. Teemadeks rate, poisid, narkootikumid, *piercing*, tätoveeringud. Rääkisime tema “kadumistest” (ajad, mil ta jooksus on); sain teada, millised on ta nädalavahetuste käimised (lubasin sellest vaikida, kui millegi jubedaga tegemist ei ole).

17. kuupäev. - Kohtumine Annika juures. Teemaks sõbrad ja rate. Kogu tutvusringkond on pärit ratest ning nende käimised piirnevad kaubanduskeskustes “*chillimisega*”. Korra tuli jutuks ka rahamure, kuid üsna pinnapealselt, sest ei tahtnud sel teemal pikemalt peatuda, kuna mul puudus õigus sel määral tema eraellu sekkumiseks; sama oli ka kooliteemaga.

Muud kontaktid noorega:

7. kuupäev. - Meil oli omavaheline kõne, et täpsustada üle, kas kokkusaamine ikka toimub. Helistajaks olin mina, kasutades õe tel numbrit.

Terve 2 tegevuskuu vältel erineva pikkusega vestlused msn'is: 7. kuupäeva õhtul, algatajaks Annika, kes uuris uue huviringi kohta – et kuhu kooli saaks ta minna. 10. kuupäev – algatajaks mina, uurisin kooliskäimist. Jutuks tuli taaskord taskuraha, sest Annika põhimure oli see, et isegi kui tal olid hinded korras ja korralikult koolis käis, ei saanud ta taskuraha. Kurb, et laps on sidunud edukaks olemise tasustamisega. Leppisime kokku uue kohtumise, teisipäevaks.

Järgnevaid vestluste aegu ei pannud kirja, kuid üle päeva oleme suhelnud msn'is.

Suhtlemine noore võrgustikuuga (kellega, millal, miks, kokkuvõte):

07. kuupäev – telefonivestlused:

telefonivestlus Annika emaga, sest noore telefon oli levist väljas. Eesmärk oli üle täpsustada õhtune kohtumine. Emalt sain õe telefoni numbri.

Telefonikõne Annika õele, Helenile, et saada ühendust lapsega. Helen teatas, et õde on kodus.

Õhtul kohtusin lapse emaga ja rääkisime Annika probleemidest.

10. kuupäev – kontakt Haridus- ja Teadusministeeriumi põhihariduse eksperdi Merike Mändlaga. Eesmärk oli leida õiguslikku kinnitust, kas põhikoolis õppivat last ei jäeta enam istuma ning viiakse üle järgmisse klassi õpitulemustest hoolimata. Tema vastusest ilmes, et klassikursuse kordamisest loobumist kavandatakse aastasse 2006/2007 ning siiani puudub õiguslik alus Annika väitele, sest vastavaid õigusakte alles valmistatakse ette. Annika (ja teatavasti paljud noored!) on veendunud, et kuigi ta koolis ei käi, pole õigust teda ka istuma jätta. Seadused lubavat.

16. kuupäev – helistas Annika ema ja oli väga kuri. Ilmselt oli neil olnud lapsega tüli ja seetõttu tõlgendas ema mu sõnu valesti. Uuris, kuidas saan ma väita, et last ei visata koolist välja ning tal on õigus puududa. Kahjuks pole lapsega olnud selleteemalisi vestlusi ning sama rääkis ka emale. Suutsime omavahelise konflikti lahendada.

18. kuupäev – kontakt Annika klassijuhatajaga. Soov teada saada Annika koolisviibimisest. Taaskord tuli välja, et laps pole üldse koolis käinud.

2. tegevuskuu lõpp – vestlused Annika emaga:

Kõned Annika emalt. Küsis, kas Annika on kontakti võtnud ja kui kuulis, et võttis küll, siis uuris, et kus ta oli. Laps olevat juba nädal aega ringi hulkunud ega ole koju jõudnud. Annika oli lahkunud kuu teisel poolel ja polnud sel ajal endast kordagi märku andnud. Vestlesime teemal, mida lapsega edasi teha ning kuidas teda leida. Minu hooleks jäid msn ja rate, ema aga helistas lapse sõprade vanematele.

Tekkinud probleemid:

Probleeme tekitab peamiselt tema ringihulkumine, eriti nädalavahetustel. Kui kaob, ei teavita sellest kedagi. Sellest tulenevalt on tekkinud ringkonnad, mis peavad popiks koolis-mitte-käimist. Mõistmaks lapse juttu, olen kurssi viinud end tema „rate ringkonnaga”, sest see annab toimunust väga hea ülevaate!

Koolist puudumine on eelneva käitumise tagajärjeks. On raske panna last koolist rääkima, kui ta igal esimesel võimalusel blokeerib ära selle valdkonna.

Suurt rolli mängib ka ema suhtumine, kelle meelest on tegemist maailma kõige hullemaga lapsega, keda ei anna päästa, kuid ometi otsib ema erinevaid variante, et siiski midagi teha. Ema negatiivset suhtumist tajub ka laps.

On ilmnenud pereprobleemid – tülid, sest paaril kohtumisel Annika juures tekkisid Annika ja ta ema vahel konfliktid, mistõttu laps lahkus nuttes. Nende lahendamisel on võimalik olla vaid tasakaalustavas ja ärakuulavas rollis. On väga raske hakata muutma peremudelit või ema vaateid tervikuna. Ema suhtumist on võimalik vaid mõjutada vestluste kaudu, kui üldse.

Probleemidena on esile kerkinud ka taskuraha küsimus (terav probleem noorele, kes tahaks endale kõike lubada ning olla popp ja noortepärane). Nimelt puudub peres kokkulepe regulaarsetele taskurahadele, mistõttu on Annika aeg-ajalt ema peale pahane ning seetõttu on tekkinud ka konflikte. Ema on vihane, et isa ei osale laste kasvatamises ja nii kannab ta viha üle lastele stiilis –mine küsi isalt. Samuti on kombeks öelda, kui halvasti Annika kõike teeb, selle asemel, et leida midagi positiivset oma lapses.

Kuu lõpus kadus Annika ära, terveks nädalaks. Kahjuks polnud mul aimu sellest teost, kuna suhtlesime sel perioodil msn'is ning kui küsisin kooli kohta, vastas ta, et läheb hästi. Hiljem selgus aga vestlustest emaga, et tüdruk pole terve nädal kodus olnud. Annikal puudub vastutus- ja kohusetunne teavitada ema oma minekutest ja tulekutest. Oleme noorega rääkinud olukordadest, mis on juhtunud, kui laps pole teavitanud oma vanemaid. Siinkohal on vaid võimalik teha talle tasahaaval seda teadmist selgeks.

Koolist rääkimist ei taha talle samuti peale suruda, pigem ootan temapoolset reageeringut ning algatust.

Muudatused noore käitumises:

Kohtumistel on Annika muutunud avatumaks, võrreldes varasemaga. Ta usaldab mulle oma suhte probleeme ning asju, mida ta ehk emaga ei arutaks, sest Annika jutu järgi ema ei mõista teda ega saa tasta aru (see on enamjaolt kõikide teismeliste põhimure). Positiivne on see, et ta ei valeta mulle, vaid jätab pigem rääkimata, sest sellisel juhul ei ole tegemist valega, vaid asjade mitte-rääkimisega. Tundub, et tal on hea meel, et keegi teda usaldab, mitte ei kontrolli ainult.

Hinnang suhtele noorega:

Mentori-noore suhe areneb. Samas ei saa peale suruda kiirustamist, sest on vaja aega ning liigsel ruttamisel jään ilma sellest, mida olen siiani saavutanud.

Mõte on arutada emaga erinevaid tegevusplaanide suhtes, sest lapsevanem soovib teda üle viia ühte teise põhikooli.

Tahan osaliselt tegevusse kaasata ka Annika parima sõbranna, sest temal on suur mõjuvõim Annika ja kogu kamba üle.

On kadunud suhtlusbarjäärid, võõristus minu suhtes. Tal on hea meel, et on ka keegi, kes ei arva, kui lootusetu juhtum ta on, sest ta on tõesti armas tüdruk.

Muud mõtted-ettepanekud:

Korraldada filmiõhtu Caritase ruumides, sest minu noorel oleks küll suur huvi selle vastu.

Caritase mentorlusprogrammi aruanne alaealiste komisjonile

Tegelemise periood: jaanuar 2005 – mai 2005 (tegelemine jätkub)

Kokkuvõtte kohtumistest noorega

Jaanuaris ei kohtunud oma noorega, kuna sain temaga alles kuu lõpus kontakti.

Veebruaris oli kolm kohtumist Annika juures kodus. Peamiseks vestlusteemaks oli rate; mõnikord vestlesime ka tema hobidest ja uurisin põhjusi, miks ta asjad pooleli jättis; suurte kaubanduskeskuste kampadest (kogu ta tutvusringkond koosneb rate' sõpradest, kes *chillivad* kaubanduskeskustes) ja sellest, mis seal toimub. Teda huvitas ka *piercing* ja tätoveerimised ja nii rääkisime ka nendel teemadel. Põhiteemadeks rate ja raha. Kooliteemad olid esimestel kohtumistel välistatud.

Märtsis hakkasime kohtuma väljaspool kodu; enamjaolt oli meie kohtumispaiaks kesklinn, sest see on kindel koht, mida ta teab (vanalinn või arhitektuurirajatised on tema jaoks täiesti tundmatu maa). Märtsis käisime üsna palju ringi vanalinnas ja erinevates kohvikutes kohvi joomas. Kohtumistele oli iseloomulik väga pikk hiline mine. Peamisteks teemadeks märtsis oli erikooli sattumine ning ta suhted isaga. Märtsis käisime koos ka shoppamas, moeetendustel ja päris mitu korda kinos. Samal kuul oli suure tähelepanu all erikool ja nii möödus kuu teine pool ainult sellel teemal vesteldes. Üllatavalt palju oli msn vestlusi, mis samas olid üsnagi informatiivsed.

Aprill oli huvitav seetõttu, et tegemist oli rekordilise äraütlemiste kuuga; siiski me saime mõned korrad kokku. Nagu kombeks, jõime teed mõnes hubases kohvikus ja ajasime juttu. Aprillis võtsin kaasa ta nõ oma üritusele, kus oli koos märksa vanem seltskond ning nii sai ta aimu, et iga pidu ja koosistumine ei ole vaid suurtes kogustes alkoholi tarbimine! Oli tore, sest grilliti ja mängiti mängu. Kaasasin oma lapse ka tegevusse ☺.

Mais ei saanud me kordagi kokku, sest oli põhjuseid, miks ta ei saanud kohale ilmuda (kord haige, kord koolis, kord ei viitsinud või siis ei ilmunud kohale). Selle eest olid hirmuäratavad vestlused msn'is. Meie koolide otsing käis mais samuti msn'i kaudu.

Kogu perioodi vältel olid hästi popid msn vestlused ja mõnikord helistasin Annikale, et kutsuda teda mõnele üritusele või siis kohtumistele.

Kokkuvõtte suhtlemisest noore võrgustikuga

Põhiline kontaktisik noore suhtlusvõrgustikus oli ema, kellega sai vägagi aktiivselt suheldud nii telefoni kui ka interneti teel. Alguses võtsin mina emaga kontakti, kuid hiljem oli algatajaks pigem ema, kes jagas minuga informatsiooni või siis uuris Annika kohta, et kuidas tal minu kui mentori arvates läheb. Tihti oli ema lüüks lapsega kontaktisaamisel; kui oli vaja üle täpsustada meie kohtumisi, helistasin emale ja nii sain Annikaga vestelda. Ema on loonud tiheda võrgustiku oma lapse sõprade vanematega, st kui laps on kadunud, võetakse omavahel ühendust ning nii saab ta sageli teada lapse asukoha. See on ülimalt positiivne ja nii mõnigi lapsevanem kasutab sellist võrgustikku väga efektiivselt. Annika emaga oleme pikalt arutanud ka noore tuleviku üle – millisesse kooli võiks ta minna. Kui ema on mõne kooli leidnud, annab ta mulle märku ja uurib minu arvamust.

Annika klassijuhataja oli mentorprogrammi alguses üsnagi entusiastlik, sest lootis, et tüdruk hakkab taas koolis käima. Tema kaudu sain ka teada, et noor pole viimasel poolaastal üldse koolis käinud, mistõttu pole ka hindeid. Meie suhtlemine oli enamjaolt kord kuus, sest klassijuhatajal oli komme anda iga nädal ülevaadet lapsevanematele nende laste kooliprobleemidest ning nii sain mina omakorda infot Annika emalt.

Kontakt oli ka Haridus- ja Teadusministeeriumi eksperdiga, kellelt uurisin klassikursuse kordamajätmise tingimusi, kuna noortel on meedia kaudu kujunenud arvamus, et enam pole koolil õigust istuma jätta, vaid tuleb edasi viia järgmisse klassi. Tegelikult pole sellist seadust ning see on vaid noorte endi illusioon. Aimdused said kinnitust.

Paar korda olen helistanud ka Annika sõbrannadele, sest kui ta pole kohtumisele ilmunud, siis on sõbrad need, kellega ta võib ringi hulkuda. Mitte kordagi polnud Annikad nendel kordadel koos sõpradega(!?); iseasi on see, kuivõrd usaldusväärsed need vastused olid.

Kontakt on olnud ka alaealiste komisjoni sekretäriaga, kelle arvates on ema võtnud Annika suhtes väga negatiivse hoiaku – kui paha ta on ja võrdleb alati teise lapsega. Sama suhtumise on võtnud ka Annika õde, kelle meelest oleks Annika tulnud juba ammu "maha kanda".

Mentorlusprogrammi vältel helistasin alaealiste komisjoni sekretäriale, et uurida, millal on alaealiste komisjon, kus otsustatakse Annika edasine käekäik (kas saadetakse ära erikooli või antakse veel võimalus). Samuti uurisin, mida kool ette heitis – kool soovis, et Annika saadetakse erikooli, mis oli üsna kindel nõudmine. Sekretäri sõnul olevat erikoolis kõik kohad täis, mistõttu ei saa tüdrukut ära saata. Edastasin alaealiste komisjoni sekretäriale oma seisukoha, et ei poolda Annika saatmist erikooli, kuna see muudaks asju hullemaks ja soovin temaga mentorprogrammi jätkata. Jõudsime üheskoos järeldusele, et erikool pole parim lahendus ning kooli taotlus jäeti rahuldamata.

Vanemate suhtumine mentorisse, nooresse; muutumised suhtumises programmi ajal

Suhtumine mentorisse positiivne; tundub, et ema seab suuri ootusi sellele suhtele (mentor vs noor). Veebruaris oli olukord, kus Annika kasutas mind kaitsena. Sain noore emalt kurja telefonikõne, et mis asi see mentorlus on, et süvendatakse lapsele põhi-mõtteid, et koolis pole vaja käia jne. Ilmselt oli neil olnud lapsega tüli ja seetõttu tõlgendas ema mu sõnu valesti. Tema sõnade kohaselt olevat ma väitnud, et lapsel on õigus puududa ning teda ei visata koolist välja!?! Kahjuks polnud mul sel ajal lapsega ühtegi tõsisemat kooliteemalist vestlust (tol ajal oli see teema sama hea kui nõrgal jääl käimine) ning sama rääkis ka emale. Suutsime omavahelise konflikti lahendada.

Ema on viimasel ajal lootnud, et suudan muuta noore seisukohta kodust kaugemate koolide suhtes. Järelikult eeldab ta, et mul on olemas mingi mõju noore käitumise üle; tema entusiasm on endiselt üllatav. Kohati ta küll näib olevat lootusetu, et kellel küll oleks piisavalt mõjuvõimu tema lapse muutmiseks, paremuse poole.

Isa suhtumisest pole mul aimugi, sest tal on uus elukaaslane ning ta läks laste emast lahku juba aastaid tagasi. Vaevalt et isa üldse midagi teab sellest mentorlus-asjast ning lapse muredest.

Kokkuvõte tekkinud probleemidest ja nende lahendustest

Minu jaoks on probleem selles, et Annika ema on võtnud hoiaku, et Annika on midagi väga paha (nagu oleks tegemist asjaga!) ja halba ning seda tuletatakse talle pidevalt meelde ja tehakse selleteemalisi etteheiteid. Töö, mida olen noorega teinud, nullitakse perekonnaliikmete poolt. Pärast kohtumisi näib, et Annika on natuke enesekindlam ja julgem, kuid järgmisel kohtumisel algaks kõik justkui otsast peale, sest kodus on ta taas kuulnud, kui palju puudusi tal on.

Nende lahendamisel on võimalik olla vaid tasakaalustavas ja ärakuulavas rollis. On väga raske hakata muutma peremudelit või kellegi vaateid tervikuna.

Probleemidena on esile kerkinud ka taskuraha küsimus. Kuna pole kokkulepet kindlatele taskurahadele, siis tekitab see noores jätkuvalt trotsi, et tahaks, aga ei saa. On täiesti mõistetav, et ema ei saa ega suuda kõiki laste nõudmisi täita; see on tekitanud temas viha oma laste isa vastu ning tihti saavad just lapsed selle pahameele osaliseks, sest on ju lapsed need, kes tuletavad talle pidevalt meelde laste isa ning tema rolli olematus kasvatusst. Teisest küljest on jälle lastel halb, sest nemad ju soovivad ka, et isa oleks koos nendega ning ema pahameel tekitab neis süütunnet, et isa läks nende pärast minema, kuna nad on halvad ja sõnakuulmatud.

Ema on olnud Annika suhtes juba üsna pikka aega negatiivsel lainel ning arvan, et tal on juba raske midagi positiivset Annikas leida. Siiani on kõik taskuraha vaidlused taandunud ühele lausele – mine küsi oma isalt.

Laps on sidunud edukaks olemise tasustamisega: teeks asju vaid siis, kui raha saab (see on väga vale suhtumine!). Esimeste kuude jooksul oli teema küllaltki aktuaalne, kuid üritasin talle selgitada, et vanemad ei pea lastele maksma heade hinnete eest.

Märtsis katsetasin meetodit, milline hoiak ja käitumine on noorel väljaspool kodu olles. Valisin selleks enamjaolt vanalinna, sest see on ajalooline ning annab võimaluse rääkida ka natuke kultursematel teemadel. Kohvikus ilmnis hoopis teine suhtumine kui kodus – oli avatum ja aktiivsem. Kodus tundus ta olevat rahutu ja pinges.

Väga üllatav oli minu jaoks tema suhe õe Heleniga. Tuli välja, et tal on korduvalt tekkinud õega tüli ning sageli minnakse üksteisele kallale. Kord oli tõsisem vaidlus, mis lõppes taas kord kaklusega ning selle tulemusena olevat tal olnud tugev peavalu, mistõttu ei käinud ta ka koolis (seda ütles ta ise, et on paar päeva sellepärast koolist puudunud). Ema arvates on see vaid väike nägelus, sest Annika puhul on tegemist võimatu lapsega, keda ei päästa enam miski (st ema õigustab vägivalda toimumist!?). Selliste asjade teadasaamine võib väga šokeerivalt mõjuda.

Mentorlusprogrammi ajal on jätkunud endiselt Annika ringihulkumised. Sel puhul oleme teinud emaga aktiivset koostööd, et leida laps kusagilt sõprade poolt üles. Sellistel juhtudel olen ma rohkem jälginud tema tegemisi rate.ee's, sest tegemist on väga inforikka veebi-keskkonnaga ☺, kust leiab mitmesugust informatsiooni.

Erikoolide mainimine on see, mis tekitab noores paanilist hirmu. Kaagvere on selles nimekirjas esimene. Seoses selle teemaga on muutunud üsna popiks ähvardamine: kui peaksin sinna sattuma, siis teen endale viga (pidas lõikumist ja enesetapu-ähvardusi silmas). Ma ei oska vähendada erikoolide paanikat temas, sest pole siiani aru saanud, millest tuleb meeletu hirm (seda pilku lapse silmades on raske kirjeldada). Ainuke võimalus on pidevalt korrutada, et see on ta enda teha, kas ta satub sinna või mitte – st ta on iseenda peremees.

Annika ema pidev surve koolide suhtes on viinud sinnamaani, et laps on ääretult ebastabiilne. Annika ebastabiilsus tekitab probleeme, kuna ta pani mind kui inimest ja mentorit üsna palju proovile. Lahkhelised põhjustas tema uude kooli minek. Nimelt pidavat teistes koolides, kus on õpiraskustega lapsed, käima ainult debiilikud, kuid tema on normaalne (ego) ning suudab õppida, kui vaid soovib. Ta vihkas oma ema selle eest ja mind, et andsin emale nõusoleku dokumentide vormistamiseks. Kuna ta "niivõrd" vihkas oma ema, siis soovitasin tal kodunt minema kolida, mille peale tuli turtsatus, et tal pole aega ega viitsimist asotsiaalsiks ja prükkariks hakata. Koolivahetuse teemaga kaasnesid provotseerimised enese lõikumiseks. Tean, et ta lootis tol hetkel minu peale, et suudan takistada tema minekut teise kooli. Soovisin talle ainult parimat ja nii andsin Annikale seda mitu korda ka mõista. Minu eesmärk ei olnud teda ära saata, vaid leida sobiv lahendus.

Kui on juttu tulnud klassiüritustest, siis on Annika tavaliselt pikalt seletanud, mis üritusega on tegu ja mida tema arvab asjast. Olen tal soovitanud osa võtta erinevatest ekskursioonidest ja ühistest tegemistest, sest see on alati hea võimalus parandada oma suhteid klassikaaslastega. Isegi siis, kui ta on ärevil minekust, jätab ta selle viimasel minutil ära. Mulle on ta esitanud mitte-usutavaid vabandusi. Varem polnud mul aimu, miks ta loobus nendest, kuid alles hiljuti tuli põhjus ilmsiks – tõrjutus kooli poolt (nõ koolivägivald).

Olukord, mis pani mõtlema, oli vestlus Annika klassijuhatajaga. Annika pidavat olema oma klassis üsna tõrjutud ning teda pole siiani omaks võetud. Klassikaaslased ei taha temaga mingit kontakti luua ning seetõttu on suhted üsna passiivsed. Mind üllatas, et klassijuhataja pole sellest kunagi (!) varem rääkinud, kuigi olen korduvalt sama teema kohta uurinud; alati on olnud vastus, et kõik on ok. Samas andis see aimu, miks Annika ei taha koolis käia ega klassiüritustel osaleda. Mõtlen, mida peale hakata, et vähendada temas seda ebakindlust, mida on tekitanud tõrjutud-olek klassis. Võibolla aitab klassivahetus, mis tal nagunii ees on, kuna jääb klassikursust eelduste kohaselt kordama. On oht, et tõrjutus on üle kandunud ka teistele õpilastele (sest teadupärast klassid suhtlevad ka omavahel üsna tihedalt või siis teavad üksteist) ning uues klassis kaasneks see, mis praegugi. Niisiis, Annikat pole klassis kunagi (sellest ajast alates, mil ta sattus sinna klassi) omaks võetud ning lapsed ei taha temaga suhelda. Olukorda ei paranda ka õpetajate suhtumine, mis on üsnagi negatiivne ning tõrjuv. Probleem valmistab muret, kuid üritan leida mingit lahendust.

Muudatused noore käitumises programmis osalemise jooksul

Annika on jätanud pooleli palju huvialasid. Lootsin teda tagasi suunata mingi hobi juurde. Asjatult, sest tal puudub motivatsioon, kuna mitte keegi tema sõpradest ei tegele nii "margiste" asjadega.

Aktiivselt olen tegelenud talle kooli leidmisega. Kogu kooli-temaatika vältel on ta enesehinnang kõikunud üsna palju – ühest äärmusest teise. Kui tundub, et asjad lähevad ülesmäge, on sageli vastu-seina-jooksmise-efekt, mil ta ähvardab ennast tappa.

Kohtumistel on Annika muutunud avatumaks, võrreldes algperioodiga. Eelistan, et ta jätkaks pigem rääkimata, kui et valetaks mulle näkku. Kord ütlesin, et sellisel juhul pole tegemist valega, vaid asjade mitterääkimisega. Tal on vaja teadmist, et teda ei kontrollita pidevalt; et tal on olemas keegi, kes teda kuulab ja talle tähelepanu pööraks. Seepärast meeldib mulle töö üks-ühele, et laps saaks järgitult tähelepanu.

Viimastel kuudel on suhtes/kokkusaamistel mindud samm tagasi, ta kardab mind. Miks, seda ma ei tea, kuid kui kohtumisi pidevalt tühistatakse, siis näitab see, et Annika tahab eemale hoida. Kooli pole ta tagasi jõudnud. Siiani on andnud vaid lubadusi, mida pole täita suutnud.

Minu kui mentori jaoks oli üllatav Annika suhtumine kodukohast kaugematesse koolidesse, mis olid täiesti vastandlikud. Esiteks oli tal meeletu vastupanu uuele koolile Kesk-Eesti kandis. Mõni päev hiljem teatas ta, et on nõus minema samasse piirkonda kooli (kuigi nende kahe kooli vahemaa on üsna väike, kuid sel juhul polnud probleemiks kaugus kodunt!). Kui uurisin, et miks nüüd siis teine kool sobib ja eelmine mitte, siis vastas et ta sõbrannad on nõus tulema kaasa kuhu iganes. Niisiis, õpib ta ainult siis, kui õpivad ta sõbrad. Kahju, et ta on ära unustanud, et need sõbrad sõltuvad väga suurel määral sellest, mida arvavad sõprade vanemad oma laste koolivahetusest; vaevalt nad sellega nõus oleks.

Ettepanekud edasiseks tegevuseks noorega

Kuna ma pole oma noort juba üle kuu aja näinud, on raske öelda, kas ta soovib jätkata mentorprogrammis. Ise olen seisukohal, et see peaks jätkuma, sest nii on vähemalt olemas ülevaade, kus noor viibib, kui ta jooksus on, sest ta usaldab mulle sellekohast informatsiooni.

Kuigi koolitöös mitte-osalemist peetakse probleemiks, olen seisukohal, et see on tagajärg ning selle muutmiseks on vaja mõjutada lapse mõtlemist ning avardada tema teadmisi kultuursema poole pealt. Seetõttu pooldan tema edasi olemist mentorprogrammis.

Kuna suhted on viimasel ajal üsna hüplikud, eelkõige kooli teema suhtes, loodan seda vähendada, pidades läbirääkimisi ja järelepärimisi erinevatesse koolidesse ning annan sellest positiivses sõnastuses ülevaadet Annikale.

Lähim plaan on selgeks teha tema edasised õppimisvõimalused, sest see on valdkond, mis tekitab parajal määral intriige. Lahendust vajab ka noore tõrjutus klassikaaslaste poolt. (Siinkohal on asjad Annika teha, kuid üritan teda aidata nii, nagu oskan.)

Hinnang superviisorilt

Mia on olnud oma töös põhjalik ja analüütiline. On osa võtnud kõikidest superviisioonidest ja üritustest. Ta armastab palju rääkida ning on väga aktiivne, seetõttu jäi ta paratamatult enim silma. Ta tunnistab ka ainsana sellest grupist, et mentoritöö oli emotsionaalselt väga kurnav. Arutlesime koos, et kas mentori aktiivsus ei või Annikas tekitada alaväärsustunnet. Annika probleemid panid Mia mõtlema lastekaitse teemadel ning mentoritöö avardas silmaringi. Mia soovitus teistele mentoritele on – tuleb jääda rahulikuks, mitte rõhutada oma üleolekut ning põhiline: usaldus tuleb välja teenida.

Mia lubas noorega kontaktis olla ka pärast projekti lõppu.

Intervjuust ajakirjanikuga

Annika, 15, mentorlusprogrammi „laps“.

- *Kui kuulsid, et sulle antakse mentor - mida mõtlesid?*

Alguses ma mõtlesin, et mingi see on mingi vanem naine, kes hakkab mind kamandama vms.

- *Mida see sinu eluolus muutis, kui mentor välja ilmus?*

Sain endale uue armsa sõbranna.

- *Mentor on vabatahtlik ega saa oma töö eest palka - mis sa arvad, miks ta seda teeb?*

Sest ta nad tahavad, et lapsed endale ilusa tuleviku saaksid.

- *Kas oled tundnud mingit vahet, kes sinuga tegeleb - vabatahtlik või palgaline töötaja?*

Ei ole tundnud.

- *Kas tahaksid kunagi ise vabatahtlikuna töötada?*

Ma arvan küll jah.

Hanna & Kristiina

Mentor: Hanna

Laps: Kristiina

Hanna on 25-aastane tudeng, kes omandab kõrgharidust füsioteraapia alal. Alates 2001 aastast on Hanna olnud seotud erinevate noorsoo- ja sotsiaaltöö alaste projektidega. Kuni mentorluseni oli ta valdavalt hõivatud tegelemisega erinevate riskinoortega väikestes gruppides.

Kristiina on 15-aastane noor, kes suunatud programmi alaealiste komisjoni poolt seoses koolikohustuse mittetäitmise ja suitsetamisega.

Kristiina õpib 8. klassis ja jäi klassikursust kordama.

Mentori 1. tegevuskuu aruanne

Kohtumised noorega:

1. *kuupäev:* sünnipäeva järgi otsisin üles Kristiina rate.ee konto. Hea, et seda tegin, sest õhtul tundsin tänu sellele Kristiina Vanemuises "Going up" üritusel ära. Tutvustasin ennast ja rääkisin kinno mineku plaanidest. Kristiina nõustus.

2. *kuupäev:* supervisioon.

3. *kuupäev:* 18.00 läksin Kristiina poole koju ja kella seitsmeks jalutasime kino juurde "Hitch'i" vaatama. Kristiina tundus väga aval ja usaldav, on ta ju ka veel noor (14). Rääkisime kumbki enda taustast ja selgus, et tema suhtumine emasse on parem, kui seda ema enda jutu põhjal järeldasin.

5. *kuupäev:* Kristiina ema helistas ja kurtis, et Kristiina juures veel mingeid muutusi paremuse suunas ei ole. Lohutasin, et ega muutused nii ruttu ei tulegi.

6. *kuupäev:* Pidime Kristiinaga kokku saama, et uisutama minna, kuid me ei saanud kokku. Helistasin Kristiina emale ja leppisime kokku, et lähem neile esmaspäeval külla.

(Järgmisel päeval selgus, et olime oodanud erinevates kohtades ja lugesin selle iseenda süüks.)

7. *kuupäev:* "MinaSinaMina" koolitus probleemsete lastega tegelejatele. Olles Maavalitsuse majas, läksin AK sekretäri kabinetist mööda. Kuna neljapäev on AK istungi päev, siis noored olid ukse taga ootamas ja Kristiina oma emaga samuti. Kristiina oli väga murtud ilmega. Vabandasin eelmise korra pärast, et olin vales kohas oodanud ja andsin talle oma telefonikaardi, et ta saaks mulle vajadusel helistada, kuna tal mobiili endal ei ole. Leppisime ka kokku, et läheme pühapäeval McDonald'sisse sööma. Kristiina helistas veidi hiljem ja teatas, et tuleb pühapäeval mulle bussile vastu (rääkis talle, et tulen pühapäeval Pärnust).

9. *kuupäev:* algas Pärnus mentorite kahepäevane koolitus.

10. *kuupäev:* Hommikul vara saatsin Kristiina emale SMSi täpsustusega, mis kell buss saabub. Seepeale Kristiina ema helistas ja teatas, et Kristiina katsetas öösel enesetappu (tablettidega) ja on lastehaiglas intensiivis.

Õhtul käisin Kristiinal haiglas külas. Ta oli juba küllalt rahuldavas meeleolus. Viisin talle tillukese kommikarbi, mille sisse peitsin ühe sedeli/kirjakese. Rääkisime tühjust-tühjust peaaegu tund aega, kuni külastusaeg otsa sai. Enesetapu teemat ma ei puudutanud seekord. Järgmisel päeval lubasin teda taas külastada.

11. *kuupäev:* Kristiina oli intensiivist juba tavapalatisse üle viidud. Kuna tema poiss Karl oli seal, siis jäin vaid kümneks minutiks. Viisin talle maikellukesi ja veidi lugemist. Kristiina jättis palju sümpaatsema mulje kui ma olin julgenud oodata.

12. *kuupäev:* Kristiina ise helistas mulle, ütles, et ta lubati juba koju (psühhiaatriasse ei saadetudki, kuigi alul oli see plaanis). Veel rääkis ta, et talle määrati koduõpe omaenda kooli õpetajatega kuni kooliaasta lõpuni. Ja veel selgus, et ta oli saanud endale oma telefoni.

13. *kuupäev:* Helistasin Kristiinale ja leppisime tänaseks kohtumise. Kohtusin ka AK sekretäri, rääkisime minu noorest.

Õhtul saime linnas Kristiinaga kokku ja jalutasime raamatukokku, kus olime üle kahe tunni. Tegime internetis erinevaid kutsesobivus- ja psühholoogilisi teste ja ajasime niisama juttu. Leppisime homseks kohtumise, et teleskoobiga Kuud vaadata. Linnas nägime hiljem mentor Maarjat oma noorega ja vahetasime mõne sõna.

14. *kuupäev:* saime linnas kokku, kuhu oli ka teleskoop üles seatud. Vaatasime Kuud (mis oli täpselt selline nagu me arvasime☺) ja siis jalutasime linnas ning istusime kohvikus tassikese tee taga. Saatsin seejärel Kristiina koju ja kuna vahemaad on nii pikad, kulus kaks tundi ära, ilma et oleksime midagi spetsiaalset teinudki.

19. *kuupäev:* Kristiina ise helistas ja leppisime kohtumise kolmapäevaks, et minna uisutama.

20. *kuupäev:* Kristiina ei tulnud. Kui helistasin, siis ta ütles, et ei saanud tulla ja leppisime kohtumise neljapäevaks.

21. *kuupäev:* Kristiina ei tulnud jälle.

24. *kuupäev:* Helistasin Kristiinale ja leppisime õhtuks kohtumise. Kella neljaks läksin Kristiina juurde koju ja jalutasime kinno "Miss eriagenti" vaatama. Pärast saatsin Kristiina koju.

26. *kuupäev:* Kristiina helistas ise ja uuris, kas me ikka saame homme kokku. Arvatavasti ema avaldab talle pisut survet, et ta endast püüdliku mulje jäta, see on tema emast väga kena.

27. *kuupäev:* käisime rattamatkal linnast väljas. Sellele kulus veidi üle kolme tunni.

Muud kontaktid noorega:

Kristiina on ise küllalt sageli helistanud. Oleme suhelnud veidi ka internetis.

Suhtlemine noore võrgustikuga:

1) Kristiina ema - suhtlemine telefoni teel ja kohtusime ka AK istungi eel.

2) Kristiina poiss - kohtusime haiglas ja hiljem oleme rääkinud telefoni teel, kui ta on palunud Kristiina koju saata (peale meie kokkusaamist), et ta ei läheks linnapeale hulkuma. Kristiina poiss on 18-aastane ja arvan, et ta mõjub Kristiinale väga hästi ja hoiab teda.

- 3) Kristiina vend - kohtusime põgusalt, kui läksin Kristiinale koju järele.
- 4) Kristiina öde - rääkisime telefoni teel, ta palus Kristiina peale matka otse koju saata.

Tekkinud probleemid:

Suureks probleemiks on enesetapukatse. Plaanis on teha Kristiinale arutelu kooli, pere ja muude probleemide teemal. Suhtlemise ja läbisaamise osas probleeme ei ole.

Muudatused noore käitumises:

Olulisi muudatusi käitumises ei ole. Kristiina on armas laps ja temaga on küllalt kerge suhelda. Ta on ise mures kooli pärast ja püüab olla hea.

Muud mõtted-ettepanekud:

Ei ole muud.

Caritase mentorlusprogrammi aruanne alaealiste komisjonile

Tegelemise periood: aprill 2005 — juuni 2005 (jätkub juulis 2005)

Kokkuvõtte kohtumistest noorega

Kohtumised on muutunud sagedasemaks kui alguses. See oli vajalik 8. klassi lõpueksamiteks õppimise tõttu kui ka suhete parandamisega seoses. Esiolgu tegelesime peamiselt meelelahutusega: käisime kinos, väljas söömas, teed joomas, poodides, tele-skoobiga. Kuud vaatamas, jalgrattamatkal. Seoses eksamite ajaga hakkasime käima veel raamatukogus ning ka Kristiina pool kodus õppimas.

Kokkuvõtte suhtlemisest noore võrgustikuga

Võrgustikust olen kõige enam suhelnud Kristiina emaga (mitu korda nädalas kuni igapäevaseni), oleme rääkinud Kristiina probleemidest, õppimisest, leppinud kokku kohtumiste aegu. Järgneb Kristiina boyfriend, kes Kristiinat paljudele kohtumistele on saatnud ja niisama linnas vastu tulnud. Sageduselt kolmas on Kristiina klassijuhataja, kellega olen vestelnud telefonitsi ja käinud ka koolis temaga kohtumas. Enamasti olen olnud algatajaks mina.

Vähemal määral olen veel suhelnud päris paljude inimestega Kristiina võrgustikust (sõbrad, teised pereliikmed jt).

Vanemate suhtumine mentorisse, nooresse; muutumised suhtumises programmi ajal

Enam suhtumine on olnud algusest peale pooldav, ent alates mai algusest muutunud otseselt soovivaks. Tundub, et läbisaamine lapse ja ema vahel on samuti lähedasemaks muutunud, ehkki see ka alguses oli hea.

Kokkuvõtte tekkinud probleemidest ja nende lahendustest

Kristiina on olnud kuni käesoleva aasta jaanuarini hea laps ja on seda tegelikult senimaani. Jaanuaris oli tema elus väga inetu vahejuhtum, mis paiskas tema hingeelu segamini ja muutis käitumise labiilseks. Selle tõttu kannatas koolitöö sedavõrd, et Kristiina alul määrati koduõppele ja jäeti seejärel klassikursust kordama. Kristiina on mitmel korral teinud enesetapukatseid ja jätnud lahkumiskirju, ühel korral on ta sattunud seetõttu ka intensiivravile ja jäetud haiglasse.

Lahenduseks on Kristiina toetamine tema ettevõtmistes ja innustamine jätkama oma elu toimunust hoolimata. Selles saab kõige enam Kristiinat aidata tema ema, kes on nende mõne kuu jooksul jätnud väga positiivse mulje, samuti Kristiina boyfriend, kes küll on ka ise alles 18, ent on ometi heasüdamlik ja heasoovlik. Soovitsin Kristiinal hakata pidama päevikut, see võib soodustada probleemide tuhmumist ja aidata tal eluga edasi minna.

Muudatused noore käitumises programmis osalemise jooksul

Noor on muutunud mentoriga kontakti otsimisel aktiivsemaks ja julgemaks. Sellele on kaasa aidanud ka ema sooviv suhtumine mentorisse. Oma muresid ta mulle küll eriti ei räägi, kuid on näha, et mentori olemasolu teda veidi rõõmustab.

Kool – kooli õppenõukogu otsustas jätta Kristiina istuma, kuna eelnevalt oli Kristiina määratud koduõppele, mida ta ei täitnud nõuetele vastavalt.

Hinnang suhtele noorega

Läbisaamine noorega on olnud hea ja võrreldes algusega muutunud veidi usaldavamaks. Kristiina peab mind osaliselt sõbrannaks, teatud määral ka mina teda. Kristiina on väga vastuvõtlik nõuannetele, usaldav ja heasüdamlik. Koostasime Kristiinaga koos suveplaanid ja loodan temaga mingil moel kontakti hoidma jääda ka peale juulikuud, kui projekt lõppeb. Tundub, et Kristiina hoolib minu nõuannetest ja võtab tõsiselt meie vestlusi ja minu pisut maskeeritud moraali jutlusi (rääkides raamatutest, filmidest, veidi ka elust enesest).

Ettepanekud edasiseks tegevuseks noorega

Jätkan Kristiinaga tegelemist veel juunis ja juulis. Kuna meie läbisaamine on ajapikku usalduslikumaks muutunud, ei tohi noorega suhtlemist ootamatult katkestada. Püüan temaga võimaluse korral kontakti hoida ka projekti lõppedes.

Hinnang superviisorilt

Hanna on osalenud kõigis superviisioonides ja temaga on toimunud lõpuvestlus.

Hanna on noorega saanud kiirelt kontakti. Tema tehtav võrgustikutöö on märkimisväärne, kõik vajalikud võrgustikulihked on leitud ja kontaktid loodud. Samuti on ta kiirelt saanud ülevaate, et mis ajast on noore probleemid alanud ja jõudnud ka nende põh-

justeni. Ta on põhjalik ja näeb noort ümbritsevat pilti laiemalt. Hanna on tubli ja hoolas, aga ei taha seda alati ise. Kristiinaga tegelemine on andnud Hannale positiivset tagasisidet. Hanna ohuks on piiri tõmbamine, et mentor ja noor ei ole ikkagi sõbrad vaid siin on tegemist suhtega, kus on teatavad reeglid. Selline noores „lahustumine“ on ka see, mille pärast Hanna pärast kannatab, kui kõik ei lähe nii hästi nagu ta soovib. Kuid oluline on siiski näha seda noort ümbritsevat tervikpilti ja asja südamega teha ning kõike seda Hanna ka teeb.

Kärt & Ott

Mentor: Kärt

Laps: Ott

Kärt on 21-aastane kriminaalhooldaja, kes õpib ülikoolis eripedagoogikat ja kõrvalerialana psühholoogiat. On tegutsenud vaba-tahtlikuna mitmetes erinevates noorsoo- ja sotsiaaltöö alastes projektides/ programmides.

Ott on 14-aastane noor, kes suunati programmi alaealiste komisjoni poolt seoses koolikohustuse mittetäitmisega.

Ott oli paar kuud koduõppel ning jõudis oma õpingutega 6. klassis ka edukalt lõpule. Ott ja Kärt tegutsevad ka suvekuudel.

Mentori 1. tegevuskuu aruanne

Kohtumised noorega:

Esimene kohtumine Otiga leidis aset 25. kuupäeval eelmisel kuul, kui toimus kohtumine AK sekretäriaga. Kuna Ott tuli tooma oma taustaankeeti, pakkus AK sekretär meile omavaheliseks vestluseks eraldi ruumi, kus saime natuke lobiseda ning lahkusime koos, leppides kokku, et helistan talle ja kohtume peale minu Soomest naasmist.

6. kuupäeval läksingi Otile külla. Seal rääkisime lihtsalt juttu, vestlesin ka emaga ning seejärel läksime jalutama, peale mida saatsin Oti Psühhiaatrikliinikusse, kus ta viibis uuringutel ning mõne aja viibisin ka seal, nii tema palatis kui eraldi mängu- ja vestlusruumis. Peaaegu kogu selle aja veetsime kahekesi.

12. kuupäeval – järjekordne kohtumine. Läksin Otile külla, vaatasime üle kooliasjad, vestlesime nii sel kui teistel teemadel ning läksime taas jalutama – Otile see millegipärast meeldib ning ega minagi vastu ei ole ☺. Pärast saatsin Oti Psühhiaatrikliinikusse, kuna ta läks vaatama oma tüdruksõpra, kes temast sinna maha jäi.

19.-20. kuupäev – matk, millest juba palju juttu on olnud. Otiga kohtusime alles bussijaamas, kuhu ta jõudis hilinemisega. Pärast omavahelist aega matkal oli napilt, aga öösel istusime mõne aja täitsa kahekesi ja siis umbes tunnikese kolmekesi, mille järel päris tükk aega ka suurema seltskonnaga lõkke ääres, kuna Ott ei olnud nõus enne 2.00 magama minema ja mina ei olnud nõus teda omapead lõkke äärde jätma ☺.

27. kuupäev. Olin taas pool pühapäeva Otil külas, vanemaid nägin vaid väheseks ajaks, kuna nad läksid kodust ära. Kuni vanemad kodus olid, tegelesime usinalt õppimisega, pärast olid tal mõned mured, millest ta soovis rääkida ning siis lobisesime niisama maast ja ilmast (sest jutukust Otil juba jätkub) ning läksime koos välja, jalutades mõne aja ning pärast mida läks Ott sõbra juurde onni ehitama, mida lubas mind hiljem vaatama kutsuda.

Muud kontaktid noorega:

Minupoolsed telefonikõned Otile toimuvad olenevalt asjaoludest mõnikord ka iga päev, aga üldiselt paaril korral nädalas. Olen tavaliselt helistanud lihtsalt niisama, küsimaks, kuidas läheb ja et meelde tuletada/kokku leppida kohtumisi. Tema haiglas viibimise ajal helistasin talle sinna, aga muidu suhtleme tema ema telefoni kaudu, kuna tal endal kahjuks mobiiltelefoni ei ole. Ta ise on helistanud mõnel korral, et küsida, kas ma ikka tulen külla ja et kas ma juba varahommikul ei võiks platsis olla ☺

Suhtlemine noore võrgustikuga:

Vanematega olen kohtunud igal külaskäigul, olen nendega rääkinud eraldi toas, põhiliselt on arutatud Oti õppimisega seonduvaid küsimusi.

Telefonikõned emale on toimunud isegi tihedamini kui telefonikõned Otile, kuna Oti kättesaamiseks on tihti vaja mitu korda helistada. Tihti on need kõned 10-15 minutit pikad, kuna ema annab alati ülevaate vahepeal toimunud. Ema ise on helistanud harva, ühel korral küsimaks mu arvamust Oti koduõppele jäämise suhtes ning esitanud täpsustavaid küsimusi matka kohta.

Helistanud olen ka klassijuhatajale ning kohtunud temaga ühel korral, s.o 28. kuupäeval X Gümnaasiumi õpetajate toas, kus õpetaja andis ülevaate senistest õppetulemustest koduõppel olemise aja jooksul (hinneteks olid eranditult „kolmed“) ning olukorrast enne Oti koduõppele jäämist. Vestluse lõpus leppisime kokku, et vajadusel võtame üksteisega ühendust meili teel.

Tekkinud probleemid:

Peamiseks probleemiks, mis operatiivset suhtlemist takistab on see, et Otil ei ole isiklikku mobiiltelefoni. Seda oleks vanematel arvatavasti võimalik lubada küll, kuid selle asemel osteti millegipärast Otile CD-pleier, kusjuures tema endaga selles suhtes eelnevalt konsulteerimata. Ott ise on palunud võimalust, et vanemad siiski soetaksid talle telefoni kasvõi soodsa järeelmaksuga ja annaksid talle selle võrra vähem taskuraha, millegipärast vanemad aga sellega nõus ei ole. Arvatavasti heidutab neid mõte lakkamatutest telefonikõnedest sõpradele ja vastupidi. Kuna Otil on aprillis tulemas sünnipäev, siis võib-olla vanemad selleks ajaks soostuvad Otile mobiiltelefoni kinkima, leppides eelnevalt kokku kasutamise tingimustes.

Muudatused noore käitumises:

Veel on raske leida mingit dünaamilist muutust Oti käitumises ning oletada, millest need muutused võivad tuleneda, kuna üks kuu on selleks siiski liiga lühike aeg. Loomulikult on Ott muutunud palju-palju avatumaks ja usaldavamaks igal kohtumisel, aga need muutused puudutavad vaid meie omavahelist suhet. Ka on raske hinnata muutust Oti kooliskäimise suhtes, kuna praegu on tal käsil

alles teine koduõppel-olemise nädal. Klassijuhataja sõnul on Ott seni küll käitunud tunduvalt rahulikumalt ja korrektsemalt võrreldes varasema ajaga, kuid eks aeg näitab selle muutuse püsivust.

Muud mõtted/ettepanekud:

Hea oleks, kui oleks võimalus kuulda ka teiste mentorite senistest kogemustest, võib-olla oleks võimalik korraldada mingi ühine arutelu, kuna enamik meie grupi mentoritest suhtleb omavahel nii või teisiti ning omavaheline „juhtumianalüüs“ toimub pidevalt.

Caritase mentorlusprogrammi aruanne alaealiste komisjonile

Tegelemise periood: jaanuar – juuni (võimalusel jätkub)

Kokkuvõtte kohtumistest noorega

Kohtumiste tavaliseks sageduseks oli kord nädalas 3-4 tundi korraga. Peamiselt käisime erinevates kohvikutes, kohtumised algasid ja lõppesid tavaliselt noore kodus, kus vaatasime üle õppimisasjad ja mina sain veidi ka vanematega vestelda. Põhiline aeg kulus lihtsalt lõpututele vestlustele ja aruteludele. Ott oli nendes jutuajamistes väga avatud ja jutukas ning meil oli paljust rääkida. Kahjuks jäidki lõpuks teostamata sellised plaanid nagu uisutama minek ja matk, kuid võtsime osa paljudest Caritase mentorlusprogrammi poolt Tallinnas korraldatud üritusest – käisime veebruaris Männikul laagris, vaatamas filmi „Tegi pätti III“ ning programmi lõpuüritusel Pirital.

Kokkuvõtte suhtlemisest noore võrgustikuga

Nagu juba varasemalt mainitud, vestlesin peaaegu iga noorega kohtumise raames ka vanematega või vähemalt ühega neist. Ka peaaegu kõik telefonikõned toimusid vanemate vahendusel, kuna Otil endal telefoni ei olnud. Esiolgu helistasin tihedamini, et lihtsalt kohtumiste vahepeal Oti olukorraga kursis olla ning saada informatsiooni Oti käitumisest vanematepoolsest vaatenurgast. Põhiliselt olin ikka kontaktiloojaks mina, Oti ema raha kokkuhoiu mõttes helistas vaid üksikuhtudel. Isale ma tavaliselt ei helistanud, kuna algusest peale oli kuidagi välja kujunenud, et kontakteerun pigem emaga, kuid paaril korral helistas isa ise, eesmärgil täpsustada mingit kohtumise aega ja lihtsalt kinnitada, et Ott on minu poolt edastatud info kätte saanud.

Vanemate suhtumine mentorisse, nooresse; muutumised suhtumises programmi ajal

Oti isaga oli küll suhtlus vähesem, kuid ta tundus suhtuvat mentorlusse toetavalt. Emapoolselt hakkasin aga mingil ajal tunnetama vastuseisu ja tüdimust programmi suhtes. Ning viimase kuu-kahe vältel esitas ta korduvalt programmi lõppemisele suunaud küsimusi ega soovinud, et ma oma kõnede ja külastustega nende elu häiriks. Oti sõnul oli ema lihtsalt tavaliselt nädalavahetusteks nii väsinud, et soovis omaette rahulikku olemist ning valmisolek minu läbiastumiseks on stressitekitav, kuna ta on seisukohal, et peab hoolt kandma, et majapidamine selleks ajaks korras oleks.

Kokkuvõtte tekkinud probleemidest ja nende lahendustest

Aeg-ajalt tekkis Otiga suhtlemisel konflikte tema käitumise tõttu. Nimelt ainult omavahel olles oli ta väga hea suhtluspartner – avatud, tähelepanelik ja sõbralik, „publiku“ olemasolul aga tekkis tal vajadus „esineda“ ning vahepeal inetult käituda, näiteks solvates või sisuliselt mõnitades kedagi – mind, kaaslast või suvalist möödakäijat. Mina reageerisin sellele ka omalt poolt sellekohase märkusega, mistõttu Ott vahepeal turtsus veidi. Siis aga sai ta aru oma käitumise ebasobivusest ja palus vabandust, kutsudes mind kuskile kõrvale või paludes kaaslasel eemalduda. Seejärel arutasime omavahel toimunut ning leppisime. See tekitas vastastikust austust – kuna ta võttis üldse vaevaks ja julges vabandada.

Muud probleemid on tunduvalt konfidentsiaalsemad ning alles äsja esile tulnud, seetõttu ei ole õige neist praegu kirjutada. Üheks hiljutiseks – arvatavasti suve saabumisega seotud – probleemiks on see, et viimasel paaril nädalal on juhtunud, et Ott ei tule ööseks koju, paar korda ei ole ta sellest ka ette teatanud. Sellega viis mind kurssi aga Ott ise, sügavamaid põhjuseid ei ole veel jõudnud selgitada, kuna ta rääkis sellest viimasel kohtumisel mentorlusüritusele mineku raames.

Muudatused noore käitumises programmis osalemise jooksul

Kui lähtuda näiteks klassitunnistusest, mida ema mulle näitas, on Oti käitumine tunduvalt paranenud. Kui selle õppeaasta I poolal oli tema käitumist hinnatud mitterahuldavalt, siis kolmandal veerandil oli hinnang juba rahuldav ning viimasel veerandil lausa hea.

Meie omavahelises suhtlemises on Ott muutunud järjest avatumaks ning usaldanud mulle ka väga tõsiseid saladusi. Ta on julgenud väljendada ka negatiivset informatsiooni, kuigi alguses püüdis ta vaid igati positiivset muljet jätta ning eitas kõike, mis vähegi võiks talle varju heita. Millest see muutus tingitud on, on raske öelda, aga ilmselt ikka meie mõlema vastasmõjust ning sellest, et oleme hakanud üksteist rohkem aktsepteerima ja Ott ise on väljendanud, et ta on hakanud mind usaldama ning minuga arvestama.

Hinnang suhtele noorega

Hinnang suhtele noorega on kohati vastuoluline, sest on olnud nii kergemaid kui raskemaid aegu. Üldiselt arvan, et läbisaamine oli hea, just viidates sellele usalduse tekkimisele jne. Noore suhtumist ei julge ise niimoodi deklareerida, eks tal oli mullegi etteheiteid. Teiste noorte kaudu olen küll kuulnud, et Ott on avaldanud minu suhtes positiivset arvamust. Kuidas see nüüd, programmi lõpus on, ei tahagi tegelikult ise spekuloida.

Ettepanekud edasiseks tegevuseks noorega

Arvan, et Otile tuleks väga kasuks millegi taolise jätkamine, ning kuna ta on ise ka avatud igasugustele võimalustele ja tegevustele, siis oleks hea teda mingisse projekti kaasata. Igatahes on ta ise väga huvitatud laagritest (neid tal suveks vähemalt kolm juba kavas) ja matkadest (kaalun võimalusel programmi lõppemisest hoolimata temaga juuli alguses matkale minekut), seega oleks hea mingi jätkutegevuse võimalus. Kui Otil vähegi soovi on, kontakteeruksin temaga aeg-ajalt edaspidigi, et teada saada, kuidas tal läheb.

Hinnang superviisorilt

Kohtunud oleme ühel supervisiooni ja on toimunud üks pikem telefonivestlus. Samuti võttis ta ühendust lõpuintervjuu osas, et kas seda oleks võimalik teha telefoni või msn-i teel, kuid kuna tema hinge ei olnud miski kripeldama jäänud, siis klassikalist lõpuvestlust ei toimunud.

Kärt sai Otiga usaldusliku kontakti ja tundub, et see toimis. Aruannetest ei tule küll kahjuks välja see, millest Oti probleemid alguse said. Samas väited, et Ott rääkis sügavast isiklikust probleemist, võiksid viidata sellele, et Kärtil on asjade tagamaast siiski rohkem aimu (kuid seda on veel vara avaldada). Kuna aruanded üksnes vihjavad probleemidele ja kajastavad tegevuste nimekirja, siis on väga raske anda hinnangut, et mis või kuidas nende suhtes toimis. Tundub, et hästi, kui ka käitumishinne mitterahuldavast heaks muutus.

Probleem võib antud juhul olla ka selles, et iga mentor pole aruande kirjutamisel ja enese väljendamisel sugugi nii hea kui otseses töös noore ehk kliendiga. Seda tuleb arvestada teistegi mentorite puhul ja rohkem lugeda "ridade vahelt".

Hinnangud ja "teised meist"

Igale programmile – ning eriti veel sellisele, mis teeb tihedat koostööd paljude erinevate avaliku sektori institutsioonidega – on olulised saadavad hinnangud ning tegevuste mõõdetavus. Eespool sai juba numbriliselt näidatud statistikat, mis puudutas meie noori ja mentoreid ning esialgu on see ka piisav, sest kõiksugu mõõdikute väljatöötamine ja nende üle paljukordne kontroll on suurte süsteemide „lõbu“, mis inimestega tööle paljus kaasa ei aita ja kus süsteemid õigustavad iseennast.

Seepärast alustame siinkohal kirjeldavate hinnangute ja arvamuste osagi just ühe noore enda poolt antust, mis meie jaoks kõige tähtsam on, kuna me töötame ikka mitte numbrite, vaid inimeste nimel.

Noore hinnang mentorile

Palusime paaril noorel kirjeldada ise vabas vormis, kuidas tema on oma mentoriga kohtunud ja mis ta viimasest arvab ning mida ta teab seeläbi ka mentorluse programmist ja arvab sellest. Kirjatöö laekus noortelt meile e-posti teel ja läbis väikese toimetamise nime osas, ei muud. Allpool üks väljavalitu, mis iseloomustab suhtumisi ja tegevust nende noorte puhul, kellel tekkis hea kontakt mentoriga, ühised tegevused on seejuures määrava tähtsusega.

Saime Aarega esimest korda tuttavaks linnas kaubamaja ees. Siis me tutvustasime üksteist, tema tutvustas et ta on minu mentor ja mina tutvustasin, et olen Remo.

Siis kui olime üksteisega tuttavaks saanud, jalutasime linnas ringi ja rääkisime elust, koolist, õppimisest ja palju muust. Aare on väga lahe inimene, temaga saab alati nalja, ta on sõbralik, abivalmis ja naljakas, seega päris lahe inimene.

Oleme Aarega käinud matkadel, muuseumides isegi oleme sõda käinud mängimas, mis oli päris lahe. Antud loos ma olen kirjutanud, et me koos Aarega oleme käinud muuseumites, need muuseumites käimised on olnud päris harivad. Ükskord käisime relva muuseumis, mis mulle meeldis ja kust ma sain päris palju teadmisi juurde mida ma enne ei teadnud – kõigis muuseumides on olnud niiviisi, et enne ei teadnud, aga nüüd tean.

Ma mäletan kui me käisime Muhemaal koos Aarega, kus ma muide esimest korda käisin. Seal me käisime tööd tegemas ja seal sai ka päris palju nalja, kuna Aare oli ka seal.

Kui mulle mentor määrati on sellest ajast peale mu elu muutunud, ma ei käi enam kampadega väljas, ma ei tee enam huligaanusi jne.

Ma arvan, et see mentorlus on väga kasulik samasugustele pättidele nagu mina olin, siis on silmaga märgatav, et nende elu on muutunud, võibolla endal peab ikka tahtejõudu ka olema ega muidu sa nendest jamadest välja ei tule.

Ma tean ühte inimest nimega Max, ta oli põhimõtteliselt samasugune pätt nagu mina, siis tuli aeg mil talle määrati alaealiste komisjonist mentor. Ajapikku sai silmaga märgata kuidas ta on muutunud.

Aare kaudu hakkasin ma käima trennis (lasketiirus), mis on päris huvitav ja põnev.

Selle mentorluse ajal on päris huvitavaid asju juhtunud ja olen päris huvitavates kohtades käinud, ning selle ajaga oleme Aarega leidnud mulle uue kooli, nimelt on see õhtukool (X täiskasvanute gümnaasium).

Tagasiside mentoritelt

Pärast lõpusupervisiooni, mil kõik mentorid olid tegutsenud juba vähemalt 4 kuud, paluti neil täita tagasiside ankeedid. Allpool on kokkuvõtte kõigist põhilistest väljatoodud sisulistest punktidest.

Mida oleks pidanud mentorluses kui programmis teisiti tegema? (käsitte kõiki pähetulevaid aspekte, alates esimesest kohtumisest alaealiste komisjoni ja/või lapsevanema ning noorega, esitatavaid nõudeid, senist paaride moodustumist jne):

- o aktiivsem suhtlus mentorite vahel (omavahelised kokkusaamised ja arutelu), regulaarsem suuline järelepärimine mentoritelt nende suhtlemise kohta noorega - kirjalikes aruannetes on võimalik, et info ja olukord moondub (kas tahtlikult või paratamatult);
- o võiks olla rohkem üritusi, kus sooviksid osaleda ka 14-15 aastased tütarlapsed;
- o alguses oleks võinud olla ühine võrgustiku kohtumine alaealiste komisjoni esindaja, kooli esindaja, noore, tema vanemate, mentori ja grupijuhiga, kus kõik osapooled ütleksid välja, mis on nende ootused;
- o grupi omavahelisi suhteid oleks võinud rohkem toetada ja arendada;

- valitud noored olid programmi jaoks suhteliselt vanad ning preventiivne töö nendega jäi minimaalseks kuna riskikäitumise osas oli tegemist juba väljakujunenud muustritega;
- lapsevanema rolli peaks selles programmis paremini lahti mõtestama – nii lapsevanema enda kui mentori jaoks. Paraku jäi tunne, et nii lapsevanem kui ka alaealiste komisjon olid programmis kõrvalseisja, tulemust ootav aga mitte koostööle motiveeritud võrgustiku liige;
- noored võiks programmi leida varem, kui nende probleemid pole nii kaugelt arenenud. Kui suvel, sügisel jätkata programmi, siis peaks noorega täpsemalt läbi arutama eesmärgid ning vaheetapid selle saavutamiseks.

Kuidas jäid rahule aruandluse poolega: kas aruandluse esitustingimused ja tabelite täitmine oli piisavalt hästi lahti seletatud ja kas rühmajuhth meenutas tähtaegu ja kas said aruandluse täitmisel rühmajuhilt abi küsida:

- aruandlus ei olnud keeruline. Kõik tekkinud küsimused leidsid vastused. Rühmajuhth meenutas kõiki tähtaegu ja kõiki aruandeid mida pidi õigeks ajaks õige pikkusega ära täitma;
- kõik oli OK. See oli tüütu, kuid nõu sai alati küsida;
- grupijuhth oli agar ☺ ja osav tähtaegade meenutaja, abi sai alati ja nii palju kui kuulata jõudis.

Kas said piisavalt tuge oma grupijuhilt? Kirjelda, mida arvad tema tööst:

- grupijuhth oli alati kättesaadav ning vajadusel nõus aitama nõu ja jõuga. Samuti oskas ta soovitada, kelle poole pöörduda, kui tekkisid mingid küsimused või probleemid;
- grupijuhth oli mentoritele äärmiselt vajalik- jagas informatsiooni, soovitusi, andis nõu ja toetas;
- sain küll. Teadmine, et on võimalus pöörduda oli olemas ja seda anti ka piisavalt tihti mõista. Arvan, et tema töö oli suhteliselt keeruline, kuna pidi vastu tulema erinevate mentorite soovidele ja võimalustele ning tegi ka seda. Väga toetav – see on positiivne;
- alati kui tundsin vajadust, sain oma grupijuhthi poole pöörduda kas meili või telefoni teel ning sain alati abi ka. Oma tööd tegi grupijuhth korralikult, üldine info jõudis kiiresti kohale, nagu ka individuaalne. Väga meeldiv ja soe grupijuhth ☺

Kas jäid rahule oma grupi superviisoriga? Kirjelda, mida arvad tema tööst:

- superviisor oli igati tasemel. Ta aitas pinget maha laadida ja samas julgustas püsivust ja enesekehtestamist ja veel palju muid asju;
- superviisioon oli minu jaoks väga huvitav ja informatiivne. superviisor oskas suunata mentoreid ning pani mõtlema aspektidele, mille peale ise ei oleks tulnudki;
- superviisor aitas mõista noore probleeme ning soovitas mida võiks teha. Samuti aitas ta hoida iseennast. Tema superviisioonid olid huvitavad ja kasulikud;
- väga rahule jäin. Kuigi kasutasin superviisiooni võimalust suhteliselt hilja. Aga seda enam on veendumus kasvanud ja vajadus superviisiooni järele põhjendatud. Sooviks seda isegi tihemini ja regulaarsemalt (u 1 korda kuus).

Millist koolitust vajaksid veel, et parem mentor olla?

- lapse/ teismelise arengu iseärasused, riskinoorega töo eripärad;
- nõustamiskoolitus;
- kuidas toime tulla sellega, et ebaõnnestumise korral mitte ennast süüdistada;
- sotsiaalpedagoogika, sotsiaaltöö, psühholoogia;
- rollimängud oleksid kasulikud – enesekehtestamine, kontakti loomine noorega;
- seaduste valdkonnast, et üldse teada, mis on lubatud, mis mitte;
- kuidas motiveerida;
- kuidas agressiivsuse hooge ohjeldada.

Mida said Sina mentorluse programmist?

- kõvasti teadmisi ja kogemusi mentorlusest. Väga toredaid uusi tutvavaid. Ekstreemkogemusi (minu jaoks), nt Männikul;
- sain hea tunde aidates noort ja nähes tema väikesi edusamme. Samuti sain hea kogemuse mõistmaks noort ja tema probleeme. Ning tutvusin terve hulga toredate mentoritega;
- koostöö noorega on kahepoolne, mistõttu sain iga noore kordamineku, eduammu puhul positiivset tagasisidet. Tundsin, et minu vestlused jms on kandnud vilja, tundsin rahulolu. Programm käigus sai ennast teostada, omandada uusi teadmisi, kohtuda huvitavate inimestega jms;
- õppisin inimesi vaatama sügavamalt pilguga ning neid rohkem analüüsima. Sain palju kogemusi suheldes noore ja tema võrgustikuga. Mu maailmapilt laienes. Sain palju uusi tutvusi ja kontakte. Sain teha kõik endast sõltuva aitamiseks üht noort;
- kindlust, et mida ma tulevikus oma tööna teha tahan. Arvatavasti lähen edasi õppima;
- tunnen, et kasvasin emotsionaalsel tasandil. Et kõiki solvamisi, halbu käitumisi ja reaktsioone ei pea niivõrd enda isikuga, oma tegemiste või ütlemistega seostama vaid katsuma analüüsida suurt pilti. Samuti leidis kinnitust minu varem omandatud teadmiste vajalikkus ning tunne, et suudan ka keerulistest olukordades neile toetudes toime tulla;
- õppisin eelkõige enda kohta uusi asju. Huvitavad üritused. Ülevaate probleemsetest noortest, üldse millist elu mõni inimene elab, kui erinev võib olla tema mõttemaailm minu omast.

Milllega Sa oled rahul ja ei ole rahul enda juures seoses Sinu tegevusega mentorluses?

- ma ei ole rahul sellega, et ma ei teinud midagi konkreetset, midagi silmaga nähtavat noore jaoks ära. Samas ma ikka veel ei tea, kuidas ja milles oleks ma seda saanud teha. Olen rahul sellega, et suutsin selle 4 kuu jooksul noorele erinevatel aegadel

stabiilseks toeks olla. Olla see keegi, kes kunagi ei mõistnud teda hukka ega pahandanud ja kellega ta õnneks tahtis kokku saada, vaatamata oma tujule või millelegi muule;

- o olen rahul, et sain aidata noort tema võrgustikuga koostööd tehes. Rahul ei ole sellega, et ma ei suutnud kõiki plaane ellu viia, mis mul algul tekkisid, sest noor oli programmi alguses rohkem koostööaldis kui hiljem. Kuid elluviimine takerdus tihti ka minust mitte olenevatel põhjustel;
- o olen enda juures rahul sellega, et suudan leida noorte inimestega ühise keele ja laskuda pikkadesse vestlustesse. Kõige positiivsem tagasiside noorelt oli see kui ta lõpuaktusel mulle ütles "kas me ikka näeme veel?". Sellised momendid näitavad, et minu tegevus on olnud noore inimese jaoks tähtis ja lõppkokkuvõttes võin meie koostöö tulemustega (minu tegevusega mentorluses) ka rahul olla. Kindlasti oli positiivne ka vanemate toetus ja rahulolu programmi vältel. Oli hetki, mil tundus kogu töö asjatu, aga järjepidevus aitas endaga taas rahul olla;
- o vahepeal tundus, et aega on vähe. Kokkuvõttes olen väga rahul;
- o olen rahul, et hoolimata tagasilöökidest noorega olen huvitatud temaga jätkamisest ning et teatav progress on toimunud. Ei ole rahul, et vahepeal kontakt noorega ära kadus. Samas saan aru, et see pole 100% minu viga.

Too palun välja meie mentorlusprogrammi kõige suurem + ja samuti kõige suurem –

Kõige suurem pluss:

- o Caritase inimeste südamed asja taga;
- o saab aidata noort inimest. Sest programmis osalenud noortel olid väga erinevad probleemid. Ning ka see, et loodetavasti ennetab programm edaspidist noore sattumist alaealiste komisjoni;
- o mentorlusprogrammist on tõepoolest kasu. Kuna olen ise noore edusamme näinud programmi vältel, siis võin julgelt väita, et see on tulemuslik;
- o samuti on mentorlusprogramm väljakutseks mentorile endale, sest koostöö saab olla ainult kahepoolne. Samuti ei saa olla ühtegi sarnast juhtumit, mistõttu saab mentor pidevalt uusi kogemusi;
- o mentorlusprogrammi jooksul kohtutakse (tutvutakse) erinevate inimestega, omandatakse uusi teadmisi (koolitused, case-work). Positiivsed on kas ühised väljasõidud, koosviibimised;
- o idee ja meeskond;
- o Keegi hoolib nendest noortest;
- o et selline asi üldse olemas on ja lapsega tegeletakse;
- o inimesed, kes mentorlusprogrammi valiti ja nendega koolitustel kohtumine ning mõtete vahetamine seoses mentorlusega;
- o aitame noori rajale tagasi saada;
- o tublid eestvedajad, kellel on aega, tahtmist, tuju, oskusi, veendumusi seda tööd teha ja programmi vedada;
- o et selline isik-isikule programm üldse olemas on. Seda ON VAJA. Ja see tegelikult annab tulemust. Muidu meil ei tegelda probleemsete lastega sellel tasandil.

Kõige suurem miinus:

- o kui noor ei ole huvitatud programmis osalemisest, siis ei ole sellest programmist ka midagi kasu;
- o mentorite väike elukogemus;
- o rahaliste vahendite vähesus;
- o Kõige suuremat miinust ei oskagi nimetada. Ju siis seda pole ☺

Supervisoonide summa summarum

(Lähtematerjalid: Kersti L. Kask, Terje Maurer, Maris Kaurov)

Meie senises praktikas oli igal grupil oma superviisor, kes oli juba eelnevalt programmi olemusega seotud ning omas ka vastavat hariduslikku ja kogemuslikku tausta tööks õigushälvikutega ja erivajadustega noortega. Superviisorid kohtusid oma gruppidega kindlasti kahel korral grupiviisiliseks supervisooniks, millele lõpuks järgnes pikem kokkuvõtlik personaalvestlus. Lisaks sellele olid superviisorid ka mentoritele kättesaadavad isiklike nõuannete saamiseks. Superviisorid andsid jooksvat tagasisidet programmi meeskonnale, jagasid soovitusi nii mentoritele kui programmi töötajatele ja olid nii mitmetelgi juhtudel hõivatud ka tõsisemate isiklike ja perekondlike sasipundarde lahtisõlmimisega.

Allpool on toodud kokkuvõtlikke väljavõtteid (paljus parafraseeritud) sellest, mida superviisorid lõpus arvasid programmi kui sellise kohta. Need saavad kindlasti olema suures osas aluseks mentorluse tegevuste jätkamisel, sest programmi meeskonna eesmärk oli lisaks vahetult mentoritele osutatavale toele saada ka head ja konstruktiivset kriitikat.

Superviisorite olulisteks infoallikateks olid nõ tuumikisikud: need on need, kes on rohkem supervisoonides osalenud ja aktiivsemad. Tegemist on noorte, aktiivsete inimestega, kes soovivad maailma parandada. Ettevaatlikuks teeb see, et nad on oma asjadega üsna hõivatud ja püüavad jõuda kõikjale. Seetõttu oli noorematel ja eriti õppimisega hõivatud mentoritel päris suuri raskusi regulaarsete aruannete esitamisega ja see tekitas üksjagu pingeid nende suhetes grupijuhtidega.

Superviisorid nentisid, et alaealiste komisjonid suunasid programmi hulganisti äärmiselt keerulisi juhtumeid. Enamuse juhtumite puhul oli tellimus parandada noorte koolikohustuse täitmist. Samas oli suunatud enam juhtumeid, kus koolikohustuse mittetäitmine oli kestnud juba mõni aasta, lisaks oli enamusel noortel olnud juba mingeid kokkupuuteid politseiga. Mõnel korral oli ka varem püütud kasutada tugiisiku teenust teiste projektide ja organisatsioonide juurest, noored olid olnud erikoolis, korranud klassikursust ning omasid psühhiaatrilisi probleeme. Selge oli see, et koolikohustuse mitte täitmine oli kuhjunud probleemide tagajärg, mida ei saagi korrigeerida enne teiste kaasnevate probleemide lahendamist.

Tuleb väga tõsiselt arvestada, et nooremate mentorite motivatsioon vabatahtlikku tööd teha on eesmärgiga saada kogemusi, mida nad veel ei oma. Seetõttu ei saa nendele toetudes loota sedavõrd keeruliste juhtumite kiiret ja positiivset lahendamist. Paaril

juhul oli ka tunda, et kool on probleemist juba väsinud ning pole enam valmis positiivsete alternatiivide nimel koostööd tegema või ei loodagi enam lahendit saada. Need mentorid, kes olid sotsiaal- või noorsootöö haridusega elik elu- ja töökogemusega, tulid palju paremini toime noore ning tema võrgustikuga kontakti loomisega ning motivatsiooni leidmisega asjade parandamiseks. Samas jäi pilootprogrammi ajast ning noore ja tema pere jõuvarudest sageli vajaka, et saavutada ideaaltulem.

Mentori kogemuslikkusest lähtuvalt erines täielikult ka eesmärkide ja alaeesmärkide püstitamine ning probleemide omavaheliste seoste nägemine. Nooremad mentorid toimusid pigem venna/sõbrana. Nende jaoks oli mõistetavam noore keelekasutus ning kehakeele sõnumid. Samas ei seadnud nad endale eesmärki korrigeerida noore keelekasutust või integreerida noor täiskasvanute maailma, tehes neile selgeks täiskasvanute maailma reeglid, rollid ning kõneeripärad. Nooremad mentorid olid kokkuvõttes rahulolevamad ning suutsid (soovisid?) rohkem näha noorega suheldes tema poolset tunnustust. Keskeas ning suurema töökogemusega mentorid, seades kõrgemaid eesmäärke, jäid oma töö suhtes osaliselt rahulolematuks.

Viimase võimalikud põhjused:

- eesmärk noorelt oodatava muutuse osas oli liiga suur. Ei arvestatud keskkonna mõjusid, noore juba pikaajalisi käitumismustreid ning sooviti enda olemasolu tõestada;
- osati näha koolikohustuse mittetäitmise põhjuslikkust ning eriprobleemide vahelisi seoseid, kuid tegemist oli laiema peresüsteemi probleemidega ning nende lahendamine polnud mentori võimuses. Oluline edaspidi läbi mõelda tugiteenuste süsteem, ilma nendeta jääb mentori töö poolikuks;
- tööd ei saanud lugeda õnnestunuks, kui noor oli püsimatu, ei pidanud oma lubadusi ning vahest häiris noore rahulolu mõistmist ka mõistmatu keelekasutus. Abistavaks osutusid supervisiooni vestlused, mis lubasid sisuliselt tõlkida noore käitumist ja keelekasutust mentorile arusaadavasse "keelde".

Ettepanekuid edaspidiseks mentorite arvamuste põhjal:

- supervisioon võiks olla personaalne või väikestes gruppides;
- perekond peaks olema rohkem kaasatud, nt psühholoog tegeleks perega;
- esmakohtumisel peaksid võimalusel kokku saama erinorsootöötaja, riskilapse vanem(ad), laps ja mentor – nii ei jää võimalust, et laps või vanem fakte väänab, kohtumise lõpuks peaksid kõik mõistma situatsiooni üheselt;
- vajalik on praktilise enesekehtestamise tõsine treenimine;
- hoolealused noored tuleks igal võimalusel suunata ühistesse sportlikesse ettevõtmistesse (parim vestlus tekib tegevuse käigus);
- programm on liiga lühike – normaalne oleks 1-2 aastat;
- noor tuleks võimalikult palju välja tuua oma tavakeskkonnast (eemale „halbade“ sõprade juurest);
- noort tuleb suunata hobide, püsivate tegevuste juurde;
- õpetada mentorile rohkem, kuidas motiveerida noort osalema programmis;
- korraldada noorte ja mentorite ühisüritusi just väikestes gruppides.

Superviisorite üldisi mõtteid programmi osas:

- mentorluspaari kinnitamisel tuleb alati arvestada lisaks noore probleemidele ning mentori kogemustele ja oskustele ka ühiste hobide või asjaoludega, miks mentor võiks noorele ka atraktiivne olla (saavutused, artiklid jne) ning samas peab mentori elu- ja töökogemus vastama kliendi raskusastmele ning vajadustele;
- juhtumi planeerimisel tuleb leida alaeesmärgid ja tegevused. Teavitada selgelt, millised mured tuleks lahendada enne "põhitellimust" (koolikohustuse täitmine);
- kaaluda meetodika koostamist esmakohtumiste korraldamisel nii noort kui vanemaid arvestades;
- oluline võib olla mentorite regulaarne co- ja supervisioon omavahel sobivates väikegruppides;
- ajakasutus. Mentorid, planeerides kontakte oma isikliku elu ja töö kõrvalt, puutusid kokku ilminguga, kus noored leppisid aegu ümber või ei ilmunud kohtumisele ning põhjustasid sellega täieliku segaduse ajaplaneeringutes. Antud asjaolu võib põhjustada isiklikus elus probleeme;
- sagedasti on kliendipered majanduslikud seisus, mis ei võimalda kultuuri- või spordiürituste külastamist. Lisaks hästi käivitunud sportlike vabaaja-võimaluse tagamisele tuleks programmil leida võimalused ka kultuuriliste tegevuste tagamiseks. Lahendiks võiks olla sponsorite leidmine, kes vahendaks või lubaks oma üritustele tasuta. Noore emotsionaalsuse seisukohalt ning teiste inimeste maailmade mõistmiseks oleks oluline neid üllatada seni mitte kogetuga. Näiteks ooperikülastus jms;
- mentorite töös olnud juhtumite puhul on väärtuseks omaette, et juhtumid on laiemalt kaardistatud ja saavad olla aluseks edasisele juhtumikorraldusele;
- segadust on tekitanud noore arusaamine: kes on mentor? Näiteks järjekordne järelevalvaja, käsutaja, sõber, toetaja jne. Abiks võiks olla meetodiline juhend esmakohtumisel rollide lahti selgitamisel, mis muidugi täielikult ei välista valearusaamu; mõelda läbi, mis rollis on mentor noore suhtes ning püüda senisest tõhusamalt ja kiiremini noorele mõistetavas keeles selgitada, kes on mentor, kui kauaks ja miks ta on;
- vanemate poole kaasamisel tuleb ka hoolega läbi mõelda esmakohtumine. Oluline on kontakt kõigi osapooltega. Võimalik lahend oleks üheaegses esmakohtumises – mentor noorega ning programmijuht samal ajal vanematega ning siis kohe koos. Mõnel juhul ei näinud vanemad mentoris tugiisikut vaid nende positsiooni õnnestajat ehk veel ühte käsutajat kooli või noorsoopolitsei kõrval.

Politsei nägemus

Vilve Mill

noorsoo- ja preventsooniteenistuse juhtivkonstaabel, Tallinn

Kahjuks puutub noorsoopolitsei oma töös pidevalt kokku lastega, kes panevad toime õigusrikkumisi. Õigusrikkumiste põhjusi on mitmeid, kuid enamasti on tegemist koduse kasvatuse puudujääkidega. Suur osa õigusrikkujatest on pärit purunenud perekondadest ning vahel on ka ema lapse probleemide suhtes ükskõikne. Noorte tausta uurides selgub sageli ka, et neil on probleeme kooliga – kas ei täideta üldse koolikohustust, tehakse seda lünklikult või ei alluta kooli korrale. Enamasti on tegemist suhtlemisprobleemidega ja valede väärtushinnangutega, vahel ka psüühikahäiretega. Sellised lapsed vajavad inimest, keda usaldada ja kellele oma probleemidest rääkida, kes ainult ei nääguta, vaid kuulab ka nende arvamust. Kui pereringist usaldusisikut ei leita, ongi üheks võimaluseks lapsele tugiisiku leidmine. See ei ole kaugeltki lihtne. Eesti inimene ei ole harjunud tegema heategevust, ikka oodatakse iga liigutuse eest maksmist. Samas on aga noorte hulgas see arusaam hakanud muutuma, eriti kui tegemist on huvitava ettevõtmisega nagu mentorlusprogramm.

Aasta on möödunud sellest ajast, mil Caritas hakkas mentorlusega tõsisemalt tegelema. Ise olen tugiisikutega väga põgusalt kokku puutunud alaealiste komisjoni istungil ja sealt tuli ka arusaamine, et tegemist on väärt ettevõtmisega, millele tuleb politsei poolt toetust avaldada. Aasta jooksul olen kohtunud mentoritega koolitustel ning mõnega neist suhelnud ka tihedamalt. Kõrvaltvaatajana on mul tekkinud ka mõningaid mõtteid, mida inimene, kes tahab saada mentoriks, peaks arvestama.

Kindlasti oleks parim mentor noorem meesterahvas, kellel on piisavalt aega ja tahtmist lastega tegeleda ning psühholoogia või sotsiaaltöö alased teadmised. Sellistele tingimustele vastavaid mentoreid on imevähe ja nii ongi kõige olulisem tahe lastega tegeleda. Lapsed on erineva taustaga ja seda on ka mentorid ning see annab võimaluse otsida olemasolevate kandidaatide hulgast lapsele sobivaim.

Kui inimene tahab hakata mentoriks, peab ta arvestama sellega, et last ei saa lükata kõrvale, kui temast tüdinetakse. Need on elult haiget saanud noored, kelle usaldust on väga raske võita ja väga kerge kaotada. Kui selline laps on leidnud endale sõbra mentorite hulgast, siis loodab ta sõbrust väga pikaks ajaks. Kunagi ei saa mõelda, et tegelen määratud aja selle lapsega ja kui ta on veidi paremaks saanud või kui tundub, et temaga hakkama ei saa, võtan uue kõuriku ja proovin sellega. Isegi kui võtta uus hoolealune, tuleb ka vanaga edasi suhelda.

Hakates tegelema õigelt teelt kõrvale kaldunud noorega, tuleb tahes tahtmata hakata tegelema ka tema perega. Tihti on suhtlemine perega tunduvalt raskem kui lapsega. Laps vajab oma muutuste teel kodu toetust, kuid kui lapsevanemal puudub igasugune usk lapse paranemisse ja ta igal võimalusel seda ka lapsele meelde tuletab, siis ei ole mõtet edu loota. Vanematega peaks suhtlema peaaegu sama palju kui lapsega, st saama nendelt pidevalt infot muutuste ja probleemide kohta; vajadusel ja vastavate oskuste olemasolul andma neile nõu, arutama nendega, kuidas oleks parem last aidata. Vahel hakkavad lapsevanemad alles siis koostööd tegema, kui näevad mingeidki edusamme. Mõnikord leiavad lapsevanemad, et kui juba lapsele on määratud mentor, siis ei pea ise enam üldse vaeva nägema ja kõikide probleemide lahendamine tahetakse tema kaela lükata. Sellisel juhul tuleb talle selgeks teha, et mentor on siiski lapse abistaja ja toetaja, ta ei kanna lapse eest mingit vastutust ning lapsevanema ülesandeid ta täitma ei pea. Arvan, et lapse probleemide mõistmiseks tuleb oma silmaga näha, millistes tingimustes laps elab. Lapsel võib olla häbi oma kodu näidata, seepärast pole hea sellist soovi lapsele peale suruda, kuid usalduse kasvades tuleks minu arust kordki tema pool kodus käia.

Üsna hell teema suhetes lapsega on usalduse küsimus. Mõned mentorid räägivad, et nad usaldavad oma hoolealust, sest see räägib temaga kõigest avameelselt. Nii arvavad enamasti inimesed, kes on kokku puutunud suhteliselt korralike lastega. Noored, kes on suunatud mentorlusprogrammi, on sageli kroonilised valetajad. Nad räägivad seda, mida nad arvavad, et täiskasvanule meeldib kuulata. Nad ei pruugi seda teha tahtlikult, nad ongi harjunud kogu aeg veidi luiskama. Selliste laste puhul kehtib reegel: usalda, aga kontrolli. Vääriti mõistmise ennetamiseks tuleks oma hoolealusele kohe selgeks teha, et suheldakse nii vanemate kui ka õpetajatega ning seda ei tehta mitte usalduse puudumise pärast, vaid selleks, et noort paremini aidata ja tema probleemidest paremini aru saada.

Noored, kellega mentorid tööle hakkavad, on tihti ilma jäänud tunnustusest. Tunnustamine on kindlasti üks võimalus noorega häid suhteid luua. Alguses on arvatavasti raske leida, mille eest oma hoolealust kiita, aga alustada võiks juba sellest, kui ta õigel ajal kohtumisele tuleb. Edasi tuleks aga koos noorega püstitada kindlad eesmärgid – seejuures peavad need olema reaalselt saavutatavad. Noor peab endale selgeks tegema, kuhu ta elus jõuda tahab ja koos tuleb paika panna tegevus selle eesmärgi saavutamiseks. Alustada võiks näiteks sellest, et kui noor suudab nädal aega puudumisteta koolis käia, siis võetakse koos midagi toredat ette. Pole mõtet loota, et edusammud on kiired. Võib mõelda, kas lapsega koos õppimine on mentori ülesanne, aga kui selleks aega jagub ja lapsel õppimisharjumused täiesti puuduvad, siis võib teda nii palju aidata, et ta oleks võimeline edaspidi ise hakkama saama. Muidu võime ju talle rääkida õppimise vajalikkusest, kuid tema jaoks võib kooliskäimine olla lihtsalt üle jõu käiv. Kogemused näitavad, et koolile ja lapsevanematele siin eriti loota ei saa.

Tegelikult on väga palju asju, mida mentor teadma peab. Ka probleemid on iga lapse puhul erinevad ja keegi ei saa anda kõikide juhtumite lahendamiseks ühtset retsepti. Seepärast peavad mentorid igal võimalusel oma teadmisi täiendama ja ka üksteisega palju suhtlema, sest kolleegi käest võib tihti saada parimat nõu. Soovin kõikidele mentoritele edu ja loodan, et edasine koostöö saab olema edukas.

Hea algatuse toetuseks

Mart Kõrre

HTM Koolivõrgu Büroo peaspetsialist

Justiitsministeeriumi juures töötava Kuriteoennetuse Nõukogu viimasel istungil käesoleva aasta juunis keskenduti kahele põhiküsimusele. Politseiameti peadirektor rääkis kuritegevuse arengutendentsidest Eestis ja Justiitsministeeriumi esindaja kriminaalhoolduse võimalustest vangistuse vähendamisel.

Nenditi, et alaealiste kuritegevus püsib endiselt väga kõrgel tasemel ning pöörati Haridus-ja teadusministeeriumi tähelepanu vajadusele kiiremini välja töötada meetmed põhikoolist väljalangevuse piiramiseks ning erikoolide arengukava väljatöötamiseks.

Märkused on õiged ja loomulikult peab riik hea seisma selle eest, et koolikohustuse mittetäitjatest ei võrsuks täiendust meie erikoolidele ja vanglatele. Kuid samas tuleks riigil hoopis jõulisemalt toetada neid kodanikualgatusi, MTÜsid, kus tõsiselt tegeletakse noorukitega, kelle elutee on kiiva kiskunud ja kellest paljud on koguni tänavale sattunud. Kaasatakse huvitavatesse tegevustesse, ollakse abiks katkenud õpingute taasalustamisel, ollakse tihti suuremaks toeks kui suudavad või tahavad nende omad vanemad. Või nagu Caritas Eesti Kuriteoennetuse Keskuse direktor Jaano Räsä ütleb: "Ollakse hoolivad täiskasvanud noore jaoks".

Kuriteoennetuse Keskus on üks neist organisatsioonidest, mis viimastel aastatel on märku andnud soovist kaasa aidata oma eluga kimpu sattunud noorukite õigele teele tagasisuunamisel. Ja mitte ainult märku andnud, vaid ka muljeltavaldavalt ja jõuliselt tegutsenud.

Noorte- ja spordiklubi Keelutsoon, M(ilitaar)-matkad, kolm õppefilmi „Tegi pätti“, preventiivsed loengud koolides, lastekaitse, ettepanekud alaealiste komisjonide töö tõhustamiseks, maadlusaali ja lasketiiru avamine, trikiratturitele harjutustingimuste loomine, ronimiskoolitused huvilistele ja meetodiliste materjalide väljatöötamine ning avaldamine, EQUAL projekt RE-START on mittetäielik loetelu sellest, millega on toime tulnud grupp asjatundlike entusiaste.

Ja nüüd siis mentorlusprogramm, millel on ka poeetiline nimi "Odüsseust asendamas...". Selles on tegevad inimesed, kellel on juba noorsootöö alaseid kogemusi, huvi ja tahtmist noortega tegeleda. Sihtgrupp on valitud, spetsialistid, sõbrad ja toetajad olemas, koolitused toimuvad, meetodika on välja töötatud ja aastane töökogemus seljataga. Mida veel tahta algatuseks!

Need noored inimesed Kuriteoennetuse Keskusest, kel on tahtmist, oskusi ja veendumust asja õigsuses, kes on kõigi raskuste kiuste kõige sellega hakkama saanud ja hästitoimiva süsteemi loonud, soovivad ainult ühte: mõistvatam ja toetavat suhtumist riiklikelt struktuuridelt. Ainult projektipõhise tegevusega ei looda piisavat kindlust tuleviku suhtes.

Kuid seda tegevust, neid MTÜsid on meie ühiskonnale vaja, neid on väga vaja. Ainult niimoodi tegutsedes suudame tegelikult vähendada põhikoolist väljalangevust, tuua tagasi lapsi tänavatelt ja vähendada nende noorukite arvu, kes lõpptulemusena võiksid sattuda erikoolidesse või vanglatesse.

Edu teile, Jaano, Kerttu, Helen-Liis, Hanna-Liisa, Elar, Nikolai, Juhan, Jako, Regina ja kõik need tublid ja tegasusad, kes Kuriteoennetuse Keskuse ettevõtmisi toetavad ja nendes kaasa löövad! Edu ka kõigile noortele teie hoole all!

Alaealiste komisjoni kokkuvõte

Kristi Liivanurm

Mustamäe alaealiste komisjoni sekretär, Tallinn

Mentorlus kui mõjutusvahend

Mentorlusprogrammi suunamine on mõjutusvahenditest üks väheseid, mis on last abistava, mitte karistava iseloomuga. Mõjutusvahendeid on meil seaduse järgi küll, ent puuduvad tegelikud rakendusmeetmed, sest selleks puuduvad süstemaatilised riiklikud programmid. Seetõttu ongi mentorluse kaasabi alaealiste komisjonidele – mida osutatakse puhtast missioonitundest – suurem kui otsene riiklik abi. Senised kogemused näitavad, et tegu on mõjutusvahendiga, mis peaks muutuma kõikjal kohaldatavaks.

Komisjonides on lapsed tihti hirmunud ja nõus võtma endale hetkest pääsemiseks kohustusi, millest nad aru ei saa ega hiljem täita ei kavatse. Kui alaealiste komisjon on teinud piisava eeltöö, on üheks võimaluseks kutsuda eeldatav mentor komisjoni ja lasta seal nii mentoril kui alaealisel tutvuda, otsustada võimaliku koostöö üle. Teine uudsem (meil edukalt proovitud) võimalus on kutsuda peale komisjoni otsuse tegemist esmasele vestlusele komisjoni sekretär (lastekaitsetöötaja), mentor, laps ja lapsevanem.

Lapsele tuleb selgitada, mis juhtub, kui ta komisjoni otsust ei täida. Üldjuhul määratakse järgmises komisjonis rangem otsus. Last tuleks motiveerida programmis osalema. Võimalus on koostada leping, millele kolm osapoolt alla kirjutavad ning kus on täpsustatud mentorluse olemus, reeglid ja nende rikkumise tagajärg.

Suured plussid

Caritase mentorlusprogrammi suur pluss võrreldes teiste tugiisiku- ja rehabilitatsiooniteenustega on see, et võetakse vastu lapsi, kes seda teenust kõige enam vajavad. Seega, kõige raskemaid lapsi, kellega mõned teised teenuse osutajad ei soovi tänu suurele raskusastmele ja kartusele kehvade tulemuste ees tegeleda.

Kindlasti olid vajalikud erinevad koolitused ja ekskursioonid, mida programm korraldas mentoritele ja pakuti kaasalõõmise võimalust ka alaealiste komisjonidele ning politseinikele. Üldiselt oli erinevaid koolitusi palju, arvestati mentorite soovidega koolitajate osas, oluline oli tagasiside. Isiklikult – kõige vajalikum ekskursioon toimus Vastselliina. Koolitajad olid alati professionaalid.

Mentori tegevustest

Esmane mentori tegevus on püstitada eesmärgid, nii lähemad kui kaugemad. Kõige suuremaks ohuks on vanema vastutuse enesele võtmine. Väärtustama ei peaks mitte seda, et mentor lapsega tundide viisi koos õpib, vaid seda, et mentor õpetab lapsele, kuidas tulla iseseisvalt toime. Mentor peaks toimima panema last ümbritseva tugivõrgustiku, mis toimiks edukalt edasi ka siis, kui mentorit enam kõrval ei ole.

Mentori töö peab olema mõtestatud – ei ole mingit kasu kohvikus istunud tundidest, ega MSN-idest, kui ei ole püstitatud eesmärki, miks seda tehakse. Peretaust saab selgeks juba esimesel, teisel kodukülastusel. Samuti peab mõtlema, milleks mingit informatsiooni tarvis läheb, leida seoseid ja oskama vajalikult edasi tegutseda.

Mentorlus lapse jaoks

Kõige olulisem on mentori ja lapse usaldussuhte tekkimine. Last on kergem suunata, õpetada ja aidata, kui seda teeb inimene, keda laps usaldab. Samuti on oluline lapse enese hinnang oma probleemile, lapse osalemine oma probleemide lahendamise pakkumisel.

Koolis ja alaealiste komisjonis võivad jääda last puudutavad otsused pealiskaudseks, laps ei saa ega julge oma muredest avameelselt rääkida. Lastekaitsetöötajad on ülekoormatud ja ajanappuses, nende töö lastega kulgeb enamiku ajast ametiasutuses, mis loob samuti barjääri lapsega usaldusliku vestluse loomisel. Kui aga ei ole loodud usalduslikku kontakti, ei ole probleemi põhjust teadvustatud ega saadud sellele lapse hinnangut, on raske õigeid toimivaid meetmeid rakendada.

Mentoril on lapse jaoks aega. Mentoril on võimalus viia laps ametlikust miljööst välja. Mentoril on tahtmine last kuulata ja aidata, olenemata sellest mida laps teinud on või mida tegemata jätnud. Kui vaid laps tahab ja lubab ennast aidata.

Samavõrd oluline, kui lapse ja mentori usaldussuhte tekkimine, on mentori ja lapsevanema koostöö. Perekeskne on kõige tähtsam institutsioon lapse kasvatuses, lapse esmane kasvukeskkond on kodus.

Kui peres toimivad väärtushinnangud ja suhtumine lapsesse jäävad mentori lahkumisel muutumatuks, satub laps tagasi probleemide alguspunkti ning muutusi sotsialiseerumisprotsessis ei ole.

Mentor saab viia lapse igapäevasesse harjumuslikust keskkonnast eemale, veeta koos vaba aega, käia üritustel, jalutada või lihtsalt koos olla. Eesmärgiks sealjuures oleks näidata lapsele, et on võimalik elada ka teistmoodi. Mentoriga koosolek aitab parandada lapse suhtlemisoskust, distsiplineerib, õpetab teise inimesega arvestama. Sealjuures on hindamatu väärtusega mentori isiklik eeskuj, millele toetudes on lapsel võimalik kujundada uusi väärtushinnanguid.

Kool ja noor

Urmas Sadam

Talinna haridusameti vanemspetsialist

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus sätestab, et koolikohustuslik on laps, kes jooksva aasta 1. oktoobriks saab seitsmeaastaseks, kusjuures laps on koolikohustuslik põhihariduse omandamiseni (1.-9. kl) või 17-aastaseks saamiseni. Vanemad peavad looma lapsele soodsad tingimused õppimiseks ja koolikohustuse täitmiseks, sealjuures kool koos kohaliku omavalitsusega kontrollivad õpilase koolikohustuse täitmist.

Niiviisi on sätestatud seaduses, aga kuidas on lood Tallinnas õpilaste koolikohustuse täitmisega? 2004/2005 õppeaastal õppis Tallinna üldhariduskoolides kokku 49 000 õpilast, neist 35 000 on seaduse mõistes koolikohustuslikud ehk neil on kohustus käia koolis. Vaatamata sellele on Tallinnas õpilasi, kellel on vähemal või suuremal määral probleeme koolikohustuse täitmisega, ehk õpilastel on puudumiste sageduste tõttu raskusi põhihariduse omandamisega. Tallinna Haridusamet on seisukohal, et õpilase igat põhjuseta puudumist tuleb võtta kui koolikohustuse mittetäitmist, seega tuleb koolidel koos kohaliku omavalitsusega koheselt reageerida, kui õpilane ei täida koolikohustust.

Eeltoodut arvestades on Tallinna Haridusamet seadnud üheks prioriteediks õpilaste koolikohustuse mittetäitmise ja koolist väljalangevuse ennetamise. Selleks, et seda tööd teha efektiivsemalt, oleme püüdnud parandada koostööd paljude erinevate institutsioonidega sh linnaosavalitsuse, politsei, lastekaitsetöötajate ning vastavate mittetulundusühingutega.

Üheks tõhusaks koostööpartneriks Tallinna Haridusametile on selles töös Caritas Eesti Kuriteoennetuse Keskus. Tallinnas oleme pilootprojekti raames võimaluste piires toetanud mentorluse programmi, mille eesmärgiks oli mentorite koolitamine ja nende personaalne töö probleemsete noortega. Alaealiste komisjonide poolt suunatakse noored nimetatud programmi terviks õppeaastaks, keda personaalmentorid peavad noori kooliteele tagasi aitama ja olema toeks ka nende muude probleemide lahendamisel. Läänud õppeaasta tulemustega võis rahule jääda. Lastel vähenes põhjuseta koolist puudumine, paranesid hinded, paranesid laste ja vanemate omavahelised suhted, vähenesid õigusrikkumised, suurenenud on koolipoolne abi projektis osalevatele lastele. Lisaks ülaltoodud tulemustele on mitmed lapsed tänu mentorite tegevusele jõudnud vajaliku meditsiinilise abi ja nõustamiseni.

Siit johtuvalt peame ka edaspidi vajalikuks seda programmi jätkata, aidates kaasa metoodika arendamisele, mida saaks rakendada kõikjal alaealiste komisjonides ja politseistruktuurides nende noortega tegelemisel, kelle puhul on oluliseks probleemiks koolikohustuse mittetäitmine, koolivägivald ja muud riskikäitumise ilmingud.

Lisad: mentorluse blanketid ja vormid

Leping mentoriga

LEPING nr. _____ NOORTEMENTORLUSE TEOSTAMISEKS

2005

Caritas Eesti MTÜ (edaspidi Caritas) ja ____ (ees- ja perenimi) (edaspidi Mentor) leppisid kokku alljärgnevas:

1. Lepingu eesmärk

Käesoleva lepingu sõlmimise eesmärk on alaealiste õigushälvikutega jt politsei või alaealiste komisjonide huviorbiiti sattunud noortega tehtav kriminaalpreventsioon ning Eesti jaoks sobiliku personaalmentorite süsteemi meetodika väljatöötamine ja samas konkreetsete noortega tehtav üks-ühele töö. Mentor täidab programmis empiirilise uurimustöö läbiviija rolli.

2. Lepingu objekt

2.1 Mentori kohustused

- Luu kontakt noore vanemate või hooldaja(te)ga ja jagada neile informatsiooni noorega tehtava töö ja ürituste toimumise kohta
- Luu kontakt noore klassijuhatajaga
- Esitada iga kuu 5. kuupäevaks programmijuhile *kuuaruanne* ja *ajatabel* eelmise kuu tegevuste kohta (aruannete vormid lisatud)
- Saada kokku programmijuhiga temapoolse soovi korral
- Veeta noorega üks-ühele aega vähemalt 3 tundi nädalas
- Osaleda programmi ühisüritustel
- Osaleda programmi jätkukoolitustel ja supervisioonidel
- Mitte jagada konfidentsiaalset infot noorest ja tema perest programmi mitte puutuvate isikutega
- Võtta koheselt ühendust programmijuhiga noorega seotud probleemide tekkimisel
- Informeerida koheselt programmijuhti, kui selgub, et mingil põhjusel ei ole võimalik noorega regulaarselt kohtuda
- Informeerida koheselt programmijuhti kui programmis osalemine katkeb vääramatul jõul
- Mitte saata enda asemel noorega kohtumisele kedagi teist

2.2 Mentori õigused

- Saada programmijuhilt igakülgset programmi kohast informatsiooni, vajalikke andmeid ja meetodilist abi
- Pöörduda ja saada igakülgset abi programmijuhilt programmi puudutavate murede-probleemide korral
- Teha programmijuhile ettepanekuid programmi täiendamiseks ja edasiseks kavandamiseks
- Saada rahalist uurimisstipendiumi ____ krooni kuus
- Loobuda mõjuva põhjuse korral programmis osalemisest

2.3 Caritase kohustused

- Tagada mentorlusaluste noorte olemasolu
- Tagada mentorile tema uurimustöö jaoks vajalik konsultatiivabi, kui see on mentorlusaluse noore probleemide lahendamise huvides
- Maksta igakuiselt, aruande esitamise kuul hiljemalt 15. kuupäeval stipendiumi, kui on õigeaegselt esitatud *kuuaruanne* (mis on oma sisult lepingule vastav), ja *ajatabel*

2.4 Caritase õigused

- Vajadusel teha vahetusi paarides mentor-mentorlusalune
- Katkestada mentorlussuhe, kui see võib osutada ebasoovitavaks (kas isikulistel vm põhjustel) mentorile või noorele
- Katkestada leping kui mentor ei täida talle pandud kohustusi
- Mitte maksta stipendiumi kui pole esitatud aruanded

3. Lepingu muutmine, kehtivus ja muud tingimused

3.1 Leping sõlmitakse tähtajaga _____ kuud, kuid seda on nii Caritasel kui mentoril õigus katkestada 1-kuulise etteteatamisega või FORCE MAJEURE asjaoludel.

3.2 Lepingu katkestamise korral makstud stipendiumid tagasimaksmisele ei kuulu.

3.3 Leping on koostatud kahes eksemplaris, millest mõlemale poolele jääb üks eksemplar.

3.4 Leping lisadeks on: 1. Aruandlusjuhend; 2. Ajatabeli vorm; 3. Kuuaruande vorm

4. Poolte andmed

CARITAS:

MENTOR:

Nimi ja perenimi:

Sünnidaatum:

Elukoht:

Kontakttelefon:

Pangakonto nr:

5. Poolte allkirjad

Aruandlusjuhend

NOORTEMENTORI ARUANLUSJUHE

Ajatabel täidab kahest eesmärki: see on abiks mentorile enesele ja ka tema juhendajatele ning hindajatele. Soovime, et mentor saaks selgemalt vaadelda ühe noorega tegelemisele kuluvat aega, ning lisaks võimaldab see programmi käivitajatel aru saada mahtudest, mis on vajalikud ühe probleemiga tegelemiseks. Seega palume Sul seda regulaarselt ja korralikult täita.

- Tulpa „aeg noorega” tuleb märkeid teha vaid siis ja see arv tunde, kui on olnud vahetu tegevus noorega – muudel juhtudel jäävad lahtrid tühjaks;
- tulpa „aeg muu” märkida ajakulu, mis on tekkinud muude mentorlusuluse noore ja tema probleemidega seonduvate küsimuste lahendamiseks (kohtumised vanematega jms);
- „tegevuste kirjelduse” tulbas palun mõlemate kannete puhul (väga lühidalt, paari sõnaga!) ära täheldada, millise tegevusega oli tegemist, kus käidi või mida tehti.

Kuuaruanne ei ole ajatabeli koopia, selles tuleb lahti seletada sisulist külge ja anda tegevuse sisu puudutavaid vastuseid. See aitab mõista, mida oleme noore kohta uut teada saanud, mis on toimunud ja kuidas peaks selle noorega edasi minema.

Esitamine

Nii kuuaruanne kui ajatabel möödunud kuu kohta peavad laekuma üksnes elektrooniliselt järgneva kuu 5. kuupäevaks programmijuhi aadressile kerthu@caritas.ee Ettenähtava hilinemise korral tuleb sellest programmijuhti ette teavitada. Võib tuua ka paberandjal aadressile Tulika 33b/2, kuid hiljem tuleb ikkagi esitada ka elektrooniline versioon.

Uurimisstipendiumide maksmine

Kui kuuaruanne ja ajatabel on programmijuhil ÕIGEAESELT olemas, teostatakse stipendiumi maksmine hiljemalt sama kuu (st tegevusele järgneva kuu) 15. kuupäeval.

Mentor on kohustatud järgima ka **mentorikoodeksit**:

1. Mentor peab olema noorele telefonitsi / e-mailitsi kättesaadav.
2. Oma elukohta mentor noorele ei avalikusta, välja arvatud erandjuhtudel.
3. Mentor ei tohi oma kohtumistele noorega saata enda asemel kedagi teist.
4. Ühistel kohtumistel ei tohi üldjuhul viibida ei mentori ega noore sõbrad ja pereliikmed.
5. Mentor peab pidama regulaarset kontakti noore vanematega (vähemalt kaks korda kuus).
6. Mentor ei tohi oma noorele anda raha.
7. Mentor ei tohi osta noorele kingitusi (sünnipäevad ja jõulud on erandid).

Mentori ajatabel

Mentor:

Noor:

Kuu:

Kuup.	Aeg noorega	Aeg muu	Toimunud tegevuste kirjeldus
01			
02			
...			
30			
31			
=	t	t	

Märkused:

Allkiri:

Kuuaruanne

..... kuu aruanne Caritase mentorlusprogrammis osalemise kohta

Mentor:

Noor:

Kohtumised noorega

(aeg, koht, tegevus – pikem selgitus ajatabeli juurde):

Muud kontaktid noorega (mis põhjustel, kes algatajaks):

Suhtlemine noore võrgustikuga (kellega, millal, miks, kokkuvõte):

Tekkinud probleemid (kirjeldus, võimalikud lahendusvariandid):

Muudatused noore käitumises

(millised, mis suunas, millest võivad olla tingitud):

Hinnang suhtele noorega (läbisaamine noorega, noore suhtumine mentorisse, tulevikuplaanid):

Muud mõtted-ettepanekud:

Programmi aruanne

Caritase mentorlusprogrammi aruanne alaealiste komisjonile

Mentor:

Laps:

Tegelemise periood:

1. Kokkuvõte kohtumistest noorega (kohtumiste sagedus, peamised tegevused)
2. Kokkuvõte suhtlemisest noore võrgustikuga (kool, pere, sõbrad – suhtlemise sagedus, peamised põhjused, suhtlemise algatajad, tulemused)
3. Vanemate suhtumine mentorisse, nooresse; muutumised suhtumises programmi ajal
4. Kokkuvõte tekkinud probleemidest ja nende lahendustest
5. Muudatused noore käitumises programmis osalemise jooksul (millised, mis suunas, millest võivad olla tingitud)
6. Hinnang suhtele noorega (läbisaamine noorega, noore suhtumine mentorisse, tulevikuplaanid)
7. Ettepanekud alaealiste komisjonile edasiseks tegevuseks noorega

Kuupäev:

Lapse tausta ankeet

MENTORLUSE PROGRAMMI SUUNATAVA LAPSE TAUSTA ANKEET

Nimi: Sünniaeg:
Elukoht: Lapse telefon:
Elab koos:

EMA: Telefon:
Aadress: Töökoht:
Vanus: Haridus:
Lapse ja ema suhe:

ISA: Telefon:
Aadress: Töökoht:
Vanus: Haridus:
Lapse ja isa suhe:

Õed/vennad:

Vanemate kirjeldus lapse probleemile:
Vanemate lahendusvariant lapse probleemile:
Vanemate suhtumine lapse osalemisse programmis:

KOOL (kus on nimekirjas): Mis klassis käib:
Klassijuhataja nimi: Klassijuhataja tel:
Toimetulek õppetöös:
Millal ja mis põhjusel algas koolikohustuse mittetäitmine?

Lapse tervislik seisund:
Lapse huvid:
Lapse olemasolev
tugiisik/usaldusisik:

Milliste probleemidega sattus laps alaealiste komisjoni / lastekaitse huviorbiiti?

Kas lapsel on olnud kokkupuuteid politseiga / kriminaalhooldusega?

Suunaja püstitatud soovitatavad eesmärgid / tulemused:

Ettepanek(ud) probleemi lahendamiseks:

Käesoleva ankeedi täitja kinnitab oma allkirjaga, et annab eelpoolnimetatud andmed tööks MTÜ Caritas Eestile noorte mentorlusprogrammis osalemiseks.

Suunaja
(nimi, ametinimetus, kontaktandmed):
Suunamise periood:
Kuupäev: Allkiri:

Mentorite baaskoolituse kava

1. 09.30 Väljasõit bussiga Tallinnast
11.00 Sissejuhatus mentorlusse; preventiivsed eesmärgid; ootused ja vastutus
11.30 U.S. JUMP programm ja senine mentorlus Eestis; alaealiste komisjonid ja mõjutusvahendid; erikoolid ning internaatkoolid
13.00 Lõunasöök
14.00 Kuidas toimib mentorlus praktikas
15.00 Sissejuhatus õigusterminitesse ja vajalikud institutsioonid ning seadusandlik maastik
16.30 Suitsu(vaba)paus
16.45 Noorte õigusrikkujate kognitiivsed käitumismudelid
18.15 Õhtusöök
19.30 Toimub ka MIDAGI; jätkutegevus õues ning seksioonides ehk tubades

2. 08.00 Hommikusöök
09.00 Rühmatöö – kas meie ja miks meie?
10.00 Kriminaalpreventsiooni tasandid; perekond ja perevaatlus
11.30 Suitsu(vaba)paus
11.45 Narkootikumide ja narkotarbijate äratundmine
13.15 Lõunasöök
14.15 Iseendasse vaatamine; suhtlemisstiilid ja toimetulek probleemidega
15.15 Suitsu(vaba)paus
15.30 Politsei töö alaealistega
17.00 Noored vanglas
18.30 Õhtusöök
19.30 Saunakultuur ja seonduv; unetemaatika

3. 08.00 Hommikusöök
09.00 Rühmatöö – kas meie ja miks meie?
Mentorite motivatsioon ja vajadused
10.00 Teismeliste eripärad; Väärkoheldud laps, seksuaalsus ja selle valla probleemid; Vaimsed mured, õigushälvikute eripäradest, nendega kontakti saavutamine ja abistamine või edasisuunamine
12.20 Suitsu(vaba)paus
12.45 Kokkuvõte, arutelu; konkreetsete ootuste ja nõuete tutvustus, praktiline tegevuskava edasiseks tööks noortega
13.30 Lõunasöök
Naasmine bussiga Tallinna